

ΕΚΚΛΗΣΙΑ

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ ΜΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΦΙΑΘΘΗΣ 19. — Τηλ. 227-689 | 15 ΙΟΥΝΙΟΥ 1964 | ΑΡΙΘ. 12

ΑΥΤΗΝ ΤΗΝ ΣΗΜΑΣΙΑΝ ΕΧΕΙ

Ἀναγράφονται συχνὰ εἰς τὸν ἡμερήσιον τύπον εἰδήσεις καὶ γεγονότα, ποὺ θὰ ἔπρεπε ν' ἀποτυποῦνται, μὲ πυρίνην σφραγίδα, εἰς τὴν μνήμην μας. Καὶ ὅμως τὰ ἀντιπαρερχόμεθα. Τὰ περιβάλλομεν, μὲ ἑπταβόειον ἀληθῶς ἀδιαφορίαν. Καὶ ὁ στακτόφαιος μανδύας τῆς πλέον ἀποκρουστικῆς λήθης τὰ καλύπτει τάχιστα εἰς τὰς συνειδήσεις μας.

★

Μία τοιαύτη εἰδήσις εἶναι καὶ ἡ ἀναγραφεῖσα προσφάτως, ὅτι καθημερινῶς ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα—πρωτεύουσαν καὶ ἐπαρχίας—ἐξαφανίζονται καὶ κηρύσσονται εἰς ἀγνοίαν πέντε κόραι, ἡλικίας δεκαεξ ἕως εἴκοσιν ἐτῶν!

Τὸ ἀντελήφθητε καλῶς ; Δύο χιλιάδες, ναί, δύο περίπου χιλιάδες Ἑλληνίδες παρθένοι καταποντίζονται κατ' ἔτος εἰς τὰς ἀβύσσους τῆς κοινωνικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς σήψευς· καταβροχιζόμεναι προφανῶς ἀπὸ τὸν ἀποχαλινούμενον συνεχῶς αἰσθησιασμόν τῶν καιρῶν μας !

★

Καὶ ἐφθάσαμεν δυστυχῶς, ὅπως ἀπεκαλύφθη πρὸ ἡμερῶν, εἰς τοιοῦτον κατάντημα, ὥστε ἀδελφαί μας καὶ κόραι μας, ὄχι μόνον νὰ μὴ ἐτοιμάζουν εἰς τοὺς κόλπους των «τὸ γλυκοβύζαχτο γάλα τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς ἐλευθερίας», ὅπως τὰς ὠραματίζετο ὁ Ἑθνικός μας ποιητής, ἀλλὰ νὰ τροφοδοτοῦν πλουσίως τὰ ὀργιώδη νυκτερινὰ καταγώγια διαφόρων λιμένων. Ἡ νὰ ἐνταφιάζονται ἐγκληματικῶς εἰς τὰ βάθη τῶν χαρεμιῶν τῶν σαρικοφόρων Σεῖτηδων τῆς Ἀνατολῆς, ὅπου κυ-

ριαρχεῖ χλιδή, ἀλλὰ καὶ βακχεία καὶ ἀσέλγεια καὶ ἀποκτῆνωσις.

★

Δὲν γνωρίζομεν ποῖα ποιῆ ἐπέβληθη, ἢ θὰ ἐπιβληθῆ εἰς τὸν ἀποκαλυφθέντα εἰδεχθῆ αὐτὸν μαστροπὸν καὶ πεπωρωμένον σφραγιαστὴν Ἑλληνίδων παρθένων. Ἀλλὰ νομίζομεν, ὅτι διὰ παρομοίους ὑπανθρώπους καὶ ἀληθῆ βδελύγματα ἐρημώσεως, θὰ ἤξιζε νὰ ἐπαναζήση ἡ παλαιὰ προγονικὴ μας ἐκείνη ποιῆ. Καὶ ὄχι μόνον νὰ τιμωροῦνται διὰ θανάτου· ἀλλὰ καὶ ν' ἀπορρίπτονται τὰ ὄστα των, ἕξω καὶ μακρὰν τῶν ὁρίων τῆς πατρικῆς μας γῆς, τῆς ὁποίας ἀποτελοῦν μιάσματα...

★

Ἴσως εἶπουν τινές, ὅτι αὐστηρὰ καὶ ἀνεπιεικῆς εἶναι ἡ κρίσις μας. Ἀλλὰ πιστεύομεν, ὅτι τὸ κακὸν ὑπερεπλέονασεν. Καὶ ἐρωτῶμεν. Κατὰ ποῖον λοιπὸν ἄλλον τρόπον εἶναι δυνατὸν ν' ἀντιμετωπισθοῦν οἱ εἰδεχθεῖς αὐτοὶ φθοροὶ καὶ λοιμοὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἀδίστακτοι φορεῖς καὶ μεταδόται τῆς ἠθικῆς πανώλους ; Ἄς προσέξωμεν καλῶς. Διότι εἰς τοὺς καιροὺς μας αὐτοὺς ἡ ὑλιστικὴ καὶ ὠφελιμιστικὴ ἀντίληψις τῆς ζωῆς ἐξωθεῖται, ὁλοὲν καὶ περισσότερον, εἰς τὰς ἐσχάτας ἀποσυνθετικὰς συνεπειὰς τῶν παραδεδομένων ἀξιών καὶ τῶν πατροπαραδότων βιωμάτων μας. Καὶ εἶναι ἀνάγκη σκληρῶν ἀποφάσεων. Καὶ ἰσχυρᾶς ἀντιδρόμου φορᾶς. Διὰ νὰ συγκρατηθῆ ὁ ἠθικὸς ἐκτροχιασμός καὶ νὰ δημιουργηθῆ ζωὴ, μὲ ἀνώτερον περιεχόμενον· ποὺ θὰ ἐπιβάλλῃ ρυθμόν· καὶ θὰ ὑποτάξῃ τὰς ὑλικὰς

ΕΟΡΤΙΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΙΣΤ΄.

ΤΟΥ ΜΑΚ. ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Μακαριώτατον
Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος
Κύριον Χρυσόστομον
Ἀθήνας

Μακαριώτατε ἀδελφὲ ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι,

Εὐχαριστοῦμεν τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα διὰ τὰς ἀδελφικὰς εὐχὰς, τὰς ὁποίας εὐηρεστήθητε ν' ἀπευθύνετε πρὸς ἡμᾶς ἐπὶ τῇ μεγάλῃ εορτῇ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ μετὰ τὴν ψυχὴν πλήρη ἀγίας

ἀνάγκας εἰς τὴν κυριαρχίαν πνευματικῶν ἀξιῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων.

★

Οἱ νέοι καὶ αἱ νέαι μας, ὅταν ἐκκινοῦν, μετὰ εορταστικὴν ψυχικὴν διάθεσιν καὶ μετὰ τὸ ἄσμα εἰς τὰ χεῖλη των, διὰ ν' ἀναζητήσουν ἐντὸς τῆς κοινωνίας ἐρείσματα πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς προσωπικότητός των, πρέπει νὰ συναντοῦν στοργὴν καὶ συναντίληψιν. Καὶ ὅχι τὸν Ἄδην τῆς ἀπωλείας των, εἰς τὰ πρῶτά των βήματα. Ν' ἀντιμετωπίζουν αἰσθημα βαθὺ καὶ εἰλικρινῆ κατανόησιν. Καὶ ὅχι δολοφόνους τῶν ἀγνῶν των προθέσεων καὶ Προκρούστας τῆς τιμῆς καὶ τῶν εὐγενικῶν των ἐπιδιώξεων. Οἱ ἐγκληματῆται αὐτοὶ δὲν ἔχουν αἷμα εἰς τὰς φλέβας των, ἀλλὰ πηλόν. Καὶ τροφοδοτοῦν τὴν σῆψιν καὶ τὸν θάνατον. Καὶ ἂν δὲν ὑπάρξωμεν αὐστηροί, φοβούμεθα, ὅτι οἱ θηρευταὶ θ' ἀποχαλινοῦνται. Καὶ τὰ θηράματα θὰ πληθύνωνται!

★

Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν, ἐνθυμούμεθα, μετὰ πικρίαν μας ὁμολογουμένως πολλήν, πόσος θόρυβος καὶ πόσος δημοσιογραφικὸς ὀρυμαγδὸς ἠγέρθη πρὸ τινος καιροῦ, ὅταν δύο κόραι κατέφυγαν εἰς γυναικειαν Μονήν, ἀναζητοῦσαι γαλήνην, θαλπωρὴν καὶ τροφήν εἰς τὸ θερμὸν θρησκευτικὸν των συναίσθημα. Διε-

ἀγαλλιάσεως χαιρετίζομεν ὑμᾶς ἐξ ὅλης καρδίας διὰ τοῦ :

Ἀληθῶς Ἀνέστη ὁ Κύριος !

Ἡ εορτὴ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔρχεται καὶ ἐφέτος διὰ νὰ «πληρώσῃ πάντα φωτὸς, οὐρανὸν τε καὶ γῆν καὶ τὰ καταχθόνια».

Οἱ πιστοὶ τῶν Ὁρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, λαμπρυνόμενοι τῇ πανηγύρει τοῦ Πάσχα Κυρίου ψάλλουν μετὰ χαρᾶς : «Τὴν Ἀνάστασίν σου, Χριστέ Σωτήρ, ἀγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς· καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξίωσον ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν».

βοήθη τότε τὸ γεγονός, ὡς κοινωνικὸν ἐγκλημα. Κατηγγέλθη, ὡς δεισιδαιμονία καὶ ὡς σκοταδισμός. Καὶ ὀλίγον ἔλειψε, νὰ χαρακτηρισθῇ, ὡς Ἐθνικὴ συμφορά...

★

Τὸ ζήτημα τῆς Ἐθνικῆς μας ἀναγεννήσεως ἐτέθη ὀρθῶς. Πρέπει ὄντως ν' ἀνοίξωμεν εἰς τὴν νεότητά μας δρόμους πλατεῖς, ὁμαλοὺς, καθαρούς. Καὶ εἶναι βέβαιον, ὅτι ἡ κοινωνικὴ μας ζωὴ θὰ γνωρίσῃ νέας ἀνθοφορίας καὶ νέας ἀνοίξεις, ὅταν θὰ καταρδεύεται ἀπὸ τὰ νάματα τῆς Χριστιανικῆς ἀντιλήψεως τῆς ζωῆς. Καὶ ὅταν εἰς τοὺς ἑλληνικοὺς ὀρίζοντας θὰ πνεύσουν καὶ πάλιν οἱ ζεῖδωροι ἀνεμοὶ, ποὺ ὠδήγησαν τὴν αἰωνοπόρον Ἀργῶ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὰ ὑψηλότερα ἐπιτεύγματα.

Καὶ πιστεύομεν ἀκραδάντως, ὅτι αὐτὴν τὴν σημασίαν ἔχει ἡ τόσον πανηγυρικῶς ἐκφρασθεῖσα καὶ πάλιν ἀπόφασις τοῦ κ. Πρωθυπουργοῦ πρὸς τὸν Μακαριώτατον Ἀρχιεπίσκοπον καὶ τὴν ἐπισκεφθεῖσαν αὐτὸν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν, ὅτι θὰ ἐνισχύσῃ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐνοριακὴν τῆς ζωῆν. Διότι γνωρίζει ἄριστα, ὅτι «ὅσον ἐνισχύεται καὶ ἐξευγενίζεται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα, τόσον γίνεται χρηστοτέρα καὶ ἀποδοτικώτερα ἡ κοινωνικὴ καὶ ἡ Ἐθνικὴ ζωή», ὅπως ὁμολογεῖ καὶ ὁ Ρενάν.

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΤΑΝΑΣΤΟΥ

Πολλὰ ἐπὶ τὸ βέλτιον κοινωνικὰ μεταβολὰ ἐσημειώθησαν εἰς τὸν αἰῶνα μας χάρις εἰς τὴν ἐπιστροφὴν τῶν χριστιανῶν εἰς τὴν γνησίαν μυστηριακὴν ζωὴν. Καὶ ἀντιθέτως, πλεῖσται ἀντινομίαι, ἀσυνέπειαι, σκανδαλίζουσαι καὶ δυσφημοῦσαι τὸ χριστιανικὸν ὄνομα εἰς τοὺς ἔξω, ἐπῆλθον λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὴν λειτουργικὴν ζωὴν. Συμβαίνει δὲ τοῦτο ὅταν ἐκλαμβάνεται ὁ ἐκκλησιασμὸς ὡς καθαρῶς ἀτομικὴ ὑπόθεσις, ἄνευ ἀλληλεγγύης κοινωνικῆς. Τοῦτο δυστυχῶς χαρακτηρίζει τὸν 19—20 αἰῶνα, αἰῶνα λειτουργικῆς παρακμῆς.

Ὡς ἀντίδοτον πανταχοῦ συνιστᾶται ἡ ἐπιστροφή εἰς τὰ λειτουργικὰ βιώματα, μὲ τὴν προϋπόθεσιν ἐντόνου λειτουργικῆς διαφωτίσεως. Τί σημαίνει διὰ τὸν σύγχρονον Μετανάστην, Φοιτητὴν, περιηγητὴν, οἰκογενειάρχην κλπ., ἡ συμμετοχὴ τῆς Κυριακῆς λατρείας; Ἐὰν δὲν τοῦ λέγῃ τίποτε, διότι δὲν συλλαμβάνει τὸ βαθύτερον νόημα τοῦ Μυστηρίου, τί

ἐπιβάλλεται τότε νὰ γίνῃ, ὥστε τὸ Μυστήριον νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς καθημερινὰς τοῦ ἀνησυχίας. Αὕτῃ ἀκριβῶς ἡ ἀγνοία ἐκθέτει εἰς τόσους κινδύνους τοὺς πιστοὺς μας. Ὁ κοινωνικὸς χαρακτήρ τῆς Λειτουργίας σχεδὸν ἀπουσιάζει ἀπὸ τὰς σκέψεις καὶ τὴν συμπεριφορὰν τῶν περισσοτέρων.

Ὁ τυπικὸς ἐκκλησιασμὸς τῶν περισσοτέρων — τόσον χαρακτηριστικὸν φαινόμενον τῆς ἐποχῆς μας — δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὴν χάριν καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰ ἐσώτατα τοῦ προσευχομένου, ν' ἀναμοχλεύσῃ τὸν ὅλον ἄνθρωπον καὶ νὰ τὸν συνδέσῃ μὲ τὸν Θεὸν καὶ μὲ τὸν συνάνθρωπόν του, ἰδίως δὲ τὸν Μετανάστην.

Ἀνάγκη νὰ διακηρυχθῇ ἡ ἀρχαία καὶ ἀναλλοίωτος ἀλήθεια, ὅτι μόνον διὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς συγκρατεῖται ὁ πιστὸς εἰς τοὺς κλυδωνισμοὺς τοῦ καὶ ἀναπτύσσεται τὸ κοινωνικὸν φρόνημα τῆς ἀλληλεξαρτήσεως καὶ βοήθειας. Τὸ Θυσιαστήριον δὲν

Δοξάζειν ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σημαίνει ὁμολογεῖν μετὰ τοῦ ἁγ. Ἀποστόλου Παύλου ὅτι «ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν» (Ρωμ. 4, 25), καὶ ὅτι εἶναι «ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων» (Α' Κορ. 15, 20).

Σημαίνει ἀκολούθως «τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς του» καὶ εἰδικῶς τὴν παρ' αὐτοῦ δοθεῖσαν νέαν ἐντολὴν εἰς τὰς παραμονὰς τῆς σταυρώσεώς του: «ἐντολὴν καινὴν δίδωμι ὑμῖν, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς ἠγάπησα ὑμᾶς ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀγαπᾶτε ἀλλήλους...». «Ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους» (Ἰω. 13, 34 καὶ 15, 17).

Τὸ νὰ κάμωμεν τὴν ἀγάπην θεμέλιον τῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, μεταξὺ ὄλων τῶν λαῶν, εἶναι ὁ καλῦτερος τρόπος ἑορτασμοῦ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ.

Ὅσακις ἐμφανίζεται εἰς τοὺς μαθητὰς του μετὰ τὴν Ἀνάστασιν ὁ Ἰησοῦς τοὺς ἀπευθύνει τοὺς λόγους «εἰρήνη ὑμῖν», οἱ ὅποιοι εἶναι πλέον ἢ εἰς ἀπλοῦς χαιρετισμὸς. Ὁ Ἰησοῦς ἀπεχαιρέτησε τοὺς μαθητὰς του ἀφοῦ τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ διεβεβαίωσε, εἰπὼν «εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν...» (Ἰω. 14, 27).

Τὸ νὰ κάμωμεν τὴν εἰρήνην καὶ τὴν εὐδοκίαν φυσικὸν καὶ παγκόσμιον κλῆμα εἰς τὸ ὅποιον πρέπει νὰ ἐξελλίσσωνται ἡ ζωὴ καὶ ὁ μόχθος ὄλων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν τῆς γῆς, σημαίνει ὅτι εἴμεθα πράγματι ἄξιοι νὰ ἑορτάσωμεν τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ καὶ νὰ ἀπολαμβάνωμεν ὅλα τὰ ἐξ αὐτῆς ἀγαθὰ.

Ἀνακοινοῦντες τὰς σκέψεις μας αὐτὰς εἰς ὑμᾶς τὴν στιγμὴν τῆς ἐλεύσεως τῆς ἑορτῆς τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου, ἱκετεύομεν ἐξ ὅλης καρδίας τὸν Σωτῆρα Χριστόν, ὅπως χαρίζῃ εἰς τὴν Ὑμετέραν Μακαριότητα προσωπικῶς, καθὼς καὶ εἰς τοὺς Ἀρχιερεῖς, τοὺς ἱερεῖς καὶ τοὺς πιστοὺς, τῶν ὁποίων εἴσθε ὁ Ἀρχηγὸς καὶ ὁ πνευματικὸς Πατήρ, ὑγείαν, μακροζωίαν, εὐτυχίαν καὶ εἰρήνην, καὶ ὅπως εὐλογῇ τὸν κόπον καὶ τὰς προσπάθειάς τῶν Ἁγίων Αὐτοῦ Ἐκκλησιῶν διὰ νὰ ζήσουν τὸ ταχύτερον ἐν ἀγάπῃ, ἐνότητι καὶ εἰρήνῃ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι καὶ ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου.

Δὲν θὰ παύσωμεν δεδμένοι τοῦ οὐρανίου Πατρὸς διὰ πᾶν ἀγαθὸν εἰς τὴν Ὑμετ. Μακαριότητα, τὴν ὁποίαν περιπτυσσόμεθα μετ' ἀδελφικῆς ἀγάπης ἐν Χριστῷ Ἀναστάντι.

† Ὁ Ρουμανίας ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ

Πάσχα Χριστοῦ 1964

Βουκουρέστιον

εἶναι μόνον τόπος δέους. Συγχρόνως εἶναι καὶ ὁ τόπος συναντήσεως μετὰ τὸν Θεὸν καὶ μετὰ τὸν πλησίον. Ἐκεῖ ὁ καθείς μαθαίνει νὰ βλέπῃ τὸν συνάνθρωπόν του ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ὡς ἄλλον «ἐαυτόν», ἢ ὡς παρατηρεῖ χαρακτηριστικώτατα ὁ μέγας Ἀσκητὴς τοῦ Σινᾶ Νεῖλος, «Βλέπε τὸν πλησίον σου ὡς ἓνα ἄλλον Θεόν, μετὰ τὸν ἓνα καὶ μόνον Θεόν» (Περὶ Εὐχῆς, 123).

Ἡ σημειομένη ἐπὶ τῶν ἡμερῶν μας στροφή τῆς Δύσεως εἰς τὰς Λειτουργικὰς πηγὰς, ἐπιβάλλει καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Ὀρθοδόξους τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐκδιπλώσωμεν τοὺς θησαυροὺς τῆς Λειτουργικῆς ζωῆς, ὥστε αὐτὴ ν' ἀποτελῇ ὄχι ἐκ παραδόσεως συνήθειαν μόνον, ἀλλὰ κίνητρον πρὸς κατανίκησιν τόσων κακιῶν αἰ ὁποῖα περιβάλλουν τὸν ξηνητευόμενον καὶ ἑναυσμα πρὸς καλλιέργειαν τῆς κοινωνικῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ ἀγάπης.

Ἐκεῖ, ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἐσήμαινε τὴν συναθροισίαν τοῦ ἐκλεκτοῦ λαοῦ κατ' ἀρχὴν εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ (Δευτ. δ', 10) καὶ ἀκολούθως συναθροισίαν εἰς πᾶσαν ἄλλην εὐκαιρίαν, κατὰ τὴν ὁποῖαν θὰ ἐδιαβάζετο ὁ Νόμος. Οὕτως ἢ κατὰ τοὺς Ὁ' «Ἐκκλησία Κυρίου» ἀποτελεῖ τὸ αἰσθητὸν σημεῖον συναντήσεως τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸν Θεόν.

Ἄλλ' ἐρχόμενοι εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην βλέπομεν τὸν Ἀπ. Παῦλον νὰ χρησιμοποιοῖ τὸν ὄρον «Ἐκκλησία» εἰς τὴν Α' Κορ. ια'—ιδ' μετὰ πλεόν μυστικὴν ἔννοιαν, διότι τὸ κέντρον ἐδῶ τῆς συνάξεως εἶναι ἡ Θυσία τοῦ Κυρίου. Ἐν τῇ Λειτουργίᾳ ἔχομεν παρόντα τὸν Χριστὸν ὀλόκληρον προσφερόμενον καὶ ἐνούμενον. Εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς τοῦ Γολγοθᾶ καὶ τῆς Ἀναστάσεως. Ἐνοῦται μετὰ τὸν κοινωνοῦντα Αὐτόν, συγχρόνως δὲ ἐνώνει τοὺς κοινωνοῦντας μετὰ τῶν εἰς ἓνα σῶμα μυστικόν. Ἀπὸ αὐτῆς τῆς ἀπόψεως εἶναι Μυστήριον.

Κλήμης ὁ Ρώμης, παραβάλλων εἰς τὰς δύο πρὸς Κορινθίους ἐπιστολάς του τὴν Ἰουδαϊκὴν λατρείαν μετὰ τὴν Χριστιανικὴν, ἐξαίρει τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μετὰ τὰς ἐντόνους λέξεις «ἰδία λειτουργία», «ἰδῖος τόπος», «ὁ λαϊκὸς ἄνθρωπος», «διακονία».

Ὁ ἱερός Κυπριανὸς ἀναπτύσσει τὸ γεγονός τῆς συνόδου τῶν πιστῶν λέγων, ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐκκλησίας συνίσταται εἰς τὴν συναθροισίαν τῶν ἐσκαρπισμένων. Πρόκειται περὶ συναθροίσεως ἀνθρώπων ἀπὸ ὅλας τὰς φυλάς, γλώσσας, ἔθνη, κοινωνικὰς τάξεις εἰς μίαν ἀρμονικὴν ἐνότητα. Ἀπὸ τὴν ἑτερογενῆ αὐτὴν ποιικίλιαν ὁ Χριστὸς ἀναδεικνύει ἓνα μόνον λαόν, ἓνα μόνον σῶμα. Εἰς τὰς ἐκ φύσεως ἀναποτρέπτους παραλλαγὰς προέχει ἡ κοινότης τῆς καρδίας καὶ τοῦ φρονήματος. Ἰδοὺ πῶς βλέπει ὁ ἱερός πατὴρ τῆς Καρθαγίνης τὴν ἐνότητα αὐτὴν σχολιάζων τὴν Κυριακὴν προσευχὴν:

«Ὁ Διδάσκαλος τῆς εἰρήνης καὶ ὁ Κύριος τῆς ἐνότητος δὲν ἤθελε νὰ προσευχώμεθα ἰδιωτικῶς καὶ ἀτομικῶς. Δὲν λέγομεν: «Πάτερ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς...» οὐδέ: «Δός μου τὸν ἄρτον...». Ἡ προσευχὴ μας εἶναι κοινὴ καὶ δημοσία, καὶ ὅταν προσευχώμεθα δὲν αἰτοῦμεν διὰ μόνον ἓνα πρόσωπον, ἀλλὰ αἰτού-

μεθα δι' ὅλον τὸν λαόν, διότι ἅπας ὁ λαὸς συγκροτεῖ ἓνα ἐνιαῖον σύνολον. Ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης καὶ ὁ Κύριος τῆς ὁμοιοῦς ὁ διδάξας τὴν ἐνότητα ἠθέλησεν ὅπως ὁ εἰς προσεύχεται δι' ὅλους, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον Αὐτὸς συνήγαγε τοὺς πάντας εἰς ἑαυτὸν μόνον...».

Καὶ προσθέτει ὁ ἱερός Κυπριανός, ἀναφερόμενος εἰς τὸ βιβλίον τῶν Πράξεων: «Ἦσαν προσκαρτεροῦντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει ὁμοθυμαδόν, διὰ νὰ ἐκδηλώσουν ὅτι ὁ Θεὸς κατοικεῖ εἰς τὴν οἰκίαν ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν μίαν καρδίαν. Δέχεται δὲ εἰς τὸν θεῖον καὶ αἰώνιον οἶκον μόνον ὅσους διακρίνει μίᾳ ὁμόψυχος προσευχῇ». (De Dominica oratione 8).

Ἡ Λειτουργικὴ συνοχὴ μεταξύ τῶν πιστῶν ἐξεδηλώνετο μετὰ τὸ φίλημα ἀγάπης. Τὸ φίλημα ἦτο δεῖγμα ἀδελφικῶν αἰσθημάτων, εἰρηρικῶν σχέσεων κατὰ τὸ παράγγελμα τοῦ Κυρίου (Ματθ. ε', 23—25). Τὴν συμβολικὴν σημασίαν του τονίζει Κύριλλος ὁ Ἱεροσολύμων (Κατῆχ. λγ' PG 33, 1112), ἀργότερον δὲ Θεόδωρος ὁ Μοψουεστίας θὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὸ πνευματικὸν καὶ μυστικὸν του περιεχόμενον. Ὁ ἱερός Αὐγουστίνος εἰς μίαν τῶν ὁμιλιῶν του εἰς τὸ Πάσχα ἐξηγῶν εἰς τοὺς νεοφωτιστοὺς τοὺς διαφόρους μυστηριακοὺς τύπους ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ λέγει:

«Ἀκολούθως λέγεται ὑπὸ τοῦ ἱερέως τὸ Εἰρήνη ὑμῖν, καὶ εὐθὺς τότε οἱ Χριστιανοὶ ἀνταλλάσσουν ἅγιον φίλημα. Εἶναι σημεῖον εἰρήνης τοῦτο. Ὅ,τι ἐκφράζουσι τὰ χεῖλη, τοῦτο ὑπάρχει καὶ εἰς τὰς καρδίας»¹.

Ἡ διάσπασις τῶν ἀδελφικῶν δεσμῶν εἰς τὰς χριστιανικὰς κοινότητας συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν παραμέλησιν τελετουργικῶν ἐκδηλώσεων, ὅπως ἡ παράθεσις τῶν ἀγαπῶν. Τοῦτο φυσικώτατα ἐπηρέασε καὶ τὴν ἐνοριακὴν ζωὴν. Εἶναι γνωστοὶ οἱ λόγοι οἱ ὠθησαντες τὸν Ἀπ. Παῦλον νὰ γράψῃ τὰς αὐστηρὰς ἐπιτιμήσεις (Α' Κορ. ια', 17—22). «Ἦθελε νὰ πατάξῃ τὰς κοινοτικὰς ἀταξίας, τὰς ταξικὰς διακρίσεις κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγαπῶν εἰς Κόρινθον. Ἐσυνήθιζε τότε ἡ κοινὴ συνεστίασις πτωχῶν μετὰ πλουσίων μετὰ τὴν Λειτουργίαν. Ἐνωρίτατα ὅμως κατήντησε ὥστε οἱ μὲν πλούσιοι ἔτρωγον φαγητὰ λουκουλεια, ὑπερσιτιζόμενοι, ἐνῶ ἄλλοι ἐπέστρεφον νηστικοί. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει, λέγει ἀγανακτισμένος ὁ Ἀπόστολος, ποία ἡ ἀνάγκη τῆς ἀγάπης, ἐφ' ὅσον ἔμεινε μόνον ἡ λέξις, ἢ δὲ οὐσία τῆς ἐξηφανίσθη;

Συχνὰ διαβάζομεν τὸ τμήμα αὐτὸ μετὰ θλίψιν. Διότι μᾶς ὑπενθυμίζει ἐν σκιερὸν νέφος εἰς τὸ κοινοτικὸν σύστημα τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας. Σήμερον ἐπαναπαυόμεθα ἴσως μετὰ τὴν σκέψιν ὅτι μετὰ τὴν Θεῖαν Λειτουργίαν ὅλοι διαλύονται δειπνοῦντες ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια, χωρὶς οὕτω νὰ δίδεται ἀφορμὴ πρὸς προστριβὰς ὁμοίας τῆς Κορίνθου.

Ἀκριβῶς ὅμως αὐτὴ ἡ ἀντίληψις, ἡ ἀτομιστικὴ καὶ διαλυτικὴ, ἡ ἀφιλάδελφος συνήθεια τοῦ δειπνεῖν καὶ διέρχεσθαι τὴν Κυριακὴν, τὴν κατ' ἐξοχὴν ἡμέραν

1. Migne P.L. XXXVII, 1101a.

ἐπαφῆς μας μετὸν Πατέρα καὶ μετὸς ἀδελφοὺς τῆς μυστικῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἀποτελεῖ ἀντινομίαν μετὸ πνεῦμα τῆς ἐνότητος καὶ δογματικῆς ὁμοδοξίας. Πρὸ ὀλίγων λεπτῶν ἠνωμένοι συνεψάλομεν καὶ συνπροσεφέραμεν. Καὶ μετὰ τὸ «ἐν εἰρήνῃ προέλθωμεν...», μετὰ τὴν ἀπόλυσιν, νὰ μὴ γνωρίζῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον, νὰ ἀγνοῖ τὰς ἀνάγκας ἐκείνου, τοὺς πόνους τοῦ συμπροσευχομένου ἀδελφοῦ του. Ἐπιστρέφομεν ὅλοι εἰς τὰς οἰκίας. Διὰ ν' ἀναμένη τὸν ἕνα πλουσία τράπεζα μετὰ σπατάλην ἐδεσμάτων. Τὸν δὲ ἄλλον μιὰ παγερά μοναξιά καὶ ἕνα φαγητὸν ἰσχνόν. Ἡ ἀποστροφή ἐκείνη τοῦ Παύλου πρὸ 1900 ἐτῶν μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ εἶναι ἄσχετος, εἶναι λίαν ἐπίκαιρος καὶ ἐλεγκτικὴ καὶ σήμερον...

Σήμερον μετὰ εἴκοσι αἰῶνας, εἶναι δυνατὴ ἢ ἀναβίωσις τῆς Λειτουργικῆς κοινότητος; Εἶναι δυνατὴ, ὅχι ἢ ἀναβίωσις τελετουργικῶν λεπτομερειῶν, κατὰ τὸ γράμμα τῶν πατερικῶν κειμένων, ἀλλὰ ἢ διάδοσις λειτουργικῆς ζωῆς καὶ δράσεως ἐνοριακῆς μετὰ πρόγραμμα κατακτήσεως ὅλων τῶν κατοικούντων καὶ τὴν προσέλευσιν αὐτῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς μυστικῆς αὐτῆς οἰκογενείας.

Ὁ μέγας διδάσκαλος τῆς Συρίας Ναρσῆς, διευθυντῆς τῆς περιωνύμου σχολῆς τῆς Ἐδέσσης, ἐκ τῶν ὀλίγων οὔτινες ἠσκολήθησαν μετὰ τὰ ἐσωτερικὰ διδάγματα καὶ τὰ πνευματικὰ συνθήματα τῆς θείας Λειτουργίας (502 μ.Χ.), διὰ μακρῶν ἐτόνισεν τὸν ἐνωτικὸν χαρακτήρα τοῦ ἱ. Μυστηρίου. Ἡ Θ. Εὐχαριστία ὅχι μόνον μᾶς ἐνώνει κατὰ τρόπον μυστηριώδη μετὸν μεταλαμβανόμενον ὑπὸ τὰ ἁγιασθέντα εἶδη τοῦ Ἄρτου καὶ τοῦ Οἴνου Χριστόν, ἀλλὰ μᾶς συνδέει συγχρόνως καὶ μετὸς ἀδελφούς μας. Τότε πράγματι κτίζεται ἢ ἀληθῆς κοινωνία τῶν κοινωνούντων ἐκ τοῦ ἐνὸς Ποτηρίου. Εὐνόητα καὶ τὰ καθήκοντα τῶν κοινωνούντων καὶ αἱ ἐκδηλώσεις ἀλληλεγγύης εἰς τὸν πρακτικὸν τομέα, τὰς ὁποίας ἀναπτύσσει εὐγλωττως:

«... Ἀπαντες ἐξ Ἰσου δεχόμεθα τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Ὅλοι εἴμεθα τὸ μόνον σῶμα τοῦ Κ.Ι.Χριστοῦ καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ σώματος καὶ αἵματος ὅλοι τρεφόμεθα. Διὰ τῆς ἀναγεννήσεως αὐτῆς καὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθιστάμεθα ὅλοι τὸ ἐν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Παρομοίως διὰ τῆς ἐνιαίας τροφῆς τῶν ἱερῶν μυστηρίων, δι' ἧν μᾶς τρέφει ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰσερχόμεθα ὅλοι εἰς τὴν ἐνιαίαν κοινωνίαν τοῦ Κ.Ι.Χριστοῦ.

Ὅταν λοιπὸν τρεφώμεθα ἐκ τοῦ ἰδίου σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν καὶ ἐφ' ὅσον διὰ τῆς τροφῆς αὐτῆς ἐπιτυχάνομεν τὴν κοινωνίαν Ἐκείνου, ἅπαντες γινόμεθα τὸ ἐν σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Ἐντεῦθεν δεχόμεθα τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν μετ' Αὐτοῦ ἔνωσιν, τὴν μετὰ τῆς κεφαλῆς ἡμῶν (Α' Κορ. ι', 16). Ὁ ἀπόστολος μᾶς διδάσκει ὅτι συνδέομεθα εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Ὡστε ὅταν τὸν μεταλαμβάνωμεν, μένομεν ἐν τῇ κοινωνίᾳ μετ' Αὐτοῦ, ἡμεῖς αὐτοί, μεταβαλλόμενοι εἰς σῶμα Χριστοῦ. Διὰ τῆς κοινωνίας αὐτῆς συσφίγγομεν ἐκείνην ἣν ἐλάβομεν διὰ τῆς ἐν τῷ βαπτίσματι ἀναγεννήσεως. Καθιστάμεθα

τὸ ἰδικόν Του σῶμα, κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου (Α' Κορ. ιβ', 27 καὶ ἀλλαχοῦ Κολ. β', 19). (Ὁμιλ. εἰς Λειτ. XVI 24)².

Ἐν συνεχείᾳ ὁ μέγας αὐτὸς Λειτουργιολόγος καὶ ποιητῆς τῆς ἀρχαίας Συριακῆς Ἐκκλησίας ἀναλύει τὸν πνευματολογικὸν χαρακτήρα τοῦ Μυστηρίου. Ἡ εὐχὴ τῆς Μετουσιώσεως ἢ Ἐπίκλησις, ἥτις λείπει, ὡς γνωστὸν, εἰς τὰ Δυτικὰ λειτουργικὰ κείμενα, οὐ μόνον καθαγιαίνει τὰ προσφερόμενα δῶρα, ἀλλὰ ἀοράτως συνενώνει εἰς μίαν ἀδιάσπαστον ἀδελφότητα τοὺς πιστοὺς, ὥστε τουντεῦθεν ὁ εἰς νὰ βλέπῃ τὸν ἄλλον ὡς πραγματικὸν ἀδελφόν, εἴτε οὗτος πτωχός, εἴτε ξένος καὶ ἀπόδημος. Τοῦτο ἀκριβῶς τὸ Μυστήριον ἐχαρακτήριζε τὴν στενὴν συγγένειαν ἐν πνεύματι τῶν πρώτων χριστιανῶν, καὶ πάντοτε ἀποτελεῖ τὸν συνδετικὸν κρίκον τῶν τέκνων τοῦ Θεοῦ. Τὸ Εὐαγγέλιον δὲν ἀποβλέπει εἰς τὴν κατάργησιν τῆς προσωπικότητος, ἀλλὰ τοῦ ἀτομικισμοῦ. Τὸ ἄτομον ἐφ' ὅσον παραμένει ἄτομον, κινούμενον ἀπὸ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ σαρκικοῦ ἐγῶ, εἶναι ἄρνησις τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μόνον ὅταν ἀπελευθερώνεται ἀπὸ τὸν ζυγὸν τοῦτον, καθίσταται πλάσμα αὐτόνομον, πνευματικόν, «καινὴ κτίσις».

«Ὁ ἱερωγῶν ἐπικαλεῖται ὁμοίως ἐπὶ ὅλων τῶν συναχθέντων τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅπως, ἀφοῦ διὰ τῆς ἀναγεννήσεως κατέστησαν εἰς ἕνα μόνον σῶμα, μένωσιν καὶ τώρα ἐπίσης ἐδραιωμένοι ὡς εἰς ἕνα μόνον σῶμα διὰ τῆς κοινωνίας τοῦ σώματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν, καὶ ὅπως ἐν τῇ ἐνότητι, ἢ εἰρήνῃ καὶ ἢ τέλει τοῦ ἀγαθοῦ τοὺς καταστήσῃ τοιοῦτους ὥστε νὰ μὴ ποιῶσιν εἰμὴ ἕνα καὶ τὸ αὐτό. Ἀπαντες ἡμεῖς, ἀτενίζοντες τῷ Θεῷ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ, δεχόμεθα τὸ Ἅγιον Πνεῦμα οὐχὶ πρὸς κατάκρισιν ἡμῶν, διηρημένοι εἰς τοὺς τρόπους τοῦ βλέπειν καὶ ρέποντες εἰς ἐριδας καὶ φιλονεικίας, ζήλους καὶ φθόνους, περιφρονούντες τὴν ἐνάρετον ζωὴν. Ἄλλ' ἐσμὲν ἄξιοι τῆς ὑποδοχῆς, διότι ὁ ὀφθαλμὸς τῆς ψυχῆς μας ἀτενίζει τὸν Θεὸν ἐν εἰρήνῃ, ἐνότητι καὶ τῇ ἐφαρμογῇ τοῦ ἀγαθοῦ ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ.

Ὅτως θὰ ὤμεν ἠνωμένοι εἰς τὴν κοινωνίαν τῶν θείων Μυστηρίων, καὶ παρ' αὐτῆς θὰ ἐνωθῶμεν τῇ κεφαλῇ ἡμῶν, τῷ Κ.Ι. Χριστῷ τοῦ ὁποίου πιστεύομεν ὅτι εἴμεθα τὸ σῶμα, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου λαμβάνομεν τὴν κοινωνίαν εἰς τὴν θείαν φύσιν» (Β' Πέτρ. α', 4). (2 Ὁμιλ. εἰς Λειτ. XVI, 13).

Κατανοεῖται εὐκόλως ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι διὰ τῆς Λειτουργικῆς διευρύνσεως καὶ ἀνωτερώσεως ὁ κοινωνῶν προσεγγίζει τὸν πλησίον του, ἐκτιμᾷ τὴν βαθυτέραν ἔννοιαν τῆς φιλαλληλίας, ἀγάπης, πιστεύων καὶ ἐφαρμύζων τὸ ἀποστολικὸν «Εἰς ἄρτος, ἐν σῶμά ἐσμεν». Ὁ πλήρης αὐτὸς ἄνθρωπος, παράγων ἐνότητος καὶ βοηθείας πρὸς τὸν Μετανάστην γίνεται τότε μόνον ὅταν ἐνώνεται μετὸν Χριστὸν διὰ τῆς μυστηριακῆς ζωῆς. Ἡ «κοινωνία τῶν ἁγίων» ὡς δόγμα ἀλλὰ καὶ ὡς βίωμα ὄντολογικὸν καὶ ἐσχατο-

2. Ἐκδοσις Don Connolly: Texts and Studies VII, Cambridge, 1909.

ΘΕΩΡΙΑΙ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΟΙ ΠΕΡΙ ΤΗΝ UNAM SANCTAM

ΣΤ'.

Είναι ευνόητον, διατι ὁ αἰδεσ. κ. Afanassieff τονίζει ὡς βέβαιον, ὅτι πρῶτος ὁ Κυπριανὸς ἔθεσε τὸ ζήτημα τοῦ κύρους τῶν ὑπὸ τῶν σχηματικῶν τελουμένων μυστηρίων (σελ. 458). Ἀληθῶς, ἐὰν ἡ ἀκοινωνησία καὶ ἡ διακοπή πάσης σχέσεως πρὸς τοπικὴν τινα ἐκκλησίαν δὲν συνεπῆγε κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Κυπριανοῦ χρόνους καὶ

ἀκυρότητα τῶν μυστηρίων αὐτῆς, ἡ περὶ εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας θεωρία τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου δὲν μένει ἄνευ ἐρείσματος. Αἱ ἀπεσχισμένα ἐκκλησία ἐξηκολούθουν λοιπὸν νὰ τελοῦν ἐγκύρως τὰ μυστήρια. Ὑφίσταντο ἄρα καὶ ἐνήργουν ὡς ἐκκλησία. Καὶ μόνον οἱ δεσμοὶ τῆς ἀγάπης εἶχον χαλαρωθῆ πρὸς τὰς λοιπὰς τοπικὰς ἐκκλησίας, τὰς συνηνωμένας καὶ συναποτελούσας τὴν

λογικὸν ἐπιτυχάνεται διὰ τοῦ Μυστηρίου τούτου τῆς ἐνότητος.

★

Εἰς μίαν μεγαλειώδη σελίδα ὁ ἱ. Αὐγουστίνος διαπλατύνει τὰς πτυχὰς τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης. Τὴν ἔμπρακτον ἀγάπην θεωρεῖ τοῦτ' αὐτὸ Θυσίαν εἰς τὴν καθημερινὴν ζωὴν, διακονίαν, προσφορὰν καὶ μυσταγωγίαν. Αὐτὴ ὑπερ οἰανδήποτε ἄλλην εἶναι ἡ πλέον εὐάρεστος Θυσία. Ὅχι ἀπλῶς καθήκον ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ θεάρεστος καὶ θεοδίδακτος λειτουργία:

«Εἰς κάθε ἔργον τὸ ὁποῖον μᾶς ἐνώνει μετὰ τὸν Θεὸν εἰς μίαν κοινότητα ἀγίαν ὑπάρχει μία θυσία ἀληθής, δηλ. εἰς κάθε πράξιν ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς τὸ ὑψιστον αὐτὸ ἀγαθόν, χάρις τοῦ ὁποίου καὶ μόνον καθιστάμεθα ὄντως εὐτυχεῖς. Δι' αὐτὸ ἡ φιλοanthρωπία, ὡςάκις δηλαδὴ προστρέχομεν πρὸς τὸν πλησίον μας, δὲν εἶναι ἄλλο τι παρὰ μία θυσία, ὅταν τὴν τελῶμεν ὑπὸ τὰ ὄμματα τοῦ Θεοῦ. Ὅ,τι τελεῖται ἢ προσφέρεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, εἶναι πράγματι θυσία, θεῖον πρᾶγμα. Οἱ ἀρχαῖοι Λατῖνοι τὸ ἀποκαλοῦν μετὰ τὸ ὄνομα αὐτό.

Δι' ὃ καὶ ὁ ἀγιασθεὶς καὶ ἀφιερωθεὶς τῷ Θεῷ διὰ θεῖαν ἀποστολήν, ἐφ' ὅσον ἀποθνήσκει τῷ κόσμῳ διὰ τὴν ζήσιν τῷ Θεῷ, ἐκτελεῖ ἐπίσης μίαν θυσίαν. Διότι τοῦτο ἀπολήγει εἰς τὴν εὐσπλαγγίαν, καθ' ἣν ἕκαστος ἐνδιαφέρεται ὑπὲρ τοῦ πλησίον.

Παρομοίως τὸ σῶμα ἡμῶν, ὅταν τὸ περιβάλλωμεν μετὰ τὴν ἐγκράτειαν — ἀποβλέποντες ὅπως παραμῆν ὅπως ὀφείλομεν, δηλ. εὐάρεστον τῷ Θεῷ — ἵνα μὴ παραδῶμεν τὰ μέλη ἡμῶν τῇ ἀμαρτίᾳ ὡς ὄργανα τῆς ἀκαθαρσίας, ἀλλὰ τῷ Θεῷ ὡς ὄργανα τῆς δικαιοσύνης, εἶναι καὶ αὐτὸ μία ἄλλη θυσία. Εἰς τοῦτο μᾶς ἐξορκίζει ὁ Ἀπόστολος λέγων «Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν τοῦ Θεοῦ, παραστήσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶσαν ἀγίαν τῷ Θεῷ εὐάρεστον, τὴν λογικὴν λατρείαν ὑμῶν» (Ρωμ. 12,1).

Ἐὰν λοιπὸν τὸ σῶμα μας, τὸ κατώτερον, ποὺ ὑπηρετεῖ τὴν ψυχὴν ὡς ὄργανον ἢ ὑπηρετρία, μεταβάλλεται εἰς θυσίαν ὅταν προσφέρῃ τῷ Θεῷ τὴν ὀρθὴν χρῆσιν καὶ τὴν καλήν, πολλῶ μᾶλλον αὐτὴ ἢ ψυχὴ ὅταν ἀναφέρεται τῷ Θεῷ, ἵνα φλεγόμενη τῷ πυρὶ τῆς ἀγάπης τοῦ ἀποβάλλῃ τὸ σχῆμα ὅπερ τῆς δίδουν αἱ ἡδοναὶ τοῦ αἰῶνος. Οὕτως ὑποτασσομένη τῷ Θεῷ, εἰς σχῆμα ἀμετάβλητον προσλαμβάνει ἕνα

σχῆμα νέον, εὐαρεστοῦσα δι' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ἐκ τῆς ὠραιότητός του. Αὐτὸ ἐννοεῖ ὁ Ἀπόστολος ὅταν προσθέτῃ: «... εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐάρεστον καὶ τέλειον» (Ρωμ. 12,2).

Ἀληθεῖς θυσίαι εἶναι τὰ ἔργα τῆς εὐσπλαγγίας ὅταν ἄγουν εἰς τὸν Θεόν, εἴτε πρὸς ἡμᾶς αὐτοὺς εἴτε πρὸς τὸν πλησίον, ἐξ ἄλλου τὰ ἔργα τῆς εὐποιίας δὲν ἀποβλέπουσιν παρὰ εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐλευθερώσουν ἐκ τοῦ κακοῦ καὶ ἀκολούθως νὰ μᾶς καταστήσουν εὐτυχεῖς. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἅπανα ἡ λυτρωθεῖσα πολιτεία, δηλ. τὸ σῶμα καὶ ἡ κοινωνία τῶν ἀγίων, προσφέρεται τῷ Θεῷ ὡς μία θυσία παγκόσμιος, διὰ χειρῶν τοῦ μεγάλου Ἰερέως, ὅστις ὁμοίως προσφέρεται ὑπὲρ ἡμῶν εἰς τὸ πάθος του — ἵνα γίνωμεν τὸ σῶμα μᾶς τοιαύτης κεφαλῆς — ὑπὸ τὸ σχῆμα ἐνὸς δούλου. Διότι ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τοιαύτην μορφήν προσέφερον ἑαυτόν. Ἐν αὐτῇ τῇ ἀνθρωπίνῃ του φύσει προσεφέρθη, διότι εἶναι μεσίτης εἰς αὐτὸ τὸ σχῆμα, συγχρόνως ἱερεὺς καὶ εἰς αὐτὸ θυσία.

Συμφώνως πρὸς τὴν προτροπὴν του, δεόν νὰ προσφέρωμεν τὰ σώματα ἡμῶν θυσίαν ζῶσαν, ἀγίαν καὶ εὐάρεστον τῷ Θεῷ, ὡς λατρείαν λογικὴν ποῦ τοῦ ὀφείλομεν, καὶ μὴ ταυτισθῶμεν μετὰ τὸν παρόντα αἰῶνα, ἀλλὰ νὰ μεταμορφωθῶμεν εἰς καινότητα πνεύματος, ἵνα ἀποδείξωμεν τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τί καλὸν τί εὐάρεστον, τί τέλειον, διότι εἴμεθα ἡμεῖς οἱ ἴδιοι οἱ ὁποῖοι συγκροτοῦμεν τὸ ὑλικὸν τῆς θυσίας, συνεχίζει ὁ Παῦλος (Ρωμ. 12,3).

Τοιαύτη εἶναι ἡ θυσία τῶν χριστιανῶν συγκροτούντων «ὄκλων μαζύ, ἕνα σῶμα ἐν Χριστῷ». Τοῦτο εἶναι ἐπίσης τὸ μυστήριον τὸ ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία τελεῖ ἀδιακόπως ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Θυσιαστηρίου τοῦ γνωστοῦ τοῖς πιστοῖς. Ἐκεῖ ἀποδεικνύεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἡ ἴδια προσφέρεται εἰς τὸ ἀντικείμενον τὸ ὁποῖον προσφέρει τῷ Θεῷ» (De civitate Dei, liber x, caput 6).

Εἰς τὴν τελευταίαν παράγραφον μετὰ ἐπιφυλακτικὸν ὕφος ὁμοιεῖ ὁ ἱ. Αὐγουστίνος διὰ τὴν Εὐχαριστίαν, μὴ θέλων νὰ χρησιμοποιήσῃ κυριολεξίας γυμνάς τοῦ μυστηρίου, διότι πιθανὸν νὰ εἶχε πρὸ αὐτοῦ καὶ Κατηχουμένους, ἀμνήτους καὶ ἀώρους εἰς τὴν κατανόησιν σχηματισμένων, ὠλοκληρωμένων ἀληθειῶν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Μελέης ΑΙΜΙΑΙΑΝΟΣ

μίαν 'Εκκλησίαν. Συνεπῶς δὲ ἡ μετ' αὐτῶν ἔνωσις τῶν ἐν ἀκοινωνησίᾳ ἐκκλησιῶν ἦτο ζήτημα ἀπλῆς καὶ μόνον ἀναζωπυρήσεως τῆς ἐν Χριστῷ ἀγάπης. Αὐτὴ εἶναι ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τῆς ὅλης θεωρίας τοῦ κ. συναδέλφου.

Ὁ Κυπριανὸς ὁμως, ἀντιπαρατηροῦμεν ἡμεῖς, καθ' ὅλον τὸν πρὸς τὸν Στέφανον ἀγῶνα αὐτοῦ δὲν εἰσηγεῖτο ἰδικὰς του προσωπικὰς γνώμας, ἀλλὰ διηρμήνευε τὴν καθολικὴν τῆς 'Εκκλησίας παράδοσιν, ὡς αὕτη ἐμαρτυρεῖτο τόσον ὑπὸ τῆς παραδόσεως τῶν προκατόχων του, ὅσον καὶ ὑπὸ τῆς πράξεως τῶν ἀπανταχοῦ ἐκκλησιῶν. Οὕτως ὁ ἐκ τῶν προκατόχων αὐτοῦ 'Αγριππίνος ἤδη περὶ τὸ 198 μ.Χ., ἦτοι ὑπερτριάκοντα ἔτη προγενέστερον, εἶχε λάβει παρομοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἀποφάσεις. Τὸ ὅτι δὲ καὶ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μ. 'Ασίας καὶ τῆς 'Αλεξανδρείας εὐρέθησαν σύμφωνοι πρὸς αὐτόν, δὲν ἀποτελεῖ μικρὰν ἀπόδειξιν περὶ τοῦ ὅτι ὁ Κυπριανὸς δὲν εἰσηγεῖτο ἰδίας θεωρίας. Διότι ἤδη ἐν τῇ 'Ανατολῇ εἶχον ἀναδειχθῆ πάντες σχεδὸν ἡ 'Αποστολικὴ Πατέρες καὶ οἱ 'Απολογηταὶ καὶ οἱ πολυπληθεῖς πολέμιοι τοῦ Γνωστικισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων αἰρέσεων. 'Εξ αὐτῆς δὲ προήρχοντο καὶ οἱ ἐν τῇ Δύσει ἐγκατασταθέντες καὶ ἑλληνιστὶ συγγράψαντες καὶ ὡς ἀπόδημοι τῆς Μικρασιατικῆς Σχολῆς χαρακτηρισθέντες Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνων καὶ Ἰππόλυτος ὁ Ρώμης. Εἰς δεκάδα δὲ ὁλόκληρον ἀριθμοῦνται οἱ πρὸ τοῦ 'Αμβροσίου διατελέσαντες 'Ελληνες 'Αρχιεπίσκοποι Μεδιολάνων, ἐγγίζουσι δὲ αὐτὴν καὶ οἱ πρὸ τοῦ Καλλίστου φέροντες ἑλληνικὰ ὀνόματα ἐπίσκοποι τῆς Ρώμης. Θὰ ἦτο λοιπὸν παραδεκτὸν καὶ μόνον νὰ σκεφθῆ τις, ὅτι ὁ Κυπριανός, ἐκ τῶν πρώτων τροφίμων τῆς ἀρτισυστάτου λατινικῆς θεολογίας ἐπέτυχε νὰ ἐπηρεάσῃ τόσας ἐν 'Ανατολῇ ἀκμαζούσας εἰς θεολογικὴν ἀνθησιν ἐκκλησίας καὶ δὲν ἐδέχθη αὐτὸς μᾶλλον ἐκ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πράξεως τούτων τὴν ἐπίδρασιν;

'Εχομεν δὲ ἐνδείξεις σαφεῖς, ὅτι καὶ οἱ ἐν τῇ 'Ανατολῇ οὐ μόνον διὰ τὰ τῶν αἰρετικῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν σχισματικῶν τὰ μυστήρια τὸ αὐτὸ ἐτήρουν μέτρον. 'Εθεώρουν δηλαδὴ καὶ ταῦτα ἐξ ἴσου ἄκυρα πρὸς ἐκεῖνα. Οὕτω κατὰ τὸν πρῶτον κανόνα τοῦ Μ. Βασιλείου (Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα 'Ι. κανόνων τόμ. 4 σελ. 90) «οἱ Καθαροὶ τῶν ἀπεσχισμένων εἰσὶ, πλὴν ἄλλ' ἔδοξε τοῖς ἀρχαίοις τοῖς περὶ Κυπριανὸν λέγω καὶ Φιρμιλιανὸν τὸν ἡμέτερον, τούτους πάντας μιᾶ ψήφῳ ὑποβαλεῖν, Καθαροὺς καὶ 'Εγκρατίτας καὶ 'Υδροπαραστάτας καὶ 'Αποτακτίτας». Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι «ἔδοξέ τισι τῶν κατὰ τὴν 'Ασίαν, οἰκονομίας ἕνεκα τῶν πολλῶν δεχθῆναι τὸ βάπτισμα» μόνον τῶν Καθαρῶν, τὰ ἄλλα ὁμως μυστήριά των ἠθετήθησαν, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ὀγδοῦ κανόνος τῆς Α' Οἰκουμενικῆς συνόδου τοῦ ὀρίζοντος, ὅτι οἱ ἐκ Νοβατιανῶν ἢ Καθαρῶν ἐπιστρέφοντες κληρικοὶ δεόν νὰ «χειροθετῶνται» ἦτοι χειροτονῶνται, ὡς ἀποσαφείται

ὑπὸ Θεοφίλου τοῦ 'Αλεξανδρείας βεβαιούντος ἐν τῷ IB' κανόνι αὐτοῦ, ὅτι ἡ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος ὥρισεν «ὥστε χειροτονεῖσθαι τοὺς προσερχομένους ἐπὶ τῶν ὀνομαζόντων ἑαυτοὺς Καθαροὺς» (Ράλλη καὶ Ποτλῆ, ἐνθ' ἄν. σελ. 361). Ὅταν δὲ ἐνθυμηθῆ τις ὅτι οἱ Καθαροὶ καὶ 'Εγκρατίται πολλῆς ἀπήλαιον τῆς ἀποδοχῆς καὶ ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ καὶ ὅτι λαμβάνων ὁ Κυπριανὸς τὴν ἦν πρὸς τὰ μυστήρια τούτων ἔλαβε θέσιν ἔθετεν ἐκτὸς τῆς 'Εκκλησίας καὶ αὐτὸν τὸν προσφιλεῖ του διδάσκαλον, κατανοεῖ, ὅτι οὐχὶ ἀπλάι τινες θεολογικαὶ θεωρίαι, ἀλλ' ἡ ἀνάγκη νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν καθολικὴν τῆς 'Εκκλησίας πράξιν καὶ παράδοσιν ἦγαγε τὸν ἐπίσκοπον τῆς Καρχηδόνος ν' ἀποκηρύξῃ καὶ τὰ μυστήρια τῶν σχισματικῶν.

Ὅτι δὲ καὶ ἡ περὶ σχισματικῶν διδασκαλία τοῦ Κυπριανοῦ διεμορφώθη κατ' ἀπήχησιν προγενεστέρων ἐξ 'Ανατολῆς διακηρύξεων πείθεται τις, ὅταν λάβῃ ὑπ' ὄψιν καὶ ὅσα μὲν ὁ Εἰρηναῖος, πρὸ παντὸς ὁμως ἐκεῖνα, ἅτινα 'Ιγνάτιος ὁ Θεοφόρος πολὺ πρὸ τοῦ Κυπριανοῦ διεκήρυξαν. Βεβαιῶν ὁ πρῶτος, ὅτι ὁ Θεὸς «ἀνακρινεῖ τοὺς τὰ σχίσματα ἐργαζομένους» καὶ χαρακτηρίζων αὐτοὺς «ὡς κενοὺς ὄντας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καὶ τὸ ἴδιον λυσιτελεῖ σκοποῦντας, ἀλλὰ μὴ τὴν ἔνωσιν τῆς 'Εκκλησίας» καὶ «τὸ μέγα καὶ ἔνδοξον σῶμα τοῦ Χριστοῦ τέμνοντας καὶ διαιροῦντας, καὶ ὅσον τὸ ἐπ' αὐτοῖς ἀναίρουντας», κατηγορηματικῶς ἀποφαίνεται, ὅτι ὑπὸ τῶν σχισματικῶν «οὐδεμία τηλικαύτη δύναται καθόρθως γενέσθαι, ἡλίκη τοῦ σχίσματος ἔστιν ἡ βλάβη» ('Ελεγχος ψευδ. γνώσεως Δ, 33,7 Migne 7, 1076). Ὁ δὲ Θεοφόρος 'Ιγνάτιος ἀπειλεῖ ρητῶς, ὅτι «εἴ τις σχίζοντι» τὴν 'Εκκλησίαν «ἀκολουθεῖ, βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομεῖ», διὰ νὰ ἐπισφραγίσῃ τὴν ἀπειλήν του ταύτην μετὰ τῆς προτροπῆς «φεύγετε τὸν μερισμὸν» ('Επιστολὴ πρὸς Φιλαδελφεῖς κεφ. 3 § 3 καὶ 2 § 1). 'Αλλ' ὁ ἱερομάρτυς ἐπίσκοπος προχωρεῖ καὶ περαιτέρω. Γράφων πρὸς τοὺς Συμρναίους, ἀπευθύνει κατηγορηματικὴν τὴν προτροπὴν: «Μηδεὶς χωρὶς ἐπισκόπου τι πρασσέτω τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν ἐκκλησίαν. 'Εκεῖνη βεβαία εὐχαριστία ἠγείσθω ἡ ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον οὔσα ἢ ᾧ ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ» (κεφ. 8 § 1). Ὅταν δὲ λέγῃ ὁ θεοφόρος πατὴρ βεβαία εὐχαριστία, προδήλως κλονίζει τὸ κύρος πάσης εὐχαριστίας τελομένης κεχωρισμένως τοῦ ἐπισκόπου ἢ ἐν ἀκοινωνησίᾳ αὐτοῦ. Σχισματικοὶ λοιπὸν κατὰ τὸν 'Ιγνάτιον βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομοῦσι, τὰ δὲ μυστήρια αὐτῶν ὡς τελούμενα οὐχὶ ἐν κοινῇ καὶ ἐνώσει πρὸς τὸ λοιπὸν τῆς 'Εκκλησίας σῶμα δὲν εἶναι βέβαια, ἀλλ' ἀμφίβολα. Ὁ Κυπριανὸς κατὰ ταῦτα ἀποσαφεί καὶ καθορίζει θεολογικώτερον ὅτι οἱ πρὸ αὐτοῦ, εἰς αὐτὴν δὲ τὴν τοὺς ἀποστόλους διαδεχθεῖσαν γενεάν ἀνήκοντες ναὶ μὲν βραχυλογικώτερον ἐδίδαξαν, διὰ τῆς πράξεως ὁμως ἐφήρμοσαν καὶ διηρμήνευσαν.

Ἄλλως τε καὶ μόνον ἐὰν ἤθελε λάβει τις ὑπὸ ὄψιν τοὺς σχετιζομένους πρὸς τὴν ἀκοινωνησίαν λόγους τοῦ Κυρίου καὶ τοὺς ἀναφερομένους εἰς τοὺς σχίζοντας τὴν Ἐκκλησίαν χαρακτηρισμούς τοῦ θείου Παύλου, θὰ εὔρη ἐξ ὀλοκλήρου φυσικὴν τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πλήρη ἀποξένωσιν καὶ ἀποκοπὴν τῶν σχισματικῶν ἐξισουμένων πρὸς τοὺς αἰρετικούς, ὁποῖαν διεκήρυξαν μετὰ τοῦ Κυπριανοῦ καὶ ὁ Φιρμιλιανὸς μετὰ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἱερῶν συνόδων, συμφωνούσης καὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐκκλησίας. Διότι ποῦ καταλήγει μία ἀπειθεία πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ ἰδιωτικῆς ὅλως ἀδικίας καὶ διαφορᾶς κατὰ τὴν ἐν κεφαλαίῳ ιη' τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου (στίχ. 17) ἐντολὴν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ; Εἰς τὸ νὰ καταπίπτῃ ὁ πιστὸς ἀδελφός, τὸ μέλος τῆς Ἐκκλησίας, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἔθνικοῦ καὶ τοῦ Τελῶνου. «Ἐὰν ἀμαρτήσῃ εἰς σέ ὁ ἀδελφός σου», εἶπεν ὁ Κύριος. Ὅχι εἰς ὀλοκλήρον τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως ἀμαρτάνει ὁ σχίζων καὶ διαιρῶν αὐτό. Ἄλλ' ὅλως μεμονωμένη καὶ περιωρισμένη μεταξὺ δύο προσώπων ἢ διαφορᾶ. Ἐν τούτοις «ἐὰν ἀπειθῇ καὶ σκληρῶς διακේται» ὁ ἀδικῶν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ «τοὺς προεδρεύοντας αὐτῆς» (κατὰ τὸν Χρυσόστομον) ἀπειθῇ «ἔστω σοι λοιπὸν ἀκοινωνήτος» ὡς οἱ ἀπιστοὶ καὶ οἱ τελῶναι. Οἱ σχίζοντες λοιπὸν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ἐπαναστατοῦντες ἐν αὐτῇ, πῶς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ μέτρου τούτου θὰ ἐκρίνοντο;

Ὁμιλεῖ καὶ ὁ θεῖος Παῦλος περὶ σχισμάτων, ἐννοῶν διὰ τῆς λέξεως ταύτης ἀπλᾶς τινὰς διαιρέσεις καὶ διαφωνίας, μὴ καταληγούσας εἰς πλήρεις ἀποσχίσεις, ὡς αἱ ὑπὸ τῶν μετέπειτα ἐκκλησιαστικῶν σχισμάτων πραγματοποιούμεναι. «Τὴν περὶ τῶν προεστῶτων ἔριν τε καὶ φιλονεικίαν ἐπιμέμφεται» τοῖς Κορινθίοις, λέγει ὁ Θεοδώρητος τὴν εἰς φατρίας διαίρεσιν, καθ' ἣν ἕκαστος τῶν Κορινθίων ἔλεγεν: «Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ» (Α' Κορινθ. α', 12). Ἄλλ' ἀκριβῶς διὰ τοὺς φατριασμούς αὐτοὺς χαρακτηρίζει τοὺς Κορινθίους ὁ ἀπόστολος ὡς σαρκικοὺς (Α' Κορ. γ', 4). Καὶ εἰς τὰς ἐν ἀγανακτῆσει ἐπαγομένους κατ' αὐτῶν ἐπιτιμήσεις ἐπισυνάπτει τὴν τρομερὰν ἀπειλήν: «εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ φθειρεῖ, φθερεῖ τοῦτον ὁ Θεός» (αὐτόθ. στίχ. 17).

Δὲν εἶναι λοιπὸν πρῶτος ὁ Κυπριανὸς ὁ τὸσον αὐστηρῶς, ὅσον καὶ περὶ τῆς αἵρέσεως, ἀποφαινόμενος περὶ τοῦ σχίσματος. Καυτηριάζεται ἤδη τοῦτο ὑπὸ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου καὶ τοῦ ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν. Μετὰ τὸν Ἰγνάτιον δὲ τὸν Θεοφόρον ἀποκλείοντα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν πάντα σχίζοντα τὴν Ἐκκλησίαν, ὁ Εἰρηναῖος χαρακτηρίζει τὸν σχισματικὸν ὡς ἀναιροῦντα, καθ' ὅσον ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτοῦ, αὐτὸ τὸ ἐνδοξον σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι δὲ χαρακτηριστικόν, ὅτι δύο αἰῶνας ἐπειτα τὴν αὐτὴν γλῶσσαν χρησιμοποιοῖ

καὶ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος παρουσιάζων τὸν σχισματικὸν ὡς τὸν Χριστὸν «σφάττοντα καὶ διαξάινοντα κατὰ μέλος». Υἱοθετῶν δὲ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κυπριανοῦ παρατηρεῖ, ὅτι «ἀνὴρ τις ἅγιος εἶπέ τι δοκοῦν εἶναι τολμηρόν», ὅτι δηλαδὴ «οὐδὲ μαρτυρίου αἷμα δύναται ἐξαλείφειν τὴν ἁμαρτίαν» τοῦ σχίσματος. Διαδηλῶν δὲ πλήρη τὴν συγκατάθεσίν του ἐν τούτῳ προσθέτει ἄλλαχού, ὅτι οἱ παρ' αἰρετικοῖς καὶ σχισματικοῖς παρθενεύοντες οὐ μόνον δὲν θὰ ἀπολαύσωσιν ἀμοιβῆς τινος, «ἀλλὰ τῇ τῶν πορνεούτων δίκη γεγόνασιν ὑπεύθυνοι» (Εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. Ὁμιλ. ΙΑ § 5 καὶ Εἰς τὴν πρὸς Φιλίπ. Ὁμιλ. Β § 3).

Ἄλλὰ πρὸς τί νὰ ἐπιμένω πρὸς ἀπόδειξιν ἀληθείας κατοχυρουμένης ὑπὸ τῆς συμφωνίας τῶν Πατέρων καὶ ὑπὸ τῶν ἀποφάσεων τῶν Οἰκουμενικῶν συνόδων; Κὰν ἔτι ἦτο γεγονός, ὅτι πρῶτος ὁ Κυπριανὸς φέρεται ἐν τῇ ἱστορίᾳ ὀμιλῶν περὶ τοῦ κύρους τῶν μυστηρίων τῶν σχισματικῶν, δὲν θὰ συνέπιπτε πρὸς τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ ἢ σαφῶς ἐκπεφρασμένη μετέπειτα συμφωνία τῶν Πατέρων καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων, ἐὰν ὁ Κυπριανὸς δὲν εἶχε λαλήσει κατὰ τὴν ζῶσαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ προφορικῶς μεταδιδόμενην ἀποστολικὴν παράδοσιν. Consensus Patrum, συμφωνία Πατέρων καὶ ἱερῶν Συνόδων, κύριε συνάδελφε, σημαίνει Ἀποστολικὴ Παράδοσις. Καὶ ἐὰν ἀκόμη δὲν σὰς εἶχα ἀποδείξει διὰ γραπτῶν μνημείων ἀπ' αὐτῆς τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐκκινούντων τὴν συνέχαιαν αὐτῆς, ἤρκει ἡ συμφωνία τοῦ Κυπριανοῦ, τοῦ Χρυσόστομου, τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων νὰ ἐπιβεβαιώσῃ ταύτην. Ἡ περὶ εὐχαριστιακῆς ἐκκλησιολογίας θεωρία σὰς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀπλῶς ἀβάσιμος, ἀλλὰ τινάσσεται εἰς τὸν ἄερα. Εὐχαριστιακὴ σύναξις κεχωρισμένη τῆς μιᾶς ἁγίας Ἐκκλησίας εἶναι τι ἀκατανόητον κατὰ τὴν consensus Patrum. Ἀπλούστατα διότι τὰ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας μυστήρια εἶναι ἄκυρα. Δὲν τὸ λέγει μόνον ὁ Κυπριανός. Τὸ ἐπιβεβαιοῖ ἡ Συμφωνία τῶν Πατέρων καὶ τῶν ἱερῶν Συνόδων. Δηλαδὴ ἡ Ἀποστολικὴ Παράδοσις.

(Συνεχίζεται)

Π. Ν. ΤΡΕΜΠΕΛΑΣ

Ἀπολυτίκιον τῶν δώδεκα Ἀποστόλων

Ἦχος δ'. Ὁ ὑψωθείς...

Τὴν δωδεκάχορδον τοῦ Πνεύματος λύραν, τοὺς τοῦ Σωτῆρος ἀποστόλους καὶ μύστας χρεωστικῶς ὑμνήσωμεν πιστοί. Πᾶσι γὰρ εὐηγγελίσαντο τῆς ἀληθείας τὸν λόγον, ἔθνη δ' ἐπανήγαγον πρὸς τὸν μόνον ποιμένα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς πίστεως Χριστόν, ὃν δυνάσασθαι σωθῆναι πάντας ἡμᾶς.

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΝΗΠΙΟΒΑΠΤΙΣΜΟΝ

Η ΕΠΙΓΝΩΣΙΣ

Διὰ τοῦ ὄρου τούτου ἐννοοῦμεν τὴν «ἐπίγνωσιν» τῶν τελεσθέντων κατὰ τὸ βάπτισμα, καὶ τὴν γνῶσιν ὅλων τῶν Χριστιανικῶν ἀληθειῶν, ἡ ὅποια ἀποκτᾶται διὰ τῆς «μάθητεύσεως» καὶ διδασκαλίας τοῦ βαπτισθέντος, ἥτις, ὡς ἐκ τοῦ ἐπικρατήσαντος νηπιοβαπτισμοῦ, πρέπει νὰ λαμβάνη χώραν μετὰ τὸ βάπτισμα καὶ εἰς ἡλικίαν κατάλληλον.

«Ἐλεος θέλω, λέγει ὁ Θεός, καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ ἢ ὀλοκαυτώματα» (Ῥωμ. ε', 6), «ἐπίγνωσιν» θέλει ὁ Θεός (Α' Τιμοθ. β', 4), «ἐπίγνωσιν» εὐχεται ὁ Παῦλος (Ἐφ. α', 17—18), «αὐξήσιν ἐν τῇ ἐπιγνώσει» εὐχεται ἐπίσης (Κολ. α', 9—10), καὶ πρὸς «ἐπίγνωσιν» προτρέπει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ (Κολ. γ', 10). Ἀγωνίζεται, λέγει ὁ Παῦλος, πρὸς «ἐπίγνωσιν» τῶν πιστῶν (Κολ. β', 1—2), εἰς τὴν «ἐπίγνωσιν» πρέπει νὰ καταντήσωμεν (Ἐφ' δ', 13). Καὶ ὁ Κύριος ταύτην ἀπαιτεῖ (Ἰω. ιζ', 3, η', 32 κ.λ.π.). Ἀντιθέτως «... Κρίσις τῷ Κυρίῳ πρὸς τοὺς κατοικοῦντας τὴν γῆν, διότι οὐκ ἔστιν ἀλήθεια οὐδὲ ἔλεος ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς· ἄρα καὶ ψεῦδος καὶ φόβος καὶ κλοπὴ καὶ μοιχεῖα κέχυται ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ αἵματα ἐφ' αἵμασι μισγοῦσι, διὰ τοῦτο πενθήσει ἡ γῆ... ὁμοιώθη ὡς λαὸς μου ὡς οὐκ ἔχων γνῶσιν ὅτι σὺ ἐπίγνωσιν ἀπόσω, καὶ γὰρ ἀπόσωμαί σε τοῦ μὴ ἱερατεύειν μοι καὶ ἐπελάθου νόμου Θεοῦ σου, καὶ γὰρ ἐπιλήσομαι τῶν τέκνων σου...» (Ῥωμ. δ', 1—6).

Ἴδου διατὶ ἀκολουθοῦν καὶ αἱ περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς κατηχήσεως καὶ ἐπιγνώσεως ὀλίγαι σελίδες, ἐν συνεχείᾳ τῶν περὶ τοῦ Μυστηρίου προλεχθέντων.

Ὁ κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν βαπτισθεὶς, ὁ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Δαμασκηνός) λαβὼν, εἶναι δικαιοτάτος καὶ λογικώτατος νὰ φροντίσῃ ν' ἀναποκριθῇ εἰς τὴν μεγάλην ταύτην δωρεάν καὶ ἀναπτύξῃ τὸ σπέρμα τῆς νέας ζωῆς, ἣν ἔλαβεν. Ὁφείλει ἅμα ἐνηλικιούμενος νὰ διατηρήσῃ διὰ τῆς πίστεως τὴν θέσιν ἣν ἔλαβεν διὰ τοῦ Βαπτίσματος καὶ Χρίσματος καὶ διὰ τοῦ φωτός τῆς ἐπιγνώσεως, καὶ ὑπὸ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἐλλαμπόμενος καὶ ἐνισχυόμενος, νὰ ὀδεύῃ πρὸς τὴν ζωὴν τοῦ ἁγιασμοῦ, «οὐ χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον» (Ἐβρ. ιβ', 14).

Καὶ ἤδη ἐρωτᾶται: Τὸ βάπτισμα ἐγένετο. Ὁ λειτουργὸς ἐτέλεσε τὸ μυστήριον. Ὁ ἀνάδοχος μετὰ τὰς δοθείσας ὑποσχέσεις ἀνεδέχθη τὸν βαπτισθέντα, καὶ τώρα ἡσυχος καὶ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὴν σχέσιν κουμπαριάς «ἀπῆλθεν εἰς τὰ ἴδια». Οἱ γονεῖς ἐπίσης, ἀφοῦ ἐδέχθησαν τὰς εὐχὰς τῶν παρισταμένων «νὰ σὰς ζήσῃ», παρέλαβον ἡσυχὸι εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν τῶν εἰς τοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ἀνήκον πλέον τέκνων τῶν, καὶ τὸ ὅποιον ἤδη εἶναι «Χριστιανός» ὄνομα τὸ ὅποιον τὸ πρῶτον ἔλαβον οἱ ἐν

Ἀντιοχείᾳ μαθηταὶ «Ἁγιοὶ» (Πρ. ια', 26). Αἱ ἡμέραι περνοῦν, εἰς τὰς ἡμέρας προστίθενται μῆνες, ἀριθμοῦνται ἔτη. Τὸ νήπιον ἐνηλικιώθη, ἔγινε ἔφηβος, ἀνὴρ, γέρον καὶ τέλος ἀπέθανεν. Ἀλλὰ λέγομεν ἐνίοτε διὰ τὸν ἀσθενῆ κῆ ἐγγείρησις ἐπέτυχεν, ἀλλ' ὁ ἀσθενὴς ἀπέθανεν». Μήπως δύναται τοῦτο νὰ λεχθῇ καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ πνευματικῷ θέματι, ἀφοῦ κατὰ τὸν βαπτίσματος γεννῶνται μεγάλα προβλήματα, τὰ ὅποια ἀπαιτοῦν τὴν λύσιν τῶν;

Καὶ διὰ τὸ ἐξηγηθῆναι καλύτερον, ἐγνώρισεν ὁ νεοφώτιστος τὰ κατὰ τὴν βάπτισιν συμβάντα καὶ τὴν σημασίαν τῶν; Ὁ ἀνάδοχος, οἱ γονεῖς, οἱ κατηχηταί, οἱ δάσκαλοι, οἱ ποιμένες ἡσχολήθησαν καὶ μετὰ τὸ «ἀτομικὸν» τοῦτο θέμα; Ἐγινε διὰ τῆς τελέσεως τοῦ μυστηρίου κάτι τι ἢ δὲν ἔγινε; Τὸ κάτι αὐτὸ ἔχει σημασίαν ἢ δὲν ἔχει; Ἐξ ὀρθοδόξου ἀπόψεως, Ἱερᾶς παραδόσεως καὶ Πατέρων γνώμης σπουδαιολογεῖται ἢ ὄχι τὸ βάπτισμα; Εἶναι τοῦτο θεοσύστασον Μυστήριον; Εἶναι μέσον Θείας Χάριτος ἐπενεργούσης εἰς τὸν βαπτιζόμενον;

Καὶ εἰδικώτερον: Εἶναι τὸ βάπτισμα ὑποτύπωσις τοῦ θανάτου, τῆς ταφῆς καὶ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου λυτρώσεως καὶ τῆς παγκοσμίου σωτηρίας; Δοθέντος ὅτι ὁ ἄνθρωπος καὶ πᾶς ἄνθρωπος ἡμαρτε καὶ διὰ τῶν πεσόντων πρωτοπλάστων καὶ ἐξ ἑαυτοῦ, εἶναι ἔνοχος θανάτου καὶ ὅτι τὸν θάνατον τοῦτον τὸν ὑπέστη ἐκουσίως ὁ Χριστὸς καὶ ὅτι τὸ βάπτισμα εἶναι μία ὁμολογία πίστεως εἰς τὸ γεγονός τοῦτο, δηλαδὴ ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ὡς ἰδικὸς τοῦ ἀντιπρόσωπος, καὶ ὅτι διὰ τοῦ γεγονότος τούτου ἀπὴλθάγη τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου καὶ ἔλαβεν τὴν χάριν, ἐρωτᾶται ἐὰν τοῦτο εἶναι ἓνα γεγονός, δὲν πρέπει ὡς τοιοῦτον νὰ γίνῃ γνωστὸν καὶ εἰς τὸν διὰ τοῦ Βαπτίσματος, διὰ τοῦ στόματος τοῦ ἀναδόχου, ἐμπράκτως ὁμολογήσαντος τὴν πίστιν του αὐτῆν, καθὼς διδάσκει ὁ Ἀπόστ. Παῦλος «ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν»; (Ῥωμ. ε', 3).

Δοθέντος ὅτι ὁ βαπτιζόμενος, σταυρωθέντος τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου τῆς ἁμαρτίας μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ, συνετάφη διὰ τοῦ βαπτίσματος μετὰ τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, διότι ὁ θάνατος τοῦ Χριστοῦ ὡς δύναμις θεία, κατέπεσε τὴν ἁμαρτίαν, καὶ ὅτι ὁ βαπτισθεὶς πρέπει νὰ λάβῃ ἐνσυνειδήτως τὴν θέσιν ταύτην τῆς νεκρώσεως τῆς ἁμαρτίας, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτάνῃ τοῦ λοιποῦ, ὡς ὁ νεκρὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἁμαρτήσῃ, ἐρωτᾶται δὲν πρέπει νὰ γίνουιν γνωστὰ ταῦτα καὶ νὰ κατανοηθῶσιν ὑπὸ τοῦ βαπτισθέντος, οἱ θεόπνευστοι λόγοι «συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος

εἰς τὸν θάνατον... τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη ἵνα καταργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας τοῦ μηκέτι δουλεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτία...» (Ρωμ. ζ', 4—11); Νὰ γίνῃ δηλαδὴ γνωστὸν εἰς τὸν βαπτισθέντα ὅτι ἡ νίκη ἐπὶ τῆς ἁμαρτίας κατὰ τὴν ὥραν τοῦ πειρασμοῦ συνίσταται εἰς τὸ νὰ διατηρήσωμεν διὰ τῆς πίστεως τὴν θέσιν μας τὴν ἐν τῷ βαπτίσματι ἀποκτηθεῖσαν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἔθεσεν τέρμα εἰς τὸν προηγούμενον βίον, καὶ ὅτι, ὡς ὄντες νεκροὶ εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δὲν πρέπει νὰ ἁμαρτάνωμεν, διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν, ἔχει παύσει τοῦ νὰ ἁμαρτάνῃ «ὁ γὰρ ἀποθανὼν δεδικαιώται (ἠλευθέρωται) ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας» (Ρωμ. ζ', 7), «Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ καὶ ἡμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὁπλίσαμεθα, ὅτι ὁ παθὼν ἐν σαρκὶ πέπαιται ἁμαρτίας, εἰς μηκέτι ἀνθρώπων ἐπιθυμίας ἀλλὰ θελήματι Θεοῦ τοῦ ὑπολοίπου ἐν σαρκὶ βιωσάμενον» (Α' Πέτρ. δ', 1—2, ἴδε καὶ Ρωμ. ζ', 6).

Ἐγνώρισεν ὁ βαπτισθεὶς ὅτι ὁ Θεὸς θέλει ἀπὸ τὸν πιστὸν τὴν συνταύτισιν (ἐξομοίωσιν), πάντοτε ἀνανεουμένην, μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ θανάτῳ του, ἀποδεικνύουσαν συγχρόνως τὴν ἀπάρνησιν τῆς ἰδίας του ζωῆς καὶ τῶν κακῶν συνηθειῶν (Μάρκ. η', 34), καθὼς διδάσκει τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ; «τοῦτο γινώσκοντες ὅτι ὁ παλαιός...» (Ρωμ. ζ', 6), καὶ «ἀπεθάνετε γὰρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ» (Κολ. γ', 3—9), δηλαδὴ «ἀπεθάνετε ἐν τῷ βαπτίσματι, καὶ ἡ νέα ζωὴ σας (ἡ νέα ζωὴ τὴν ὁποίαν ἠντλήσατε ἐκ τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ) εἶναι κρυμμένη μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν ἐν τῷ Θεῷ «ἐν τῷ ὁποίῳ Χριστῷ διὰ τῆς μετ' Αὐτοῦ ἐνώσεώς σας, περιετμήθητε μετὰ περιτομὴν πνευματικὴν, διὰ τῆς πλήρους ἀποβολῆς τοῦ σώματος ποῦ ἐδούλευεν εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός, ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ Χριστοῦ τὴν ὁποίαν ἐλάβετε ὅταν συνετάφητε μετ' Αὐτοῦ εἰς τὸ Βάπτισμα, καὶ συνανεστήθητε μαζὶ μετὰ τὸν Χριστὸν διὰ τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐνέργειαν καὶ δυνάμιν τοῦ Θεοῦ, ὅστις ἀνέστησεν Αὐτὸν ἐκ νεκρῶν» (Κολ. β', 11—12);

Δοθέντος ὅτι ὁ ἀναδυθεὶς ἐκ τῆς κολυμβήθρας συνανέστη μετὰ τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, ὅστις κεῖται νεκρὸς ἐν τῷ τάφῳ (ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ) καὶ ὅτι ὡς συναναστὰς μετὰ τοῦ Χριστοῦ ὡς νέος ἄνθρωπος καὶ πρέπει καὶ νὰ παραμένῃ καὶ διὰ τῆς πίστεως ὡς τοιοῦτος «περιπατῶν ἐν καινότητι ζωῆς», ἐρωτᾶται δὲν πρέπει νὰ διδαχθῇ τοῦτο καλῶς εἰς τὸν νεοφάτιστον, ἵνα οὗτος μὴ λαμβάνῃ πλέον ἄλλην θέσιν ἀπὸ τὴν τοῦ «καινοῦ ἀνθρώπου»; Οὗτος εἶναι, ἄλλωστε καὶ ὁ σκοπὸς τοῦ Βαπτίσματος, ὅχι δηλαδὴ μόνον ἡ τέλει, ἥτις εἶναι μέσον, ἀλλ' ὁ καρπός, ὅστις, ἐὰν μὲν εἶναι ἄφρασις, ἀλλ' εἶναι καὶ ἡ ἀναγέννησις καὶ ἡ νέα ζωὴ, μία κατάστασις, πρὸς δημιουργίαν τῆς ὁποίας, ἐὰν ὡς νήπιον, ὅτε ἐβαπτίσθη, ἦτο ἀδύνατον νὰ διδαχθῇ πρέπει κάποτε ν' ἀκούσῃ, διότι «πῶς πιστεύουσιν οὐ οὐκ ἤκουσαν;» (Ρωμ. ι', 14). Πρέπει δηλαδὴ νὰ «μαθητευθῇ» (Ματθ. κη', 19) ὅτι «ὡσπερ

ἠγέρθη Χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ τῆς δόξης τοῦ Πατρὸς, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι ζωῆς περιπατήσωμεν... ὁ γὰρ ἀπέθανεν, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφ' ἅπασι, ὁ δὲ ζῆ, ζῆ τῷ Θεῷ... ζῶντας δὲ τῷ Θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν... ἀλλὰ παραστήσατε ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν ὅπλα δικαιοσύνης τῷ Θεῷ, ἁμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει· οὐ γὰρ ἐστέ ὑπὸ Νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν» (Ρωμ. ζ', 5—14).

Ἐγνώρισεν ἄρα γε ὁ βαπτισθεὶς ὁ μετὰ τοῦ Χριστοῦ διὰ τοῦ Βαπτίσματος συναναστὰς «τὴν δυνάμιν τῆς ἀναστάσεως Αὐτοῦ» (Φιλιπ. γ', 10), τὴν ὁποίαν ὡς πολῦτιμον γνῶσιν τονίζει ὁ Θ. Παῦλος καὶ ὅτι ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ εἶναι καὶ δι' αὐτὸν ἐργύησις καὶ ἀπαρχὴ μιᾶς δυνάμεως ἰκανῆς νὰ ζωοποιήσῃ τὸν πιστὸν καὶ νὰ συνεγείρῃ καὶ συγκαθῆσῃ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις; Ἐλαβε δηλαδὴ γνῶσιν καὶ πείραν ὅτι «ὁ Θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει... ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ, χάριτι ἐστε σεσωσμένοι, καὶ συνήγειρε καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Ἐφεσ. β', 4—6), καὶ ὅτι ὡς τοιοῦτος καὶ ὁ βαπτισθεὶς πρέπει μετ' ἐπαγρυπνήσεως νὰ κρατήσῃ τὴν ὑψηλὴν αὐτὴν θέσιν, κατὰ τὸ Θ. ρητὸν «ὁ δοκῶν ἐστάται βλεπέτω μὴ πέσῃ» (Α' Κορ. ι', 12), δυνάμενος νὰ στηρίξῃ τὸν πειραματισμὸν τοῦτον τῆς νέας πορείας καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις θέσεώς του, εἰς τὸ γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὴν μετ' αὐτοῦ ἐνότητα, κατὰ τοὺς λόγους τοῦτου «μείνατε ἐν ἐμοί, καὶ ἐγὼ ἐν ὑμῖν... ὅτι χωρὶς ἐμοῦ...» (Ἰω. ιε', 4—5) καὶ τοὺς Θεοπνεύστους λόγους «ἵνα ὡσπερ ἠγέρθη...» (Ρωμ. ζ', 4);

Ἐγνώρισεν ἄραγε ὁ βαπτισθεὶς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀφοῦ ἀπέθανεν ὑπὲρ ὅλων, ἄρα ὅλοι ἀπέθανον ἐν Χριστῷ, ὅτι δηλαδὴ «ὅλοι εἶναι νεκροὶ καὶ οὔτε ὁ θάνατος, οὔτε ἄλλος τις ἐχθρὸς καὶ οὔτε αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἔχουσι δυνάμιν τινα, ἀλλὰ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Αὐτρωτοῦ» καὶ ὅτι (ὁ Χριστὸς) «κύπερ ὅλων ἀπέθανεν, ὥστε ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ μὴ ζοῦν πλέον διὰ τὸν ἑαυτὸν τους, ἀλλὰ κατ' ἀρέσκειαν Ἐκεῖνου ὁ Ὅπισος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν;» Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ συνειδησις καὶ πίστις ἐκδηλουμένη ἐμπράκτως διὰ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Αὐτρωτὴν, ἢ πρὸς τὸν ὁποῖον ἀγάπη πρέπει νὰ μᾶς συγκαταῖ καὶ συσφίγγῃ, καθὼς ἡ τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἡμᾶς ἀγάπη ἐξεδηλώθη εἰς τὸν ὑψιστον βαθμὸν (Β' Κορ. ε', 14—15), καὶ μάλιστα εἰς τοσοῦτον βαθμὸν ὥστε νὰ δύναται νὰ λέγῃ μετὰ τοῦ Θ. Παύλου (Διὰ τοῦ Βαπτίσματος) ἔχω σταυρωθῇ καὶ ἀποθάνει μαζὶ μετὰ τὸν Χριστόν. Δὲν ζῶ δὲ πλέον ἐγώ, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ζῆ ἐντὸς ἐμοῦ ὁ Χριστός... ζῶ ἐν πίστει τῇ τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος με ἠγάπησε καὶ παρέδωκεν τὸν ἑαυτὸν του, ὑπὲρ τῆς σωτηρίας μου (Γαλ. β', 19—20) (Τρεμπέλα σύντομ. ἐρμην.).

Δοθέντος ὅτι ὁ βαπτισθεὶς εἶναι ὁ γεγεννημένος ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος, τὸ δὲ γεγεννημένον

ἐκ τοῦ Πνεύματος Πνεῦμά ἐστι, (Ἰω. γ', 4—5), καὶ ὅτι «Σάρξ καὶ αἷμα Βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαὶ οὐ δύναται» (Α' Κορινθ. ιε', 50), ἐρωτᾶται, δὲν πρέπει νὰ ἐπιστηθῆ ἰδιαιτέρως ἢ προσοχή, ἵνα μὴ «ζῆ κατὰ τὴν σάρκα» (Ρωμ. η', 12), διότι μόνον ὁ ὁ ἀναγεννηθεὶς δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ (Ἰω. γ', 5), ὅταν ἢ εἰς καλλιέλαιον ἐγκεντριθεῖσα ἀγριέλαιος καρποφορήσῃ (Ρωμ. ια', 23) καὶ ἢ εἰς «σαρκίνην» καρδιαν μεταβληθεῖσα «λιθίνην» τοιαύτη ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς τοῦ Πνεύματος (Ἰεζ. λς', 25—27, Γαλ. ε', 22);

Ο ΑΓΙΑΣΜΟΣ

Εἶπομεν ἀνωτέρω ὅτι ἐν τῇ ἐξελιζομένῃ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἀντὶ τῆς διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων μεταδόσεως τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Ἦσ. ια', 2—3), εἰσῆχθη ἢ τελετὴ τοῦ Χρίσματος δι' ἁγίου μύρου.

Τοῦτο κατασκευάζεται ἐκ ποικίλων εὐωδῶν ὑλῶν, εἰς σημεῖον τῆς ποικιλίας καὶ τῆς πνευματικῆς εὐωδίας τῶν χαρισμάτων τοῦ Ἁγίου Πνεύματος (Β' Οἰκ. Σύν. ζ, ΣΤ, Οἰκ. η, Λαοδ. ζ') (Κλημ. Ἀλεξ. Στρωμ. β: 3, Θεοφ. Ἄντ. πρὸς Αὐτόλυκον α: 12). Διὰ τὴν χρῆσιν τοῦ ἁγίου μύρου ἠδύνατο νὰ λάβουν παράδειγμα τὸ ἐν χρήσει κατὰ τὴν παλ. Οἰκονομίαν (Ἐξοδ. λ', 23—27. Γ' Βασ. α', 39).

Διὰ τοῦ χρίσματος ζωογονεῖται ὁ βαπτισθεὶς καὶ ἐνισχύεται εἰς τὴν νέαν ζωὴν ἵνα ἢ ἐν Χριστῷ φύσις ἀναπτυσσομένη μορφωθῆ καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ βαπτισθέντος.

Καὶ ἐὰν ὁ βαπτισθεὶς συντάχθῃ τῷ Χριστῷ, παρέλαβε τὸν Χριστόν, ὀφείλει νὰ προαχθῆ καὶ τελειοποιηθῆ ἐν τῇ ἀναγεννήσει, πρέπει νὰ ζῆ κατὰ Χριστόν. «Ὡς οὖν παρελάβετε τὸν Χριστόν Ἰησοῦν τὸν Κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖτε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν αὐτῷ καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει καθὼς ἐδιδάχθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ» (Κολ. β', 6—7). Ἐντεῦθεν προβάλλει ἢ ἀνάγκη ἵνα ὁ βαπτισθεὶς καὶ διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χρισθεὶς, ζῆ τὴν ζωὴν τοῦ ἁγιασμοῦ, ἀνευ τοῦ ὁποίου τὸ βάπτισμα εἰς οὐδὲν θὰ τὸν ὠφελήσῃ ἀφοῦ «ὁ ἀπιστήσας κατακριθήσεται», καὶ «ἀνευ ἁγιασμοῦ οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον» (Ἐβρ. ιβ', 14, Μάρκ. ις', 16).

Ὁ Χριστὸς ἐν νηθρῶ πησεν, ἀπέθανε καὶ ἀνέστη, ὄχι μόνον διὰ νὰ δικαιώσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐνώπιον τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ νὰ τὸν ἁγιάσῃ. Ὁ Χριστὸς εἶναι ἢ «δικαιώσις» καὶ ὁ «ἁγιασμὸς» ἡμῶν (Α' Κορ. α', 30). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπιτελεῖ εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἔργον τοῦ ἁγιασμοῦ. Δὲν τὸν καθαρῖζει μόνον ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας του διὰ τοῦ αἵματός Του, ἀλλὰ τὸν λυτρώνει καὶ ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς ἁμαρτίας, καὶ δημιουργεῖ μίαν κατάστασιν εἰς τὴν ψυχὴν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ μισῇ τὴν ἁμαρτίαν καὶ νὰ ἔχη καρδιαν εὐσεβῆ καὶ βίον ἅγιον (Πράξ. ιε', 8—9). Ὁ Χριστὸς θέλει νὰ γίνωμεν οἱ «ἐκλεκτοὶ κατὰ πρόγνωσιν τοῦ Θεοῦ

Πατρὸς, διὰ τοῦ ἁγιασμοῦ τοῦ Πνεύματος» (Β' Τιμ. β', 21, Κολ. α', 22, Τίτ. β', 14, Α' Πέτρ. α', 2, β', 24). Ὁ Θεὸς ὅστις «ἐκάλεσε ἡμᾶς εἰς ἁγιασμόν» θέλει τὸν ἁγιασμόν ἡμῶν (Α' Θεσ. δ', 3—8). Ὁ Χριστὸς προσεύχεται εἰς τὸν Πατέρα του ὑπὲρ τοῦ ἁγιασμοῦ τῶν πιστῶν (Ἰωάν. ιζ', 16—19), καὶ «παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ ...» (Ἐφ. ε', 2—6).

Ἡ προσευχὴ τοῦ Ἀποστ. Παύλου εἶναι ἵνα «ὁ Θεὸς ἁγιάσῃ τοὺς πιστοὺς ὁλοκλήρως» (Α' Θεσ. ε', 23.), καὶ δίδει τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ ἁγίου βίου, τὸν ὁποῖον διῆγον οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ «τοῦ νέου ἀνθρώπου, τοῦ κτισθέντος κατὰ Θεόν», «ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιότητι τῆς ἀληθείας». (Ἐφεσ. δ', 22—24). Ὁ Χριστὸς καλεῖται «ὁ ἁγιάζων» ὅστις ὑπεσχέθη καὶ ἐπραγματοποίησε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Εἶπέ τις: Ἡ γέννησις τοῦ Χριστοῦ εἶναι ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ἀλλ' ἢ Πεντηκοστὴ εἶναι ὁ Θεὸς ἐν τῷ ἡμῶν. Ὁ Χριστὸς εἶπεν ὅτι θὰ παρακαλέσῃ τὸν Πατέρα καὶ θὰ δώσῃ τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας «τὸ ὁποῖον παρ' ὑμῖν μένει καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται» (Ἰωάν. ιδ', 15—17). Ὁ Ἅγιος Ἰγνάτιος ἐσυνῆθιζε νὰ ἀποκαλῆ ἑαυτὸν «Θεοφόρον» ὡς φέροντα ἐν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον. Διὰ τοὺς πρῶτους Χριστιανοὺς ὁ Θ. Παῦλος ἔλεγεν ὅτι τὸ «Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ οἰκεῖ ἐν αὐτοῖς» (Ρωμ. η', 9—11, Α' Κορινθ. γ', 19).

Τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἐπιτελεῖ μέγα ἔργον εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου. Τοῦτο ἐφαρμόζει τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δὴ 1) κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου (Ἰωάν. ις', 9) «Πείθει τὸν ἄνθρωπον περὶ ἁμαρτίας» ὅτι εἶναι ἁμαρτωλὸς καὶ ἐξ ὁλοκλήρου χαμένος, «περὶ δικαιοσύνης» ὅτι ἢ δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ ὀφείλει νὰ τιμωρήσῃ τὸν ἁμαρτωλὸν ἂν δὲν τὸν συναντήσῃ εἰς τὸν Σταυρόν, καὶ «περὶ κρίσεως» τοῦ διαβόλου, τοῦ κριθέντος ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. 2) Δημιουργεῖ εἰς τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ βαπτισθέντα μίαν νέαν ζωὴν (Ἰω. γ', 15). 3) Σφραγίζει τὴν σωτηρίαν, ἀπαξ διὰ παντὸς τοῦ ἀναγεννηθέντος (Ἐφεσ. α', 13). 4) Τοῦ φανερώνει καὶ τὸν φωτίζει πρὸς γνῶσιν τῆς ἐξ ἀποκαλύψεως ἀληθείας (Ἰω. ις', 12—13). 5) Ὁδηγεῖ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον εἰς τὸν τάφον καὶ τὸν βοηθεῖ νὰ ἐμμένῃ ἐκεῖ διὰ τῆς πίστεως (Ρωμ. ζ', 11). 6) Τὸν ἀπαλλάσσει τοῦ Νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου (Ρωμ. η', 2), καὶ 7) θὰ λάβῃ ἐκ τοῦ Χριστοῦ καὶ θὰ τῷ ἀναγγείλῃ (Ἰω. ις', 14) «ἀ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε...» (Α' Κορ. β', 9—16) κ.λ.π.

Ὁμιλοῦμεν ἐδῶ περὶ τοῦ πειραματισμοῦ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἄλλὰ φοβοῦμαι ὅτι τόση ἀγνοία ὑπάρχει περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὥστε νὰ ἔχωμεν καὶ σήμερον τὴν αὐτὴν ἀπάντησιν, ἣν ἔλαβεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀπὸ τινος ἐκ τῶν ἐν Ἐφέσῳ μαθητῶν εἰς τὴν ἐρώτησίν του, ἐὰν εἶχον λάβει Πνεῦμα Ἅγιον ἀφ' ὅτου εἶχον πιστεύσει εἰς τὸν Χριστόν, «οὐδὲ ἂν ὑπάρχῃ Πνεῦμα Ἅγιον ἠκούσαμεν» (Πρ. ιθ', 1—6). Καὶ ὅμως τὸ θαῦμα τῆς Πεντηκοστῆς εἶναι ἱστορικὸν γεγονός καὶ ἔλαβεν χώραν ὄχι μόνον διὰ τοὺς τότε ἐφ' ὧν ἐπεφοίτησεν τὸ Πνεῦμα

τὸ "Ἅγιον, ἀλλὰ καὶ δι' ὅλους τοὺς μετὰ ταῦτα μέλοντας νὰ πιστεύσουν εἰς τὸν Χριστόν.

Ὁ Θεὸς δίδει τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον εἰς πάντα αἰτοῦντα παρ' Αὐτοῦ (Λουκ. ι', 13). Οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ἐπλήσθησαν Πνεύματος Ἁγίου. Ὁ Θ. Παῦλος προτρέπει «νὰ πληρωθῶμεν διὰ τοῦ Πνεύματος». Ὁ Χριστὸς εἶπεν «ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ περισσὴν (ἐν ἀφθονίᾳ) ἔχωσι» (Ἰω. ι', 10). Ἡ ἀφθονία αὕτη ὑπάρχει εἰς τὰς πηγὰς τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος. Ὁ Ἀπόστ. Παῦλος προσεύχεται ὑπὲρ τῶν Ἑφεσίων ἀδελφῶν ἵνα πληρωθῶν με ὅλον τὸ πλήρωμα τοῦ Θεοῦ (Ἐφ. γ', 14—19). Εὐχεται ἐπίσης καὶ ὑπὲρ τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ ἁγιασμοῦ τῶν Θεσσαλονικέων (Α' Θεσσ. ε', 23). Εἰς τὰς Πράξεις β', 38 ἀναφέρεται ὅτι τὸ "Ἅγιον Πνεῦμα θέλουν λάβει ὅσοι θὰ μετενόουν καὶ θὰ ἐβαπτίζοντο εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. "Ἄρα πρέπει νὰ ἐπακολουθήσῃ εἰς τοὺς βαπτιζομένους καὶ ὁ πειραματισμὸς οὗτος, δεδομένου ὅτι ἡ πνευματικὴ ὑγεία τοῦ Χριστιανοῦ, ἡ πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ πρόοδος, ἡ κατὰ Χριστόν ζωὴ, ἡ δύναμις, ὅπως διατελῇ πάντοτε ζῶν κατὰ τὸ Πνεῦμα καὶ προσφέρῃ τὴν εὐάρεστον λατρείαν εἰς τὸν Πατέρα Θεόν, ἐξαρτῶνται ἐκ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, τὸ ὁποῖον παρέχει καὶ Θεῖα χάρισμα (Α' Κορ. ιβ', 7—11, Ἐφεσ. δ', 7—15) κ.λ.π.

Ἄξιον προσοχῆς εἶναι τὸ χωρίον τῶν Πράξεων «καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῖς πειθαρχοῦσιν αὐτῶν» (ε', 32), ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι πρὸς λῆψιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀπαιτεῖται ἡ πλήρης καὶ ὁλοσχερῆς παράδοσις εἰς τὸν Θεὸν τῆς θελήσεως ἡμῶν. Καὶ ἐνῶ «ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἔρχεται ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας» (Ἐφ. ε', 6) ὁ Θεὸς ἐκδηλώνει τὴν εὐαρέσκεϊάν του πρὸς τοὺς πιστοὺς Του, πρὸς τὰ τέκνα τῆς ὑπακοῆς δίδων τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἅγιον.

Ὁ διὰ τοῦ Μυστηρίου λοιπὸν τοῦ Χρισματος τὴν σφραγίδα τῆς δωρεᾶς τοῦ Ἁγίου Πνεύματος λαβὼν πρέπει νὰ διδαχθῇ καὶ προαχθῇ εἰς ἐνσυνείδητον ὑποκειμενικὸν πειραματισμὸν καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἁγιασμοῦ.

Οἱ Ἀπόστολοι προτρέπουν τοὺς ἐν Χριστῶ ὄντας εἰς εὐσεβῆ καὶ ἁγίαν ζωὴν, εἰς τὴν ἀσκησιν αὐτῶν εἰς πᾶν ὅ,τι ἅγιον καὶ σώφρον καὶ εὐσεβὲς (Τίτ. β', 15 Γαλ. ε', 16 κ.λ.π.). Παραγγέλλουν «Ἁγιοὶ γίνεσθε...», (Α' Πέτρ. α' 16, Β' Πέτρ. α' 3, Κολ. γ', 18, Ἐφεσ. ε', 1, Γαλ. ε', 16) κ.λ.π. Αὐτὸς εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Λόγου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς δι' αὐτοῦ σωτηρίας, ἡ ἐξυγιάνσις τοῦ ὅλου βίου, ἡτοι ἡ ρύθμισις τοῦ ὅλου βίου κατὰ τὸ "Ἅγιον θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Χριστιανὸς ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως ἔχει τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἁγίου ἀνθρώπου, τὰ ὁποῖα ἡμῶς πρέπει νὰ ἀναπτυχθῶν. Ἄλλ' ὁ ἀναγεννηθεὶς, καθ' ὅσον ἔλαβε τὴν ἀπαρχὴν τοῦ πνεύματος καὶ ἔγινε μέτοχος τῆς θείας ζωῆς, δὲν εἶναι καὶ ἀνήρ ἐν Χριστῶ ἀλλὰ «νήπιον» ἐν Χριστῶ. Ὁ ἁγιασμὸς εἶναι ἔργον ὁλοκληροῦ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς βίου.

Αἱ Γραφαὶ ἐνῶ μᾶς προτρέπουν πρὸς ἁγιασμὸν,

συγχρόνως μᾶς ὑποδεικνύουν καὶ τὸν τρόπον τῆς αὐξήσεως ἐν ἁγιασμῶ. Οὕτω ὁ Ἰωάννης μᾶς λέγει ὅτι : «πᾶς ὁ ἐν αὐτῶ (τῶ Χριστῶ) μένων δὲν ἁμαρτάνει» (Α' γ', 5, 6). Διὰ τῆς εἰκόνας τῆς ἀμπέλου ὁ Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξε ὅτι ἡ ἔνωσις αὕτη δὲν εἶναι τυπικὴ ἀλλ' ἡ ἔνωσις ζωῆς (πρβλ. ιγ', 21, 23). Διὰ τῆς ἐνώσεως ταύτης λαμβάνει ὅλην τὴν δύναμιν καὶ ζωὴν ἡ ὁποία εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς πρόοδον καὶ καρποφορίαν (Ἰω. ιε', 1—9). Ἐπίσης ἐκ τῆς παρομοιώσεως τῆς σχέσεως τοῦ σώματος καὶ κεφαλῆς, πρὸς τὴν σχέσιν τοῦ πιστοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ, διδασκόμεθα ὅτι ἡ μετὰ Χριστοῦ ἔνωσις τοῦ πιστοῦ εἶναι ζ ὼ σ α ἔ ν ω σ ι ς. Κατὰ ταύτην ὁ πιστὸς πρέπει νὰ δέχεται νὰ εἶναι κλάδος, ὁ Χριστὸς ἡ ρίζα, νὰ εἶναι μέλος, ὁ Χριστὸς ἡ κεφαλὴ, καὶ νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς κυβερνῶν καὶ ὁ διοικῶν, ὁ δὲ πιστὸς ὁ ὑπακούων καὶ διοικούμενος. Τότε ὁ Χριστιανὸς φθάνει εἰς τὸ σημεῖον ὥστε ἐν ἐπιγνώσει καὶ εὐκρινῶς νὰ λέγῃ μετὰ τοῦ Παύλου «ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ...» (Γαλ. β', 20). Ὁ Χριστὸς ζῆ μόνον ἐν ἐκείνῳ τῶ Χριστιανῶ, ὅστις δέχεται αὐτὸν νὰ ζῆ ἐν αὐτῶ. Σεβόμενος τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου ζητεῖ πλήρη παραχώρησιν τοῦ ἑαυτοῦ μας ὡς θυσίαν εἰς τὸν βωμὸν τοῦ Χριστοῦ, ὁ δὲ οὕτω ἀφιερούμενος δέχεται νὰ διευθύνεται καὶ διεξάγεται ὅλος αὐτοῦ ὁ βίος ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «ὡς περ γὰρ παρεστήσατε... δούλα τῇ δικαιοσύνῃ πρὸς ἁγιασμὸν» (Ρωμ. στ', 19, ιβ', 1). Ὁ Χριστιανὸς ὡς μέλος τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ μέλος πεπρωτισμένον με θέλησιν, καθ' ὅσον παραχωρεῖ ἑαυτὸν πλήρως εἰς τὸν Χριστόν, καὶ ἐφ' ὅσον οὗτος ἐμμένει ἐν τῇ θέσει τῆς παραχωρήσεως, ἐπιτρέπων εἰς τὸν Χριστόν νὰ ζῆ ἐν αὐτῶ, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἐπὶ τοσοῦτον θὰ ζῆ βίον "Ἅγιον ἐπὶ τῆς γῆς. Ἡ μέθοδος λοιπὸν τοῦ ἁγιασμοῦ, ἡν ὁ Θεὸς ὥρισεν εἶναι ἡ «ἐν Χριστῶ», φράσις ἡν οἱ Ἀπόστολοι καὶ δὴ ὁ Παῦλος ὑπερεκατοντάκις ἐπαναλαμβάνουν εἰς τὰς ἐπιστολάς των. Ἡ Γραφή λέγει ὅτι «ζωὴν αἰώνιον... καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῶ Ἰῶ αὐτοῦ ἐστίν, ὁ ἔχων τὸν Ἰῶν ἔχει τὴν ζωὴν» (Α' Ἰω. ε', 11—12) «... καὶ ἔστε ἐν αὐτῶ πεπληρωμένοι» (Κολ. β', 10) (Ὁ ἁγιασμὸς τοῦ Χριστιανικοῦ βίου ὑπὸ Ἐ. Μόσχου).

Ἡ Θεία Κοινωνία ἧς μετέχει ἐν συνεχείᾳ ὁ βαπτισθεὶς εἶναι ζωὴ, καθ' ὅσον μᾶς συνδέει με τὸν Χριστόν (Ἰω. στ', 53—54), ὡς ἔχομεν ἀναπτύξει προηγουμένως. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔλα τὰ τελοῦμενα, ὡς ἁγιαστικά μέσα, πρὸς τὸν ἁγιασμὸν τῆς ψυχῆς ἀποβλέπου, ἐρωτᾶται ἤδη ἕως πότε θὰ λέγωμεν, ἐπαναλαμβάνοντες πάντοτε εἰς τὸν βαπτιζόμενον, ὅτι βαπτισθεὶς ἐνεδύθη τὸν Χριστόν, ἔλαβες τὸν καθαρὸν χιτῶνα εἰς ἴασις ψυχῆς... καὶ ἀκοὴν πίστεως... κ.λ.π. χωρὶς νὰ βλέπωμεν ταῦτα καὶ ἐν τῇ πράξει τῆς μετὰ ταῦτα ζωῆς ; "Ἐως πότε θὰ λέγωμεν «σφραγὶς δωρεᾶς...» καὶ ἐνῶ τοῦτο ἔχει τὴν συνέχειαν τουκατὸ πληροῦσθαι ἐν Πνεύματι» (Ἐφεσ. ε', 18), θὰ ὑπεροῦμεν καὶ εἰς τοῦτο ; Καὶ λέγω τοῦτο διότι δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἐνῶ ὑπάρχουσι πλήθη μεγάλα βεβαπτισμένων, εἶναι ὀλιγοστοὶ σχετικῶς οἱ ἀληθῶς ἀναγεννημένοι διὰ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ ἀποδεικνύεται ἐκ τῶν καρπῶν (Γαλ. ε', 22).

'Αλλά και ἐκ τούτων πολλοὶ ὀλιγώτεροι οἱ βεβαπτισμένοι ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ, διὰ τοῦ ὁποῦ οὗ βαπτισζόμενος ἀναγεννᾶται, ζωογονεῖται καὶ ἀγιάζεται, καὶ κυβερνᾶται. Οὗτοι ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ καλοῦνται «Πνευματικοὶ» (Α' β', 15, γ', 1, ιδ', 37, Γαλ. στ', 1 κ.λ.π.), ὁποῖοι καλούμεθα νὰ ἀναδειχθῶμεν καὶ ὅλοι οἱ βεβαπτισμένοι. Ὁ Χρυσόστομος ἐξηγῶν τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν σπουδαιότητα τοῦ βαπτίσματος λέγει ὅτι: «Τελούνται θεῖα σύμβολα, τάφοι, καὶ νέκρωσις, καὶ Ἀνάστασις, καὶ ζωὴ, καὶ ταῦτα ὁπού γίνονται πάντα καθ' ἅπερ γὰρ ἐν τινι τάφῳ, τῷ ὕδατι καταδυόντων ἡμῶν τὰς κεφαλὰς, ὁ παλαιὸς ἄνθρωπος θάπτεται, καὶ καταδύς κάτω, κρύπτεται ὅλος καθ' ἅπαξ, εἶτα ἀνανεόντων ἡμῶν, ὁ καινὸς ἀνεισιν πάλιν ὡσπερ γὰρ εὐκόλον ἡμῖν βαπτίσασθαι καὶ ἀνανεῦσαι, οὕτως εὐκόλον τῷ Θεῷ θάψαι τὸν ἄνθρωπον τὸν παλαιὸν καὶ ἀναδειῖξαι τὸν νέον» (Ἰω. ὁμιλ. κε). Εἶναι λοιπὸν τὸ βάπτισμα καὶ τὸ Χρῆσμα ἀπαλλαγῆ ἑνοχῆς καὶ ἄφρασις ἁμαρτιῶν, εἶναι ἀναγέννησις καὶ υἰοθεσία κατὰ χάριν, διότι «ὅσοι ἔλαβον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα Θεοῦ γενέσθαι...» (Ἰω. α', 12) καὶ αἰώνιος ζωὴ «εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι...» (Ρωμ. γ', 17). Εἶναι ταῦτα ἀληθῆ; Διότι μόνον ὡς ἐρωτηματικὰ δύνανται νὰ τεθοῦν, ἀφοῦ ἐν τῇ πράξει, ὡς νὰ μὴ πιστεύωνται, τόσον ὀλίγον σπουδαιολογοῦνται καὶ δημοσιεύονται, ὡστε καὶ τόσον ὀλίγον ὑπὸ τῶν πολλῶν νὰ ἔχουν γνωστῆ καὶ κατανοητῆ. Δυστυχῶς εἶναι μία πραγματικότης, τὴν ὁποῖαν δὲν γνωρίζω κατὰ πόσον δυνάμεθα νὰ τὴν ἀμφισβητήσωμεν, ὅτι πολλῶν ἐκ τῆς κολυμβήθρας ἀναδυομένων, ὁ καθ' ἡμέραν βίος πᾶν ἄλλο ἢ τὴν νέκρωσιν τῶν παθῶν καὶ τοῦ καινοῦ βίου μετὰ τὴν προσδοκίαν τῆς μακαρίας καὶ αἰωνίου ζωῆς, μᾶς παρουσιάζει. Καὶ θὰ ἀποβαίῃ εἰς τοὺς τοιοῦτους ὅχι μόνον ἀνωφελές τὸ Βάπτισμα, ἀλλὰ καὶ εἰς κατάκρισιν, ἐὰν δὲν συντρέξουν, ὡς εἶπομεν ἀνωτέρω, οἱ δύο ὅροι τῆς μετανοίας καὶ πίστεως καὶ δὲν ἐπακολούθησῃ ἡ «ἐν τῇ καινότητι ζωῆς» πρόοδος καὶ ἀγιασμός.

Καὶ ἐνῶ συνήθως λησιμονοῦνται τ' ἀνωτέρω διδάγματα καὶ καθήκοντα τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὴν οὐσίαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ βαπτίσματος, ὅστις εἶναι ὁ πειραματισμὸς τῆς νέας ἐν Χριστῷ ζωῆς, καὶ ἐνῶ διαδραματίζεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας μία κατάστασις καθ' ἣν ἐνταφιάζονται καθ' ἡμέραν «νεκροὶ» καὶ χάνονται τόσαι ψυχαί, καὶ κάποιοι εἶναι ἀρμόδιοι καὶ ὑπεύθυνοι, ἐν τούτοις, ὡς νὰ μὴ συμβαίῃ τίποτε, ἡμεῖς οἱ λειτουργοὶ συνεχίζομεν τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τοῦ τελεουργικοῦ μέρους, ἵνα ἔχωμεν ἐξῶφθαλμον τὴν τραγικὴν ἀντινομίαν τῶν παρατηρουμένων μεταξύ τῶν τελουμένων καὶ τῆς πραγματικότητος. Καὶ ἕως πότε λοιπὸν θὰ συνεχίζεται ἡ κατάστασις αὕτη; Ἔως πότε ὁ βαπτισθεὶς θὰ εἶναι καὶ δὲν θὰ εἶναι ἄξιός νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Θὰ εἶναι καὶ δὲν θὰ εἶναι πραγματικὸν μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ; Θὰ εἶναι ὁ βαπτισθεὶς, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ μαθητευθεὶς, καθὼς τοῦτο ἀπαιτεῖ ὁ Χριστός; Θὰ εἶναι ὁ Βαπτισθεὶς, ἀλλὰ καὶ ὁ μὴ μετανοήσας καὶ πιστεύσας εἰς τὸ Εὐαγγέλιον; Θὰ εἶναι ὁ ἀποταγεὶς τῷ διαβόλῳ καὶ συνταχθεὶς τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ καὶ ὁ οὐχὶ μετα-

στραφεὶς καὶ συνταχθεὶς τῷ Χριστῷ, ἀλλ' ὡ! ἀλλοίμονον, ἀνήκων εἰς τὴν παράταξιν τοῦ διαβόλου; Ἔως πότε θὰ εἶναι ὁ ὁμολογήσας πίστιν εἰς τὸν Τριαδικὸν Θεὸν δι' ἑνὸς βαρυσημάντου συμβόλου τῆς πίστεως, ἀλλὰ καὶ θὰ μένη οὗτος εἰς τὴν πλῆρη ἄγνωσιν, τὸν τύπον μόνον τῆς ὁμολογίας ἐκπληρώσας; Ἄλλὰ τὰ «ἕως πότε» δὲν ἔχουν τέλος, καὶ μόνον μία θαυματουργικὴ ἐπέμβασις τοῦ Κυρίου χρειάζεται διὰ τὴν «ἀλλαγὴν» ἣν καὶ ἐπικαλούμεθα, ἵνα αὐτὸς λέγει ὁ Μ. Ἀθανάσιος, «ἐκ τῆς μαθήσεως ἡ πίστις ὀρθῆ γένηται καὶ μετὰ τῆς πίστεως ἡ τοῦ βαπτίσματος τελείωσις προστεθῆ» (Λόγοι γ' κατ' Ἀρείου). Ἡμεῖς ἐνταῦθα καθ' ὅσον ἀπλῶς ἐθίζαμεν κεφαλαϊώδη Πνευματικὰ θέματα ἀναφερόμενα εἰς τὸ βάπτισμα καὶ τὸ Χρῆσμα, ἐπράξαμεν τοῦτο, ἀναλογιζόμενοι καὶ τὴν ἰδίαν ἡμῶν εὐθύνην, δι' ἣν καὶ ἐπικαλούμεθα τὸ ἔλεος τοῦ Κυρίου καὶ τὰς προσευχὰς τῶν ἀδελφῶν συλλειτουργῶν καὶ ἀναγνωστῶν τῆς παρουσίας μελέτης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ καταδειχθῇ, καὶ ἡ εὐθύνη καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς Κατηχήσεως ἧς ἔχομεν ἀνάγκην ὅχι μόνον οἱ μικροὶ μας μαθηταὶ τῶν κατηχητικῶν Σχολείων, καὶ οἱ ὁποῖοι ἄλλωστε δὲν εἶναι καὶ πνευματικῶς ὄριμοι πρὸς κατανόησιν τούτων, ἀλλὰ καὶ οἱ μεγάλοι τὴν ἡλικίαν, οἱ ὁποῖοι εἶτε ὡς μικροὶ δὲν διήλθομεν τῶν κατηχητικῶν θρανίων, εἶτε ὡς μεγάλοι ἐλησμονήσαμεν ὅσα ἐδιδάχθημεν ὑποστάντες τὴν φθορὰν τῆς ἐφαμάτου ζωῆς (Ματθ. ιγ', 19—22).

«Οἱ πόδες σου, λέγει ὁ Κύριος. Ἰεροσ. πρὸς τὸν μέλλοντα νὰ βαπτισθῇ, ἄς σπεύσουν πρὸς τὰς Κατηχήσεις ... πρέπει νὰ ἀκούῃς τὰς ἀληθείας περὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, πρέπει νὰ διδαχθῆς τὰ περὶ κρίσεως, πρέπει νὰ διδαχθῆς τὰ περὶ Χριστοῦ καὶ Ἀναστάσεως» (προκατηχητ. 5 καὶ 6). «Εἶναι ἀπαίτησις, λέγει ὁ Καλλίνικος, τοῦ θεμελιωτοῦ τῆς πίστεώς μας, ὅπως οἱ ἀντιπρόσωποι Του οὐ μόνον τὰ «πρόβατα» ποιμαίνου, ἀλλὰ καὶ τὰ «ἀρνιά» βόσκουσιν, μαθητεύοντες μὲν πρὸ τοῦ βαπτίσματος τοὺς ἐνήλικας, διδάσκοντες δὲ μετὰ τὸ Βάπτισμα τοὺς ἀνηλικίους μέχρι οὗ εἰς μέτρον ἡλικίας κατανήσωσι καὶ ἀποδώσῃ τοὺς καρποὺς αὐτοῦ εὐχύμους ὁ τῆς Θεογενεσίας σπόρος, καθὼς τοῦτο δηλοῖ καὶ ἡ ἐν τῷ Εὐχολογίῳ «εὐχὴ εἰς παιδίον, ὅταν ἀπέρχηται μανθάνειν τὰ ἱερά γράμματα» (Χριστιανικὸς Ναός...). «Ὁ μέλλων κατηχεῖσθαι τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας παιδευέσθω πρὸ τοῦ βαπτίσματος τὴν περὶ τοῦ ἀγεννήτου γνώσιν, τὴν περὶ τοῦ μονογενοῦς ἐπίγνωσιν, τὴν περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πληροφορίαν μανθανέτω δημιουργίας διάφορον τάξιν, προνοίας εἰρμόν... ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ἀκόλουθα μανθανέτω ἐν τῇ Κατηχήσει ὁ προσιών...» (Ἀποστ. Διαταγαὶ Βιβλ. Ζ κεφ. 39).

Εἰς τὸ ἔργον τῆς Σταυροφορίας τῆς Κατηχήσεως τῶν βαπτισθέντων ἄς ἐνταχθῶμεν ὅλοι. Ἄς εὐχηθῶμεν ἵνα εὕρουν πλήρη ἐφαρμογὴν οἱ τρυφεροὶ ποιμαντικοὶ λόγοι τοῦ Κυρίου, «Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με πλεῖον τούτων; λέγει αὐτῷ ναὶ, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε» λέγει αὐτῷ βόσκε τὰ ἀρνία μου. Λέγει πάλιν δεῦτερον Σίμων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾶς με, λέγει αὐτῷ·

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ

Ίδου τὸ γνήσιον φρόνημα τοῦ ὄντως ἀγίου καὶ μεγάλου Ἐπισκόπου Ρώμης Γρηγορίου, ἀποκρούοντος πᾶσαν ἰδέαν πρωτείου ἐξουσίας ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνὸς Ἐπισκόπου, καὶ δὴ αὐτοῦ ἔτι τοῦ Ρώμης. Τὸ λεγόμενον δὲ συνήθως ὅτι εἰς ἀντίθεσιν καὶ διαμαρτυρίαν πρὸς τὸν τίτλον «οἰκουμενικός» προσέλαβε τὸν τίτλον «servus servorum Dei» εἶναι ἀνακριβές. Ἦδη τῷ 587, πρὶν ἢ ἐκλεγῆ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἐν τινι δωρητηρίῳ ἐγγράφῳ πρὸς τὴν Μονήν, ἐν ἣ ἑμόνασεν, ὠνόμασεν ἑαυτὸν δοῦλον τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, δὲν ἦτο ἄλλως τε ἀσύνηθες νὰ ὀνομάζωσιν οὕτως ἑαυτοὺς οἱ Ἐπίσκοποι¹¹. Ὡς εἶδομεν, ὁ ἅγιος Ἰωάννης Ἐλεῆμων ὁ Ἀλεξανδρείας ἐκάλει ἑαυτὸν δοῦλον τῶν δούλων τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Γρηγόριος δὲν ἀποκρούει τὸν τίτλον οἰκουμενικός ἐκ μετριοφροσύνης, δὲν παραπονεῖται ὅτι ἀφηρέθη ἀπ' αὐτοῦ τίτλος ἢ δικαίωμα ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ πολεμεῖ τὸν τίτλον ἐκ πεποιθήσεως ὅτι οὐδεὶς Ἐπίσκοπος, οὐδ' αὐτὸς ὁ Ρώμης, δύναται νὰ εἶναι οἰκουμενικός, νὰ ἀρχῇ δηλονότι τῆς οἰκουμένης. Διότι τοιαύτην ἔννοιαν ἀπέδιδεν εἰς τὸν τίτλον τοῦτον, ἐνῶ προὔκειτο περὶ τίτλου τιμητικοῦ, ἀρμόζοντος εἰς τὸν Ἐπίσκοπον τῆς Βασιλευούσης τῆς οἰκουμένης.

§ 11. P. Batiffol, ἐνθ' ἀν. σ. 211 σημ.

ναί, Κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. Λέγει αὐτῷ ποίμαινε τὰ πρόβατά μου» (Ἰω. κα', 15—17), «δι' ὃ γρηγορεῖτε μνημονεύοντες ὅτι τριετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ ἐπαυσάμην μετὰ δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον» (Πράξ. κ', 18—38).

Ἄς σωθῶσιν αἱ ψυχαὶ καὶ ἡμῶν, οἵτινες διπλὴν ὁμολογίαν ἐδώσαμεν τὴν τῆς πίστεως ἐν τῷ βαπτίσματι καὶ τὴν τῆς πιστῆς διακονίας ἐν τῇ ἱερωσύνῃ, καὶ τῶν ἄλλων τῶν τὴν ἀφιέρωσιν διὰ τοῦ βαπτίσματος ὑποσχεθέντων. Ἄς χυθῶσιν ἄφθονα δάκρυα καὶ ἀπὸ μέρους ἡμῶν κῦπερ Χριστοῦ πρεσβευόντων ὡς τοῦ Θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν» πρὸς «καταλλαγὴν τῷ Θεῷ» (Β. Κοριν. ε', 2) καὶ μὴ παυόντων «μετὰ δακρύων νουθετεῖν ἕνα ἕκαστον» (Πρ. κ', 17—38), καὶ ἀπὸ μέρους τῶν ἄλλων, πρὸς οὓς ὁ Κατηχητὴς τῶν βαπτιζομένων λέγει: «καιρὸς ἐξομολογήσεως ὁ παρὼν ἐξομολογήσομαι τὰ πεπραγμένα, τὰ ἐν λόγῳ, τὰ ἐν ἔργῳ, τὰ ἐν νυκτί, τὰ ἐν ἡμέρᾳ, ἐξομολόγησαι ἐν καιρῷ δεκτῷ, ἐν ἡμέρᾳ σωτηρίας» (Κυριλ. Ἱερ. Κατ. 1—5). Καὶ τέλος ἄς ἀξιοθῶμεν ὅλοι οἱ διὰ τοῦ Βαπτίσματος εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ εἰσελθόντες νὰ εἴπωμεν πρὸς τὸν Νυμφίον Χριστὸν τὸν λόγον τὸν ὁποῖον «καὶ τὸ Πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσι, ἔλθέ», ἵνα ἀκούσωμεν καὶ τῆς γλυκυτάτης ἀπαντήσεως τοῦ Νυμφίου «ναὶ ἔρχομαι ταχύς ἄμην, ναὶ ἔρχομαι, Κύριε Ἰησοῦ. Ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Χριστοῦ, μετὰ πάντων τῶν ἁγίων ἄμην» (Ἀποκ. κβ', 17, 20—21).

Ἄρχ. ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ ΑΘ. ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἔνεκα δὲ τῆς τοιαύτης ἐννοίας τοῦ τίτλου οἱ ἐν τῇ Ἀνατολῇ δὲν ἀπέδωκαν σοβαρὰν σημασίαν εἰς τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Γρηγορίου. Καὶ αὐτὸς δ' ἔτι ὁ ἐν ΚΠόλει ἀποκρισιάριος τοῦ Γρηγορίου Σαβηνιανὸς δὲν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὰς γνώμας τοῦ Γρηγορίου, ὡς εἶδομεν. Καὶ ὁ μὲν ἅγ. Ἰωάννης ὁ Νηστευτῆς ὁσίας ἐτελεύτησε τὸν βίον τῇ 2 Σεπτεμβρίου 595, ὁ δὲ διαδεχθεὶς αὐτὸν Κυριακὸς (595—606) διατηρῶν τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ, ἀλλὰ καὶ μὴ ἀναγνωρίζων ὡς ὑφισταμένην ρῆξιν τινα μετὰ τῶν Ἐκκλησιῶν Ρώμης καὶ ΚΠόλεως, ἀπέστειλε τὰ συνήθη εἰρηνικὰ γράμματα πρὸς τὸν Ρώμης Γρηγόριον, ὅστις ἀπαντήσας ἐφάνη ὑποχωρητικός. Ἐξέφρασε τὴν χαρὰν του ἐπὶ τῇ ὀρθοδοξίᾳ τοῦ νέου Πατριάρχου ΚΠόλεως¹² καὶ ἐπήνεσεν αὐτὸν συνέστησεν δὲ ἀπλῶς εἰς αὐτὸν ν' ἀποστή τῷ τίτλῳ τοῦ οἰκουμενικοῦ. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει εἰς τὸν ἀποκρισιάριον αὐτοῦ Σαβηνιανὸν ὁ Γρηγόριος ἀπηγόρευσε νὰ συλλειτουργῇ μετὰ τοῦ Κυριακοῦ καίτοι ἐδέχθη εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τὸν κομιστὴν τῶν εἰρηνικῶν γραμμάτων.

Ἀξιοσημείωτος εἶναι ἡ ἄγνοια τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἣτις ἐπεκράτει τότε ἐν Ρώμῃ. Ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ὁ Κυριακὸς κατεδίκαζε, πρὸς τοὺς ἄλλοις, τὸν Ἀρειανὸν Εὐδόξιον, χρηματίζοντα Ἐπίσκοπον ΚΠόλεως. Ὁ Γρηγόριος φοβηθεὶς μήπως προὔκειτο περὶ ὀρθοδόξου τινός, ἠρώτησε δι' ἐπιστολῆς τὸν Εὐλόγιον Ἀλεξανδρείας τίς ἦτο ὁ ἄγνωστος οὗτος Εὐδόξιος. Ὁ Εὐλόγιος ἐπληροφόρησεν αὐτὸν ὅτι ἦτο αἰρετικός, Ἀρειανὸς τὸ φρόνημα, παρέπεμψε δὲ εἰς τὸν ἐκκλησ. ἱστορικὸν Σωζόμενον. Ἄλλ' ὁ Γρηγόριος καὶ πάλιν ἀμφέβαλεν, ἐπειδὴ, δῆθεν, δὲν ἀποδέχεται τὸν Σωζόμενον ἢ Ρωμαϊκὴ Ἐκκλησία! Δέον δὲ νὰ σημειωθῇ καὶ τοῦτο ὅτι ὁ Γρηγόριος, καίτοι διέμεινεν ἐφ' ἱκανὸν ἐν ΚΠόλει ὡς ἀποκρισιάριος, δὲν ἐξέμαθε τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν, ὡς ἐπληροφόρησεν ὁ βιογράφος αὐτοῦ Ἰωάννης Διάκονος.

Συνεχίζων ὁ Γρηγόριος τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ τίτλου οἰκουμενικός ἔγραψεν ἐκ νέου διαφόρους ἐπιστολάς ἰδίως πρὸς τοὺς Πατριάρχας, μὴ ἀρκεσθεὶς δὲ εἰς αὐτὰς ἔγραψε καὶ ἐγκύκλιον ἐπιστολὴν πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ἀποστείλας δὲ νέον ἀποκρισιάριον εἰς ΚΠολιν, τὸν Βονιφάτιον, ἰκέτευσεν τὸν Κυριακὸν νὰ παραιτηθῇ τοῦ τίτλου τοῦ οἰκουμενικοῦ, μάτην δὲ ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος συνίστα εἰς τὸν Γρηγόριον νὰ παύσῃ ταραττόμενος δι' ἀσήμαντον αἰτίαν.

Τῷ 602 διὰ στάσεως τοῦ στρατοῦ καθηρέθη μὲν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρικίος ἤρπασε δὲ τὴν ἀρχὴν ὁ Φωκάς, ὅστις κατέσφαξε μετὰ μικρὸν καὶ αὐτὸν καὶ τὰ τέκνα του. Δυστυχῶς ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Γρηγόριος καίτοι πάντως ἔμαθε τὰς κακούργους πράξεις

12. Σημειωτέον ὅτι ὁ Γρηγόριος εὐλαβῶς ἐξεφράζετο περὶ τοῦ Ἰωάννου μετὰ τὸν θάνατόν του, Mansi, X, 11—12.

τοῦ Φωκά, ἐλπίσας ὅμως νὰ ἐπιτύχη ὅ,τι δὲν ἐπέτυχεν ἐπὶ Μαυρικίου ἐχαιρέτισε θριαμβευτικῶς τὴν ἐπικράτησιν τοῦ τυράννου καὶ αἰμοβόρου Φωκά, ἀνέθηκε τὰς εἰκόνας αὐτοῦ καὶ τῆς συζύγου του ἐν τῷ ἐν Λατερανῶ τῆς Ρώμης ναῶ καὶ συνεχάρη αὐτοὺς δι' ἐπιστολῶν. Ἐγράψε δὲ πάλιν καὶ πρὸς τὸν Πατριάρχην Κυριακόν, προτρέπων αὐτὸν νὰ ἐγκαταλίπη τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ. Ἄλλ' ἀπέθανε τέλος ὁ Γρηγόριος (12 Μαρτίου 604) χωρὶς νὰ ἴδῃ τὴν κατάργησιν τοῦ τίτλου. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν τέως ἀποκρισιάρχιος ἐν ΚΠόλει Σαβηνιανὸς (604—605) ὑπῆρξεν ὑβριστῆς τῆς μνήμης τοῦ Γρηγορίου, ἀλλὰ μετὰ τινὰς μῆνας διεδέχθη αὐτὸν ὡς Ἐπίσκοπος Ρώμης ὁ ἕτερος ἀποκρισιάρχιος Βονιφάτιος (605—607), ὅστις γνωρίζων ὅτι ὁ τύραννος Φωκάς διέκειτο δυσμενῶς πρὸς τὸν Πατριάρχην Κυριακόν, τὸν προστατεύσαντα τὴν σύζυγον καὶ τὰς θυγατέρας τοῦ Μαυρικίου, προὐκάλεσε τῷ 607 παρ' αὐτοῦ διάταγμα δι' οὗ ἀνεκηρύχθη ἡ Ἐκκλησία Ρώμης caput omnium ecclesiarum¹³. Τὸ διάταγμα δὲν διεσώθη καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι γνωστὸν ποίαν ἔννοιαν προσέδωκεν εἰς τὴν ἔκφρασιν ταύτην ὁ τύραννος Φωκάς, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν κατηργήθη ὁ τίτλος οἰκουμενικός, πιθανωτέρα φαίνεται ἡ γνώμη τοῦ Pichler, καθ' ἣν ὁ Φωκάς ὥρισεν ὅτι ὁ τίτλος οὗτος δὲν καταργεῖ τὰ προνόμια τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Τὰ προνόμια δὲ ταῦτα ἦσαν βεβαίως οἷα καθώρισεν αὐτὰ ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος Β' καὶ Δ' καὶ ἡ 131 Νεαρά τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ α'. Ὁ καταλύσας τὴν τυραννίαν τοῦ Φωκά Ἡράκλειος (610—641) ἐν Νεαραῖς τῶν ἐτῶν 612, 619, 629 ἐπανέλαβε τὸν τίτλον τοῦ οἰκουμενικοῦ, τίτλον ὅστις ὀριστικῶς ἐπεκράτησε καὶ διαιωνίσθη, παρὰ τὸν ἀπὸ τῆς Ρώμης μάταιον κατ' αὐτοῦ ἀγῶνα¹⁴.

Οὕτω διὰ τοῦ μεγίστου καὶ διαπρεπεστέρου τῶν Ἐπισκόπων αὐτῆς τοῦ Γρηγορίου α' ἀπέκρουσεν ἡ Ἐκκλησία Ρώμης πᾶσαν ἰδέαν πρωτείου ἐξουσίας ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας. Ἐθεώρει μὲν ἑαυτὸν ὁ Γρηγόριος ὡς διάδοχον τοῦ Ἀπ. Πέτρου, ἀλλ' ἀπέκρουε διαρρήδη τὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας, δυνάμει τῆς διαδοχῆς ταύτης. Ἀνεγνώριζεν ὡς δευτέρον μετ' αὐτὸν ἐρχόμενον ἐν τῇ σειρᾷ τῶν Πατριαρχῶν τὸν ΚΠόλεως, συμφώνως πρὸς τὸν 28ον κανόνα τῆς Δ' ἐν Χαλκηδόνι Οἰκουμενικῆς Συνόδου καὶ πρὸς τὴν 131ην Νεαράν τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Ἐλεγεν ὅτι ἀπεδέχετο τὰς τέσσαρας Οἰκουμ. Συνόδους ὡς τὰ τέσσαρα Ἐδαγγέλια, οὐδεμίαν δὲ ἀπολύτως ἀντίρρησην ἔφερε κατὰ τοῦ 28ου κανόνος¹⁵. Ἀνεγνώριζε τὴν ἰσότητα μετὰ πάντων τῶν Πατριαρχῶν, ἀποτελούντων ἐν τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ διοικητικὴν ὁμοσπονδίαν, ἧς τὸ συνεκτικὸν σημεῖον ἀπετέλει ὁ αὐτοκράτωρ. Παρ' αὐτῷ δέ, ὡς εἶδομεν, ὑπῆρχον οἱ Πατριαρχικοὶ ἀποκρισιάρχοι. Διὰ τῶν «κείρηνικῶν» ἢ «Συνοδικῶν» λεγομένων γραμμάτων τῶν ἐκάστοτε νέων ἐκλεγομένων Ἐπισκόπων τῶν πέντε μεγάλων ἐδρῶν, ἐστηρί-

ζετο καὶ ἐνισχύετο ἡ «πενταρχία». Σώζονται δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ Γρηγορίου α' τὰ Συνοδικὰ γράμματα πρὸς τὸν ΚΠόλεως καὶ τοὺς τρεῖς ἄλλους Πατριάρχας, «Γρηγόριος Ἰωάννη ΚΠόλεως, Εὐλογίῳ Ἀλεξανδρείας, Γρηγορίῳ Ἀντιοχείας, Ἰωάννη Ἱεροσολύμων...». Ἐκαστος Πατριάρχης ἐσέβετο τὰς ἀποφάσεις τοῦ ἑτέρου. Ὁ Ρώμης ὡς πρῶτος τῇ τάξει ὑπέβαλεν ἀδελφικὰς συστάσεις πρὸς τοὺς λοιποὺς Πατριάρχας, ἀλλὰ δὲν ἐπενέβαινε εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα αὐτῶν. Οὕτω λ.χ. ἡγούμενος Μοναστηρίου τινὸς ἐν Παλαιστίνῃ ἐζήτησε τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Γρηγορίου Ρώμης δι' ὑπόθεσιν μετὰξὺ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων Ἀμῶς (593—601), ἀλλ' ὁ Γρηγόριος προέτρεψεν αὐτὸν νὰ συμβιβασθῇ μετὰ τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου, μὴ θελήσας ν' ἀναμιχθῇ εἰς αὐτήν. Ἡ προσφυγὴ, οὐχ ἦττον, πρὸς τὸν Γρηγόριον δύο ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως, καταδικασθέντων, προὐκάλεσε τὴν ἐπέμβασιν αὐτοῦ, ἀθωώσαντος τοὺς καταδικασθέντας Συνοδικῶς (facto concilio) καὶ παρακαλέσαντος τὸν ΚΠόλεως Ἰωάννην νὰ συγχωρήσῃ αὐτοὺς¹⁶. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως αὐτῆ ὑπῆρξε τόσον ἀντίθετος πρὸς τὴν κρατοῦσαν τάξιν ὥστε ὁ Ἰωάννης οὐδὲ κἂν ἀπαντήσεως ἠξίωσε τὸν Γρηγόριον. Ὅθεν εἶναι ἀσύστατος ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ P. Batiffol καὶ ἄλλων λατίνων θεολόγων, καθ' οὓς ἡ περιπτώσις αὕτη εἶναι ἡ καλλίστη ἀπόδειξις περὶ τοῦ ὅτι τὸ πρωτεῖον τῆς Ἀποστολικῆς ἑδρας δὲν ἦτο πρωτεῖον τιμῆς, ἀλλ' ἐν δεδομένῃ εὐκαιρίᾳ καθίστατο καὶ πρωτεῖον δικαστικῆς δικαιοδοσίας (primauté de judicature) καὶ ὅτι ὁ ΚΠόλεως δὲν διημφισβήτη τὴν ἀρμοδιότητα ταύτην τῆς Ρώμης¹⁷. Προὐκίετο περὶ μοναδικῆς περιπτώσεως, ἐν διαρκείᾳ τῆς δεκατετραετοῦς ἀρχιερατείας τοῦ Γρηγορίου, καθ' ἣν μάλιστα περιπτώσιν ὁ Γρηγόριος ἐθεώρησε καθῆκον αὐτοῦ νὰ ἐπέμβῃ, διότι ὁ ἕτερος τῶν προσφυγόντων εἰς αὐτὸν κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως εἶχε ξυλοκοπηθῆ δεινῶς διὰ ζητήματα πίστεως. Εἶναι δὲ πικροτάτη ἡ σχετικὴ ἐπιστολὴ τοῦ πρὸς τὸν Ἰωάννην ὡς μὴ ἀπαντῶντος. Τὸ δικαίωμα τῆς δικαστικῆς δικαιοδοσίας, ἀν πράγματι ὑπῆρχεν, ἔπρεπε νὰ ἐφαρμόζηται σταθερῶς καὶ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔπρεπε ν' ἀναγνωρίζηται ὑπὸ τῆς ὄλης Ἐκκλησίας. Τοιοῦτό τι ὅμως δὲν συμβαίνει ἐπὶ τοῦ Γρηγορίου. Ἡ δικαιοδοσία ἐκάστου τῶν Πατριαρχῶν, ἐκάστου τῶν Μητροπολιτῶν καὶ ἐκάστου Ἐπισκόπου, ὡς ὁμολογεῖται ὑπ' αὐτῶν τῶν λατίνων θεολόγων, ἦτο αὐστηρῶς καθωρισμένη, μὴ ἐπιτρέπουσα ἐπεμβάσεις. Οἱ Πατριάρχαι καὶ οἱ Μητροπολιταὶ καὶ οἱ Ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς καὶ οἱ λοιποὶ κληρικοὶ ἐξελέγοντο καὶ ἐδικάζοντο ἄνευ οἰασθήποτε ἐπεμβάσεως ἢ ἐγκρίσεως τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Τοῦ Ρώμης καὶ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν ἡ ἐκλογὴ ἐδεῖτο τῆς ἐγκρίσεως τοῦ αὐτοκράτορος. Ἐκαστὸν τῶν Πατριαρχείων ἦτο ἐλεύθερον καὶ αὐτοκέφαλον. Μόνον δ' ἐν τοῖς ζητήμασι τῆς πίστεως ἀπητεῖτο καὶ τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἢ

13. Παρὰ Pichler, ἐνθ' ἄν. II, 662.

14. Gelzer, ἐνθ' ἄν. σ. 570.

15. F. Batiffol, ἐνθ' ἄν. σ. 184.

16. Mansi, IX, 1143, 1144.

17. P. Batiffol, ἐνθ' ἄν. 187.

γνώμη, διότι προύκειτο περί ζητημάτων, ἀφορώντων εἰς τὴν ὅλην Ἐκκλησίαν¹⁸.

Δυστυχῶς δ' ἐν τοῖς ζητήμασι τοῦ Μονοθελητισμοῦ παρεσύρθη εἰς τὴν αἵρεσιν καὶ ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης Ὀνώριος (625—638), ἀλλ' ἀντέστη γενναίως κατ' αὐτῆς ὁ Μαρτῖνος (649—653), ὅθεν ἡ ἐν ΚΠόλει συνελθοῦσα ΣΤ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος (680) ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ΚΠόλεως Γεωργίου (678—684) ἀνεθεμάτισε μετὰ τῶν λοιπῶν αἵρετικῶν καὶ τὸν Ὀνώριον, ἐπήγεσε δὲ τὸν τότε Πάπαν Ρώμης Ἀγάθωνα (678—681) ὡς ὀρθόδοξον. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ δὲ ταύτῃ ἡ Ἐκκλησία διατυποῦσα τὴν γνώμην αὐτῆς περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ὠνόμασεν αὐτὸν «**πρωτόθρονον** τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας», τὸν δὲ Ἀπ. Πέτρον «**πρωτοκάθεδρον**» καὶ «**πρωταπόστολον**»¹⁹. Ἡ Σύνοδος ἐμνήσθη καὶ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν Ἀπ. Πέτρον «στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου», εἶδομεν δὲ τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων τούτων. Ὁ Κύριος δὲν εἶπεν εἰς τὸν Ἀπ. Πέτρον ὅπως κυριαρχήσῃ τῶν ἀδελφῶν του καὶ ὑποτάξῃ αὐτούς, ἐπομένως δὲν ὑπῆρξεν ὁ Ἀπ. Πέτρος κερφαλὴ αὐτῶν καὶ ἡγεμῶν. Οὐδεμίαν ἐπ' αὐτῶν εἶχε κυριαρχίαν. Ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ πρωτόθρονον ὀνομάζει τὸν Ρώμης ἡ Σύνοδος ὡς πρῶτον τῇ τιμῇ καὶ τῇ τάξει μεταξύ τῶν «**συνθρόνων**» Πατριαρχῶν. Ὁ Ἀγάθων ἀπεδέχθη καὶ ὑπέγραψεν ὡς εἰς τούτων τὰς ἀποφάσεις τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς ἀλλὰ καὶ ἄλλοι Ἐπίσκοποι Ρώμης ἐτιμῆθησαν καὶ τιμῶνται ὑπὸ τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ὡς Ὀρθόδοξοι. Ἐὰν δὲ τινες τούτων εἶχον ἐσφαλμένας περὶ τοῦ ἀξιώματος τῶν ιδέας καὶ εἶδειξαν ἀναλόγους μοναρχικὰς τάσεις, αὗται προήρχοντο ἐξ ἀνθρωπίνων ἀτελειῶν καὶ ἀδυναμιῶν, αἵτινες δὲν εἶναι ξένα καὶ πρὸς τοὺς ἀγίους. Οὐδεμίαν δὲ σημασίαν ἔχουσι αἱ γνώμαι τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἀνδρὸς ὡς πρὸς τὸ ἐξεταζόμενον ἐνταῦθα ζήτημα τοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Σημασίαν ἔχουσι τὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ τὰ πράγματα, κατὰ τὰ ὁποῖα ἀναιρητήτως ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης δὲν εἶχε πρωτεῖον ἐξουσίας ἀλλὰ πρωτεῖον τιμῆς, ἦτο, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου, «**πρωτόθρονος** τῆς οἰκουμενικῆς Ἐκκλησίας».

Τὸ συμπέρασμα τοῦτο κατακυροῦται καὶ ὑπὸ τῶν διατάξεων τῆς Πενθέκτης Συνόδου, ἧς οἱ κανόνες θεωροῦνται κανόνες τῆς ΣΤ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου²⁰.

18. P. Batiffol, ἐνθ' ἄν. σ. 189, «il n'y a qu'un domaine ou l'Orient reconnaît pleinement qu'il ne peut rien sans Rome, c'est celui de la foi».

19. Mansi, XI, 655, 684.

20. Ἐπειδὴ οἱ Πατέρες τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου διελύθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ δογματικοῦ ὅρου αὐτῆς, παρέστη ἀνάγκη ὅπως καὶ αὐθις συγκληθῶσι πρὸς ἐκδοσιν ἀπαρτιτῶν κανονικῶν διατάξεων, συμπληρωματικῶν τοῦ ἔργου τῆς τε Β' καὶ τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ὅθεν συνεκλήθησαν αὐθις εἰς Σύνοδον, ἧτις συνῆλθεν ἐν τῇ αὐτῇ αἰθούσῃ τοῦ Τρούλλου ἐν τοῖς Ἀνακτόροις, οἱ δὲ κανόνες αὐτῆς ἐθεωρήθησαν ἔκτοτε ὡς κανόνες τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου. Αἱ ἐργασίαι τῆς Συνόδου ἀρξάμεναι τῇ 1 Σεπτεμβρίου 691 ἔληξαν τῇ 31 Αὐγούστου 692, συνῆλθον δὲ 227 Ἐπίσκοποι, ἧτοι κατὰ 53 περισσότεροι τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου. Παρίσταντο οἱ τέσσαρες Πα-

Διὰ τοῦ 3βου κανόνος ὥρισαν οἱ Πατέρες τῆς Συνόδου ταύτης τὰ ἑξῆς: «**Ἀνανεούμενοι τὰ παρὰ τῶν ἐκατὸν πενήτηντα ἀγίων Πατέρων τῶν ἐν τῇ θεοφυλάκτῳ ταύτῃ καὶ βασιλίδι πόλει συνελθόντων καὶ τῶν ἑξακοσίων τριάκοντα τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελθόντων νομοθετηθέντα, ὀρίζομεν ὥστε τὸν Κωνσταντινουπόλεως θρόνον τῶν ἴσων ἀπολαβεῖν προεβείων τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ρώμης θρόνου καὶ ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ὡς ἐκεῖνον μεγαλύνεσθαι πράγμασι, δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ὑπάρχοντα, μεθ' ὃν ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἀριθμείσθω θρόνος, εἶτα ὁ τῆς Ἀντιοχείων καὶ μετὰ ταῦτα ὁ τῆς Ἱεροσολυμιτῶν πόλεως».**

Ἡ πρώτη λέξις τοῦ κανόνος τούτου, «**ἀνανεούμενοι**», μαρτυρεῖ ὅτι δὲν πρόκειται περὶ νέας διατάξεις, ἀλλὰ περὶ ἐπαναλήψεως τῶν ἤδη διατεταγμένων ὑπὸ τῶν προηγουμένων Οἰκουμ. Συνόδων. Ὁ κανὼν σημειοῖ τὸ τέρμα τῆς μέχρι τοῦ τέλους τοῦ ζ' αἰῶνος κινήσεως πρὸς καθορισμὸν τῆς «**πενταρχίας**» καὶ πρὸς ἄρσιν τῶν ἐκ τῶν διαφόρων τίτλων προκυψασῶν ἀμφισβητήσεων. Ὁ ΚΠόλεως εἶναι «**οἰκουμ. πρωτοκάθεδος**» ἀλλὰ καὶ ὁ Ρώμης «**πρωτοκάθεδος** τῆς οἰκουμ. Ἐκκλησίας». Καὶ οἱ λοιποὶ Πατριαρχαὶ εἶναι ἴσοι πρὸς τοὺς δύο τούτους, ἀλλ' ἔχουσι ἰδίαν σειρὰν καὶ τιμητικὴν θέσιν. Πρῶτος τῇ τάξει καὶ τῇ τιμῇ εἶναι ὁ Ρώμης, δεύτερος μετ' αὐτὸν ἔρχεται ὁ ΚΠόλεως, τρίτος ὁ Ἀλεξανδρείας, τέταρτος ὁ Ἀντιοχείας καὶ πέμπτος ὁ Ἱεροσολύμων. Ἡ συνείδησις τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἧς ἐκδήλωσις εἶναι καὶ ὁ ἀνώτερος κανὼν, ἀποκρούει πᾶσαν ἰδέαν διοικητικοῦ ἢ κυριαρχικοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης.

Παρὰ ταῦτα οἱ Ἐπίσκοποι Ρώμης δὲν ἔπασσαν πολεμοῦντες τὸν τίτλον τοῦ «**οἰκουμ. πρωτοκάθεδος**», ἀκριβῶς ἐνεκα τῶν ἐκάστοτε ἐμφανιζομένων τάσεων πρὸς τοιοῦτο κυριαρχικὸν πρωτεῖον. Ὁ Πάπας Ἀδριανὸς α' ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αὐτοῦ πρὸς τὴν αυτοκράτειραν Εἰρήνην καὶ τὸν Πατριάρχην ΚΠόλεως Ταράσιον (ἀπὸ 26 Ὀκτωβρίου 785) δι' ὧν ἐκλήθη ἵνα συμμετάσχῃ τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου, διεμαρτυρήθη κατὰ τοῦ τίτλου²¹. Ἡ Εἰρήνη ἀγγέλλουσα εἰς τὸν Ἀδριανὸν τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ταρασίου ὠνόμασεν αὐτὸν, ὡς συνήθως, «**οἰκουμ. πρωτοκάθεδος** Πατριάρχην». Εἰς ἀπάντησιν ὁ Ἀδριανὸς ἠρώτα τί πρέπει νὰ νομίζῃ περὶ τοῦ τί-

τριάρχου τῆς Ἀνατολῆς καὶ οἱ ἀντιπρόσωποι τοῦ Ρώμης ὑπὸ τὸν Βασίλειον Γορτύνης. Ἐξεδόθησαν ὑπ' αὐτῶν 102 κανόνες, οἵτινες ὑπεγράφησαν καὶ ὑπὸ τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων. Ἐν τῇ Ζ' Οἰκουμ. Συνόδῳ ἐν ἧ' ἐγένετο μείξις τῶν κανόνων τῆς Πενθέκτης ὡς κανόνων τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου, οὐδεμίαν ἐνστασις ἠκούσθη παρὰ τῶν παπικῶν ἀντιπροσώπων. Ὁ Πάπας Ρώμης Ἀδριανὸς Α' (772—795) ἐν ἐπιστολῇ του πρὸς τὸν Κων/πόλεως Ταράσιον (784—806) ὡς καὶ ἐν ἄλλῃ ἐπιστολῇ πρὸς τοὺς Φράγγους Ἐπισκόπους ἀπεδέχθη τοὺς κανόνες τῆς Πενθέκτης. Ὡσαύτως ἀπεδέχθη αὐτοὺς ὁ Πάπας Ρώμης Ἰωάννης η' (872—882), ὁ δὲ Ἰννοκέντιος γ' (1198—1216) προσαγαγῶν τὸν 82 κανόνα ὠνόμασεν αὐτὸν κανόνα τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου. Τέλος ὁ Γρατικὸς ἐν τῷ *Decretum* ἀνέγραψεν ἱκανοὺς κανόνες τῆς Πενθέκτης ὡς κανόνες τῆς ΣΤ' Οἰκουμ. Συνόδου. Ἀλλ' οἱ μεταγενέστεροι λατινοὶ θεολόγοι ἀπέκρουσαν αὐτούς, ἅτε στρεφόμενους καὶ κατὰ τῆς λατινικῆς Ἐκκλησίας.

21. Mansi, XII, 1055—1076.

τλου τούτου ἐγκρύπτεται ἐν αὐτῷ imperitia ἢ schisma ἢ haeresis; Ἐὰν ὁ καλούμενος «οἰκουμενικός» θέλει νὰ δείξῃ ὅτι εἶναι ἀνώτερος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, supra prelatam sibi sanctam Romanam Ecclesiam, quae est caput omnium Dei ecclesiarum, describatur, ἀναμφιβόλως ἀντιτίθεται πρὸς τὰς Ἁγίας Συνόδους καὶ εἶναι αἰρετικός. Ἐὰν εἶναι «οἰκουμενικός» ἔχει τὸ πρωτεῖον καὶ ἐπ' αὐτῆς ἐτι τῆς ἑδρας τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Τέλος ὁ Πάπας ἀποφαίνεται ὅτι εἶναι ξένος πρὸς τὴν ὀρθοδοξίαν ὁ καλὸν ἑαυτὸν «οἰκουμενικόν»!

Προφανῶς ὁ Πάπας Ρώμης Ἀδριανὸς α' ταῦτα ἰσχυρίζομενος ἦτο ξένος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ξένος πρὸς τὸ ἱστορικὸν παρελθὸν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ξένος πρὸς τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἁγίων Συνόδων καὶ πρὸς τὰς Πράξεις αὐτῶν. Ὅ,τι δὲ δὲν ἐτόλμησαν νὰ εἰπωσιν οἱ πρὸ αὐτοῦ Πάπαι, οἱ ἀποκρούσαντες τὸν τίτλον τοῦ «οἰκουμενικοῦ», ἀναφανδὸν εἶπεν ὁ Ἀδριανός. Ὅτι δηλονότι «οἰκουμενικός» δύναται νὰ ὀνομάζῃται μόνος ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης, ὅτι ἐπομένως ὁ ΚΠόλεως καλούμενος «οἰκουμενικός» νοσφίζεται δικαιώματα τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, τίθησιν ἑαυτὸν ὑπεράνω τούτου, ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς ἀπασῶν τῶν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν». Τοῦτο ὅμως ἦτο τελειῶς ἀνυπόστατον. Ὁ «οἰκουμενικός» Πατριάρχης οὐδέποτε ἔδειξε τάσεις κυριαρχικὰς ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ἐσεβάσθη πάντοτε τὰς προνομίας καὶ τὰ δίκαια τοῦ τε Ρώμης καὶ τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν.

Ὅθεν οὐδεμίαν προσοχὴν ἔστρεψεν ἡ Ζ' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος συνελθοῦσα ἐν Νικαίᾳ (787) ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Πατριάρχου ΚΠ. Ταρασίου²², καὶ εἰς ταύτας καὶ εἰς ἄλλας τοῦ Πάπα Ἀδριανοῦ ἀξιώσεις περὶ ἐπιστροφῆς τῶν ἐκκλησιαστικῶν Ἐπαρχιῶν τοῦ Ἰλλυρικοῦ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πάπα Ρώμης. Συναινούντων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα, ἀπεφασίσθη νὰ μὴ ἀναγνωσθῶσιν ἐν τῇ Συνόδῳ ἑλληνιστὶ τὰ εἰς τὰς ἀξιώσεις ταύτας ἀναφερόμενα χωρία τῶν γραμμάτων τοῦ Πάπα. Ἐν τοῖς ἀναγνωσθεῖσι χωρίοις τῶν πρὸς τὸν Πατριάρχην Ταράσιον ὁ Πάπας ἔγραφεν ὅτι ὁ Ἄπ. Πέτρος ἔλαβεν ἐντολὴν παρὰ τοῦ Κυρίου ποιμαίνειν τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὅτι ὁ Ἀποστολικὸς θρόνος Ρώμης εἶναι «κεφαλὴ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ», ἀλλ' εἶναι πρόδηλον ὅτι αἱ ἐκφράσεις αὗται δὲν εἶχον ἄλλην τινὰ ἔννοιαν πλὴν τῆς τοῦ τιμητικοῦ πρωτείου. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος δὲν θεωρεῖ λελυμένον τὸ ζήτημα περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων εἰκόνων ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ὁ Πάπας ἐν τοῖς γράμμασιν αὐτοῦ ἀπεφάνετο ὑπὲρ αὐτῆς, ἀποδέχεται δὲ ὁ Πατριάρχης Ταράσιος τὰ γράμματα ταῦτα, διότι εὕρισκε αὐτὰ σύμφωνα πρὸς τὴν Ἁγίαν Γραφὴν καὶ τὴν παράδοσιν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας. Μετὰ δὲ τὸν Πατριάρχην ἡ Σύνοδος εἶπε «Πᾶσα ἡ ἱερὰ Σύνοδος οὕτω δογματίζει». Ἡ Ζ' Οἰκουμ. Σύνοδος κατήγγησεν ἐν τῇ ε' συνεδρίᾳ τὴν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου ε'

συνελθοῦσαν ἐν ΚΠόλει εἰκονομαχικὴν Σύνοδον (754) καὶ δι' ἄλλους μὲν λόγους ἀλλὰ καὶ διότι «οὐκ ἔσχε συνεργὸν τὸν τηρικαῦτα τῆς Ρωμαίων Πάπαν, ἢ τοὺς περὶ αὐτὸν ἱερεῖς, οὔτε διὰ τοποτηρητῶν αὐτοῦ, οὔτε δι' ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς, καθὼς νόμος ἐστὶ τοῖς Συνοδοῖς, ἀλλ' οὔτε συμφρονούντας αὐτῇ τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἐω, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας καὶ τῆς Ἁγίας Πόλεως, ἢ τοὺς σὺν αὐτοῖς μύστας καὶ Ἀρχιερεῖς». Ἰδοὺ λοιπὸν ὁ ἀληθὴς ὀρισμὸς τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ἰδοὺ καὶ ἡ πραγματικὴ θέσις τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐν τῇ Συνόδῳ. Δὲν ἀρκεῖ μόνος αὐτὸς νὰ συμφωνῇ, ἀλλὰ νὰ ὤσι συμφρονούντες καὶ οἱ λοιποὶ Πατριάρχαι. Τὴν ἰσότητα ταύτην τῶν πέντε Πατριαρχῶν δηλῶν καὶ ὁ Πατριάρχης Ταράσιος ἔγραφε περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Συνόδου πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης. Δηγηθεὶς τὰς κατὰ τῆς συγκλήσεως τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου σφοδρὰς ἀντιδράσεις τῶν εἰκονομάχων προσέθηκε «τοῦ δὲ χρόνου παρελθόντος, αὐθις οἱ Θεοφιλεῖς Ἐπίσκοποι συναθροίσθησαν ἐν τῇ Νικαίᾳ λαμπρᾷ μητροπόλει τῆς Βιθυνῶν ἐπαρχίας παρὰ τῶν εὐσεβῶν Βασιλέων ἡμῶν ἐκελεύοντο καὶ δὴ ἡμεῖς συνεκδήμους λαβόντες τοὺς τε θεοφιλεῖς ἀνδρας καὶ τοποτηρητὰς ὑμῶν ὡσαύτως καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἀνατολῆς ἐληλυθότας ἀφικόμεθα ἐν τῇ αὐτῇ μητροπόλει. Καὶ προκαθησθέντων ἀπάντων ἡμῶν, **κεφαλὴν ἐποίησάμεθα Χριστόν**. ἔκειτο γὰρ ἐν Ἁγίῳ θρόνῳ τὸ Ἅγιον Εὐαγγέλιον ἐπιφωνοῦν πᾶσιν ἡμῖν τοῖς συνελθοῦσιν ἱερουργοῖς ἀνδράσι «κρίμα δίκαιον κρίνατε, δικάσατε τῇ Ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καὶ τῇ γενομένην καινοτομίᾳ». Καὶ προεκρίθησαν ἀναγνωσθῆναι τὰ τῆς ὑμετέρας Ἁγιότητος γράμματα, μεθ' ὧν καὶ τὰ ἐκ τῆς Ἀνατολικῆς διοικήσεως ἀποσταλέντα ἡμῖν, καὶ οὐκ εἶασε Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἡ πέτρα, ἐν ἣ ἔστηριγμένοι ἐσμέν, τὸν ἄνωθεν ὑφαντὸν διόλου χιτῶνα, **εἴτουν τὴν παρ' αὐτοῦ καὶ ἐπ' αὐτὸν οἰκοδομηθεῖσαν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ** διεσχισμένην καὶ διερρηγμένην καὶ τὰ μέλη ἄλλοτε ἄλλως κινούμενα· ἀλλὰ ταῖς παλαιαῖς αἱρέσεσι καὶ τὴν πλάνην τῆς καινῆς φασλότητος τῶν χριστιανοκατηγόρων, τῶν κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων λυττησάντων, τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀνέτρεψε καὶ τῇ μαχαίρᾳ τοῦ Πνεύματος ἐξέκέντησεν».

Οὕτω διωκεῖτο καὶ οὕτω συνεκρότει τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους καὶ οὕτως ἐδογματίζεν ἐν αὐταῖς ἡ Ἐκκλησία, ἀντιπροσωπευομένη ὑπὸ τῶν πέντε Πατριαρχείων. Ὁ Ρώμης εἶχε μὲν τὰ πρωτεῖα τιμῆς, ὡς πρῶτος ἐν ἴσοις, ἀλλ' οὐδεμίαν ἦσκει ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας ἐξουσίαν, δὲν συνεκρότει μόνος Οἰκουμενικὰς Συνόδους, ὡς ἐφαντασιοκότησαν ἀταλαιπώρως οἱ λατινοὶ θεολόγοι, δὲν προήδρευεν αὐτῶν, δὲν ἐδογματίζε μόνος, δὲν ἦτο «κεφαλὴ» τῆς Ἐκκλησίας, ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἐξουσιαστοῦ καὶ κυριάρχου. Κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας ὡμολογεῖτο παρ' ἀπάντων ὁ Χριστὸς, ὁ ἐφ' ἑαυτὸν οἰκοδομήσας τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀπασα ἡ μέχρι τῆς Ζ' Οἰκουμενικῆς Συνόδου ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἐπὶ πλέον καὶ ἡ νομοθεσία ἢ τε ἐκκλησιαστικῆ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ἡ πολιτικὴ τῶν αὐτοκρατόρων κυροῦσι τὸ ἀναντίρρητον γεγονός ὅτι ὁ

22. Mansi, XII, 951. XII, 875.

Ἐπίσκοπος Ρώμης ἦτο εἷς τῶν πέντε Πατριαρχῶν, πρῶτος μὲν τῇ τιμῇ ὡς πρωτόθρονος, ἀλλ' ἴσος κατὰ πάντα πρὸς αὐτούς.

14. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης καὶ τὸ πρωτεῖον.

Οἱ λατῖνοι θεολόγοι πρὸς ὑποστήριξιν τοῦ πρωτείου συνεκέντρωσαν ἐν ταῖς μελέταις αὐτῶν τὰς γνώμας τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν δυτικῶν καὶ ἀνατολικῶν, αἵτινες ἐξεφράσθησαν ὑπὲρ τοῦ πρωτείου¹. Ἀλλ' αἱ γνώμαι αὗται ἢ συνίσταντο εἰς ἀπλᾶς φράσεις ἄνευ σημασίας, ἢ ὠφείλοντο εἰς ἀταλαίπωρον καὶ ἀκριτον χρῆσιν κειμένων τινῶν ἢ ἦσαν ἀντίθετοι πρὸς τὰ πράγματα². Ὅθεν, ὡς παρατηρήσαμεν ἤδη, τοιαῦται ἀτομικαὶ γνώμαι οὐδεμίαν ἀπολύτως ἔχουσι σημασίαν, ἐφ' ὅσον ἐκ τῶν ἀναντιρρήτων γεγονότων βεβαιούται ὅτι οἱ Πάπαι Ρώμης οὐδὲν πρωτεῖον ἐξουσίας ἤσκησαν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἥτις διὰ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καθώρισε τὰ τῆς διοικήσεως αὐτῆς.

Ὅτι δὲ οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσι αἱ ἀτομικαὶ γνώμαι τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν μαρτυροῦσιν αἱ τοῦ ἁγίου Θεοδώρου Στουδίτου (+826) πολύκροτοι γνώμαι, ἐνεκα τῶν ὁποίων ὑπερεπηνέθη μὲν οὗτος ὑπὸ τῶν λατίνων κατηγορήθη δὲ ὑπὸ τινων τῶν ὀρθοδόξων συγγραφέων μονοουχὶ ὡς... παπιστής!

Ὅς εἶναι γνωστόν, αἱ Ἐκκλησίαι Ρώμης, Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων ἀντέδρασαν κατὰ τῆς εἰκονομαχίας, τῆς ὑποστηρικθείσης ὑπὸ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ ἐπιβληθείσης πρὸς καιρὸν ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως. Συνέπραξαν δὲ μετ' αὐτῆς διὰ τῆς συγκροτήσεως τῆς Ζ' Οἰκουμ. Συνόδου πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀλλὰ μετὰ τὴν Σύνοδον ταύτην ἐνὶ ὑποστηρικταῖς τῆς εἰκονομαχίας ἐνεφανίσθησαν νέοι ΚΠόλοι αὐτοκράτορες καὶ Πατριάρχαι, τὰ πάνδεινα δὲ ὑπέστησαν ἰδίως οἱ Στουδίται μοναχοί, γενναίως κατ' αὐτῶν ἀντιστάντες. Ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ἔργῳ καὶ λόγῳ ἠγούμενος τοῦ ἀγῶνος τῶν ὀρθοδόξων διὰ τῶν ἐπιστολῶν καὶ τῶν συγγραφῶν του προσεπάθει νὰ ἐνισχύη μὲν τοὺς καταδιωκομένους ὀρθοδόξους νὰ προκαλῆ δὲ τὰς λοιπὰς Ἐκκλησίας εἰς ἀντίδρασιν κατὰ τῆς εἰκονομαχίας. Θερμοστάτας ἐκκλήσεις ἀπηύθυνεν ἰδίως πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον Ρώμης, ἀγωνιζόμενος νὰ πείσῃ αὐτόν, ὅπως κινηθῆ κατὰ τῆς εἰκονομαχίας.

Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς του ὀνομάζει τὸν Ἀπ. Πέτρον «τῶν ἀποστόλων πρωτοστάτην», «κορυφαῖον», «πρώταρχον» καὶ «πρωτόθρονον», εἰς ὃν ὁ Κύριος παρέδωκε «τὸ τῆς ποιμνιαρχίας ἀξίωμα»³. Θεωρεῖ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης «κορυφήν», «κορυφαιότατην τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ», «πρωτίστην»,

«πασῶν Ἐκκλησιῶν πρωτοβαθμοῦσαν»⁴, τὸν δὲ θρόνον αὐτῆς «κορυφαῖον, κορυφαιότατον», «κορυφαιὸν θρόνον ἐν ᾧ Χριστὸς ἔθετο τὰς κλεῖς τῆς πίστεως»⁵. Ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ὡς διάδοχος τοῦ Ἀπ. Πέτρου εἶναι «ἀρχιποίμνη τῆς ὑπ' οὐρανὸν Ἐκκλησίας» «πρωτόθρονος», «κορυφαῖος» μεταξὺ τῶν Πατριαρχῶν, ἔχων τὸ ἰσχύειν παρὰ τῷ Θεῷ ἐκ τοῦ πάντων πρωτεῖν»⁶. Προσαγορεύων αὐτὸν ὁ Θεόδωρος ὀνομάζει «ἰσάγγελον, μακαριώτατον καὶ ἀποστολικὸν πατέρα», «μεγάλην τοῦ Θεοῦ κεφαλὴν», «πρωτίστην ἀποστολικὴν κεφαλὴν», «θειοτάτην τῶν ὄλων κεφαλὴν», «κορυφαῖον φωστῆρα οἰκουμενικόν», «ἀποστολικὸν πάπαν», «ἀρχιερέα πρώτιστον» καὶ πλεῖστα ἄλλα⁷. Τὰ γράμματα τοῦ Πάπα ἐκάλει «θεοχάρακτα», «πνευματοκινήτως, θεοκινήτως τυπωθέντα», «θεοειδῶς ἐγκεκριμένα», «δακτύλῳ Θεοῦ ἐμπνευσθέντα», «θεοκρίτως προερχόμενα»⁸. Ἐλεγεν ὁ ἅγ. Θεόδωρος ὅτι ὡς ὁ Πέτρος οὕτω καὶ ὁ διάδοχός του κατέχει τὰς κλεῖς τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, ὅτι εἶναι ἡ πέτρα τῆς πίστεως⁹, ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ συνέλθῃ ἄνευ αὐτοῦ Σύνοδος ὡς τὸ ἄνωθεν κεκρατηκὸν ἔθος¹⁰, ὅτι τὸ κύρος αὐτῆς ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει, «ᾧ τὸ κράτος ἀναφέρεται τῆς Οἰκουμενικῆς Συνόδου»¹¹, ὅτι αὐτὸς λύει τὰς προκυπτούσας μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν διαφορὰς καὶ εἰς αὐτὸν δέον ν' ἀναφέρεται πᾶσα γινομένη ἐν αὐταῖς μεταβολή¹².

Μόνον ἐκ παρερμηνείας ἠδύνατο τις νὰ ὑπολάβῃ ὅτι τ' ἀνωτέρω ἔχουσι κυριολεκτικὴν ἔννοιαν καὶ ὅτι ἀντιπροσωπεύουσι πραγματικὴν κατάστασιν. Ὁ μελετῶν τὴν βυζαντινὴν ἐπιστολογραφίαν θὰ εὕρῃ παρομοίας ὑπερβολικὰς ἐκφράσεις καὶ παρόμοια κοσμητικὰ ἐπιθέτα. Ἀλλ' ἐπὶ πλεόν ὁ μελετῶν αὐτοῦ τοῦ Θεοδώρου Στουδίτου τὰς ἐπιστολάς, θὰ εὕρῃ καὶ πρὸς ἄλλους ἀπευθυνομένας παρομοίας ἐκφράσεις¹³. Ἀ.χ. τὸν αὐτοκράτορα ὀνομάζει «χριστομίμητον», «θεῶνυμον», «θεόσεπτον», πρὸς τὸν λογοθέτην Παντολέοντα γράφων μεταχειρίζεται τὴν φράσιν «σοῦ τὸ πνευματοκίνητον στόμα». Πρὸς τὸν Ἰωάννην Μομβασίας καὶ τὸν ἠγούμενον Μεθόδιον, τοὺς «θεοτιμήτους», γράφων λέγει ὅτι ἐνεργοῦσι «θεοβούλως», πρὸς τὸν Ἐφέσου Θεόφιλον «ἡ σὴ ἱερά κορυφή», «πρωτοπάτωρ». Τὸν Πατριάρχην Νικηφόρον τιτλοφορεῖ «κεφαλὴ ἡμῶν», «κορυφὴ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίας», «ἀρχιποίμνη», «θεῖα καὶ κορυφαιότατη κἀρα», «κορυφαιότατος ἀρχιερεύς», «μέγας ἥλιος τῆς ὀρθοδοξίας», «πνευματοκινήτως φθεγγόμενος».

4. Ἐπ. Α, 35. Β, 74. 86. 192. 193.

5. Ἐπ. Β, 13. 35. 62. 63. 96.

6. Β, 12. 34. 66.

7. Ἐπ. Α, 33. 34. Β, 12. 13.

8. Ἐπ. Α, 33. 34. Β, 13. 35.

9. Β, 12. 345.

10. Ἐπ. Α, 33.

11. Ἐπ. Β, 129.

12. Α, 33. Β, 86.

13. Ἀ.χ. τὰς πρὸς ἀρχιμ. Βασιλείου Α, 35, πρὸς Πατριάρχην Νικηφόρον Β' 18' πρὸς τὴν αὐτοκράτειραν Εἰρήνην Α, 7, πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ β' Β, 86, τὸν λογοθέτην Παντολέοντα Β, 189 καὶ ἄλλους, Ἐπ. Β, 81.

1. Πρβλ. M. Jugie, *Theologia dogmatica christianorum orientalium ab Ecclesia catholica dissidentium*, t. IV, σ. 325 ἔξ.

2. Πρβλ. P. Batiffol, *Le siège Apostolique (359—451)*³, Paris 1924, σ. 411 ἔξ.

3. Θεοδώρου Στουδίτου Ἐπιστολαὶ (ἐν Πατρ. Migne 99) Α, 34. 38. Β, 72. 74. 86. 139.

Τους Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς χαρακτηρίζει διὰ παρομοίων κοσμητικῶν ἐπιθέτων «ἀγία ἀποστολική, θειοτάτη κορυφή», «μεγάλη και θεία κεφαλή»¹⁴. Πρὸς δὲ τὸν Ἱεροσολύμων ἔγραφε. «Τῷ τὰ πάντα ἀγιωτάτῳ Πατρὶ Πατέρων, φωστῆρι φωστήρων, κυρίῳ μου Δεσπότη, Πατριάρχῃ Ἱεροσολύμων, Θεόδωρος, ἐλάχιστος Πρεσβύτερος και ἡγούμενος Στουδίου... **Σὺ πρῶτος Πατριαρχῶν κἂν πεντάζοις τῶ ἀριθμῷ**· οἱ γὰρ ὁ Ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν και τῶν ὄλων Ἀρχιερεὺς και ἐγεννήθη και ἔδρασε τὰ θεουργὰ πάντα και ἔπαθε και τέθαπται και ἀνέστη και ἔζησε, και ἀνελήφθη, ἐκεῖ δηλονότι **τὸ ὑπεραίρον ἀπάντων ἀξίωμα**... Γενοῦ ἡμῖν εἰς **τῶν δώδεκα Ἀποστόλων**, ὦ μακαριώτατε»¹⁵.

Ὡστε ὁ ἀγ. Θεόδωρος Στουδίτης ἐπικαλούμενος τὴν κατὰ τῆς εἰκονομαχίας συνδρομὴν τοῦ Πάπα Ρώμης μεταχειρίζεται κοσμητικὰ ἐπίθετα οἷα και πρὸς ἄλλους μετεχειρίσθη, δὲν ἀναγνωρίζει δὲ πρωτεῖον αὐτοῦ ἐξουσίας ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Ὀνομάζει τὸν ΚΠόλεως «θεία και κορυφαία τῶν κεφαλῶν ἀκρότης», ὡς Οἰκουμενικόν, τὸν Ἱεροσολύμων «πρῶτον Πατριαρχῶν» και τὸν Ρώμης ὁμοίως, ἀλλὰ θεωρεῖ τοὺς πέντε Πατριάρχας «**ἡμοταγεῖς**» ὡς και τοὺς Ἀποστόλους, ὑπὸ κεφαλὴν τὸν Ἰησοῦν Χριστόν¹⁶. Εἰς τοὺς πέντε Πατριάρχας, κατὰ τὸν Θεόδωρον Στουδίτην, ἀνήκει ἡ κρίσις περὶ τῶν θείων δογμάτων¹⁷, πρὸς συγκρότησιν Οἰκουμενικῆς Συνόδου εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία πάντων¹⁸. Ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ ὀνομάζει τὴν Ἐκκλησίαν «**τὸ πεντακόρυφον ἐκκλησιαστικὸν σῶμα**» και τὴν ἀνωτάτην αὐτῆς ἀρχὴν «**τὸ πεντακόρυφον κράτος**»¹⁹.

Ἡμεῖς φρονοῦμεν ὅτι, κἂν ἔτι προσωπικῶς ὁ ἅγιος Θεόδωρος Στουδίτης ἀνεγνώριζε τὸ πρωτεῖον τοῦ Πάπα, οὐδεμίαν τοῦτο ἠδύνατο νὰ ἔχη σημασίαν. Τὸ πολὺ πολὺ ὁ Θεόδωρος ἐμελλε νὰ διατελῇ διὰ τοιαύτης προσωπικῆς γνώμης εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ φρόνημα τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, ἀποκορουούσης πᾶσαν ἰδέαν πρωτείου ἐξουσίας, εἰς ἀντίθεσιν και πρὸς τὴν πραγματικότητα τῆς διοικήσεως τῆς Ἐκκλησίας. Ἀλλ' ὡς ἐξηγήσαμεν ἤδη, αἱ πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης ἐκφράσεις και τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα δὲν ἔχουσι κυριολεκτικὴν ἐννοίαν, οὐδ' εὐρηνται μόνον ἐν ταῖς πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης ἐπιστολαῖς. Ἐπομένως εἶναι ὅλως ἀβάσιμα τὰ ἐξ αὐτῶν συμπεράσματα τῶν λατίνων θεολόγων περὶ τοῦ ὅτι δῆθεν ὁ Θεόδωρος ἀνεγνώριζε τὸ πρωτεῖον ἐξουσίας τοῦ Πάπα Ρώμης²⁰, ὅλως ἀβάσιμος ἡ ὑπόνοια τοῦ Gfrörer, καθ' ἣν δῆθεν ὁ Θεόδωρος ἐμμελεν ἴν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν τῆς Ρωμαϊκῆς ἐπὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, ἐὰν κατῴρθου τῷ 806 νὰ γίνῃ Πατριάρ-

χος²¹, και ἡ τῆς Gardner, καθ' ἣν δῆθεν ὁ Θεόδωρος ὠνειροπόλει τὴν ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν ὑπὸ τὸ πρωτεῖον τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης²². Ἀλλ' ἐξ Ἰσου ἀβασίμους θεωροῦμεν και τὰς κατὰ τοῦ ἀγίου Θεόδωρου Στουδίτου μομφὰς τῶν ἡμετέρων²³, οἵτινες τὰς ἀνωτέρω πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους Ρώμης φιλοφρονητικὰς ἐκφράσεις ἐκδέχονται ὡς ἀναγνώρισιν τοῦ πρωτείου και ἐπομένως ὡς «θυσίαν τῶν ἱερωτέρων παραδόσεων τῆς Ἐκκλησίας ὡς πρὸς τὸ σπουδαιότερον τοῦτο ζήτημα» και «προδοσίαν» τῶν τιμαλφεστέρων τοῦ ἔθνους συμφερόντων! Πρόκειται περὶ ἀδικαιολογήτου παρεξηγήσεως ἀπλῶν φράσεων και λέξεων, μὴ ἔχουσῶν, ὡς ἀπεδείξαμεν, τὴν ἐννοίαν ἀναγνωρίσεως πρωτείου ἐξουσίας τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας.

Δ.

ΤΟ ΠΡΩΤΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ Η ΔΥΤΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ15. Ἀνάπτυξις τῆς ἰδέας τοῦ πρωτείου
ἐν τῇ Δύσει.

Ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέτασις τοῦ ζητήματος τοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, ἐν διαρκείᾳ τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, κατὰ τὴν ἐποχὴν, δηλονότι, τῆς μεγαλυτέρας ἀμύξης και δόξεως τῆς ἀνατύξεως και τῆς ἐσωτερικῆς διοργανώσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἀπέδειξεν ὅτι δὲν ὑπῆρξε κατ' αὐτὴν πρωτεῖον ἐξουσίας (primatus potestatis) ἀλλὰ πρωτεῖον τιμῆς (primatus honoris) τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Οὗτος κατεῖχε τὴν πρώτην τιμητικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν πέντε Πατριαρχῶν, δὲν ἤσκει δὲ ἀρχὴν και ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας. Εἶχε τοιαύτην ἐξουσίαν ἐν τῇ ἑαυτοῦ παροικίᾳ οἷαν και οἰοσδήποτε τῶν Πατριαρχῶν.

Ἀλλὰ γεγονότα τινά, πολιτικῆς μᾶλλον και ἐξωτερικῆς φύσεως, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἰδέας τοῦ πρωτείου τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης ἐν τῇ Δύσει. Τὰ γεγονότα ταῦτα ἤρξαντο κυρίως ἐμφανιζόμενα ἀπὸ τοῦ Πάπα Γρηγορίου α', ἀφ' οὗ ἤρξατο και ἡ κοσμικὴ ἐξουσία τῶν Παπῶν τῆς Ρώμης. Οἱ μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν α' αυτοκράτορες τῆς ΚΠόλεως ἠναγκάζοντο νὰ παραμελῶσι τὰς ἐν τῇ Δύσει κτήσεις τῆς ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου, ἐνεκα τῶν ἐπιτιθεμένων κατὰ τῶν ἀνατολικῶν ὀρίων τοῦ Κράτους και τῆς ΚΠόλεως νέων ἐκάστοτε βαρβάρων λαῶν. Ἀλλ' οἱ ἐν τῇ ἄνω Ἰταλίᾳ ἐγκαθιδρυμένοι Λογγοβάρδοι, ἀπὸ τοῦ 569, ὅτε τὸ πρῶτον ἐληλάτησαν τὴν Ἰταλίαν, ἠπειλοῦν διαρκῶς τὰς ἑλληνικὰς κτήσεις, ἐν αἷς συμπεριλαμβάνετο και ἡ Ρώμη.

21. A. Fr. Gfrörer, Allgemeine Kirchengeschichte, Stuttgart 1841—46, III, 1, σ. 190.

22. A. Gardner, Theodor of Studion, his life and times, London 1905, σ. 8. 14.

23. Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, ἐκδ. Ἐλευθεροδάκῃ, Γβ, σ. 165.

14. Ἐπ. Β, 14, 15. 79. 193.

15. Ἐπ. Β. 15.

16. Ἐπ. Β, 66.

17. Ἐπ. Β, 129.

18. Ἐπ. Α, 38. Β, 129.

19. Ἐπ. Β, 62. 63. 129.

20. S. Salaville, La primauté de St. Pierre et du Pape d'après St. Theodore Stoudite, «Echos d'Orient» XVII, 1914 σ. 23 ἔξ.

Τῷ 592 ἡ Ρώμη ἐπεκρινόταν πρὸς τὴν Ράβενναν, τὴν ἔδραν τῆς ἐλληνικῆς ἐξουσίας, μόνον διὰ θαλάσσης, ἕνεκα τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Λογγοβάρδων ὑπὸ τὸν Ἀγιλοῦλφον. Ὁ Πάπας Γρηγόριος, πρὸς ἀπόκρουσιν αὐτοῦ ἀπὸ τῆς Ρώμης, προέβη εἰς διαφόρους οὐ μόνον πολιτικὰς καὶ διπλωματικὰς ἀλλὰ καὶ στρατιωτικὰς ἐνεργείας, κατώρθωσε δὲ ν' ἀποκρούσῃ ὀριστικῶς τὸν Ἀγιλοῦλφον, ὑποσχεθεὶς εἰς αὐτὸν τὴν πληρωμὴν φόρων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων. Μετὰ τινὰ ἔτη (598) καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος, ἀπὸ τῆς ἀπαιτήσεως ὡς ἐπὶ τὴν ἀπόκρουσιν τῶν Ἀβάρων καὶ μὴ δυνάμενος ν' ἀποστείλῃ στρατὸν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ἐδέχθη τὴν πληρωμὴν φόρων εἰς τὸν Ἀγιλοῦλφον. Ἄλλ' οὗτος παραβιάσας τὰς συνθήκας, κατέλαβε μέρος τῶν ἐν Ἰταλίᾳ ἐλληνικῶν κτήσεων (603). Ὁ Γρηγόριος ἀ' ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐνεργήσῃ πολιτικῶς, ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ ἀσχέτως πρὸς τὴν Αὐλὴν τοῦ Βυζαντίου. Εὐνόητον δὲ ὅτι τοιαῦται ἐνεργεῖαι ἐνίσχυνον τὸ κύρος τοῦ Πάπα Ρώμης, ὡς προμάχου τῆς πόλεως, κα ἔθετον τὰς βάσεις τῆς κοσμητικῆς αὐτοῦ ἐξουσίας. Ὁ Γρηγόριος, μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἀνέλαβεν οὐχὶ μόνον τὴν κατὰ τῶν Λογγοβάρδων ὑπεράσπισιν τῆς Ρώμης, ἀλλὰ καὶ τὴν διοίκησιν αὐτῆς, τὴν μέριμναν περὶ τῆς σιταρκείας καὶ περὶ τῆς βοήθειας τῶν πτωχῶν. Ὅσάκις δὲ εἶχεν ἀνάγκην συνεννοήσεως ἀπηρθύνετο ἀμέσως εἰς ΚΠολιν καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ ἐν Ραβέννῃ Ἐξάρχου. Ταυτοχρόνως ἀναδιοργάνωσε τῶν ἐκκλησιαστικῶν κτημάτων τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν, ἀπέβη δὲ ἐν τέλει τοῦ σ' αἰῶνος πλουσία ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας Γρηγόριος καὶ ἄλλως ἐνίσχυσε τὸ γόητρον αὐτοῦ. Προσεπάθησε νὰ περιστείλῃ τὰς αὐταρχικὰς τάσεις Ἐπισκόπων τινῶν τῆς Δύσεως, ἐν οἷς οἱ Ἀρχιεπίσκοποι Ραβέννης καὶ Ἀκηνῆς εἶχον ἀποκτήσει τελείαν ἀπὸ τοῦ Πάπα Ρώμης ἀνεξαρτησίαν, ὁ δὲ Ἀκηνῆς ἔφερε καὶ τίτλον Πατριάρχου. Μὴ ἐπιμείνας εἰς τὴν καθυπόταξιν τούτων, ἐπέβαλεν, οὐχ ἤτον, ὁ Γρηγόριος τὴν ἑαυτοῦ ἀρχὴν ἐπὶ ἄλλων Ἐπισκόπων τῆς Δύσεως, ἐπεξέτεινε δὲ αὐτὴν διὰ καταλήλων ἐνεργειῶν καὶ μέχρι τῆς Ἰσπανίας, ἀποστελλὰς τὸ ὠμοφόριον (pallium) εἰς τὸν Λέανδρον Σεβίλλης (594). Ἀλλὰ τὸ μέγιστον ἔργον τοῦ Γρηγορίου, ὅπερ ἐξύψωσε τὸ γόητρον αὐτοῦ, ὑπῆρξεν ἡ ἐκχριστιανιστικὴ τῶν Ἀγγλων, ἣν μετὰ χαρᾶς ἀνήγγειλεν ὁ Γρηγόριος εἰς τὸν Ἀλεξάνδρειας Πάπαν Ἰωάννην τὸν Ἐλεήμονα.

Καὶ ὁ μὲν Γρηγόριος, ὡς κατέδειξεν ἐν τῷ ζητήματι τοῦ τίτλου τοῦ «Οἰκουμενικοῦ», δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τῶν ὁρίων τῆς τιμητικῆς πρωτευσούσης θέσεώς του ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀλλ' οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ὠφελήθησαν τὰ μάλιστα ἐκ τῆς ἐνισχύσεως τοῦ παπικοῦ πρωτείου, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ἡ πολιτικὴ Ἀρχὴ τοῦ Βυζαντίου, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπεξενούτο τῶν ἐν τῇ Δύσει ἐλληνικῶν κτήσεων. Μετὰ τοὺς Ἀβάρους οἱ Ἀραβες ἀπειραθήσαν ἐπανειλημμένως νὰ καταλάβωσι τὴν ΚΠολιν, οἱ δὲ Βούλγαροι ἐγκατεστάθησαν ἐν τῷ Αἴμω, διαρκῶς αὐτὴν ἀπειλοῦντες. Οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, διαρκῶς πολεμοῦντες πρὸς τοὺς ἐ-

χθρούς τούτους, δὲν ἠδύναντο ν' ἀνακόψωσι τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ πολεμικὰς προόδους τῶν Λογγοβάρδων, ἐνίσχυνον δὲ ἀρνητικῶς τὸ κύρος τῶν Παπῶν Ρώμης. Τοῦτο ἐνίσχυνον καὶ διὰ τῶν προκαλουμένων κατὰ τὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἐποχὴν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων, οἷον ὑπῆρξεν ὁ Μονοθελητισμὸς καὶ μετ' αὐτὸν ἡ Εἰκονομαχία, καθ' ἃ γενναίως ἀντέστησαν οἱ Πάπαι Ρώμης. Εἶναι ἀληθές ὅτι ἡ εἰκονομαχία ἔσχε, πρὸς τοὺς ἄλλους, καὶ τοῦτο τὸ ἀποτέλεσμα, ὅτι ἐνίσχυσε τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης διὰ νέων πνευματικῶν δυνάμεων. Πλείστοι Ἕλληνες μοναχοὶ καὶ κληρικοί, φεύγοντες τοὺς εἰκονομάχους, κατέφυγον εἰς αὐτὴν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν αὐτῶν ἤρξατο ἐξελληνιζόμενος ὁ ρωμαϊκὸς Κλήρος. Ἐορταὶ ἐλληνικαὶ καὶ ὕμνοι ἐλληνικοὶ εἰσήγοντο, ναοὶ εἰς μνήμην ἐλλήνων ἁγίων ἰδρύνοντο, οἷοι τοῦ ἁγ. Γεωργίου, τοῦ ἁγ. Συμεῶν, τοῦ ἁγ. Ἀναστασίου, τοῦ ἁγ. Θεοδώρου, τοῦ ἁγ. Παντελεήμονος καὶ ἄλλων. Ἀπὸ τοῦ 685 μέχρι τοῦ 715 ἐπτὰ Ἕλληνες κληρικοὶ διαδοχικῶς καταλαμβάνουσι τὸ παπικὸν ἀξίωμα, ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου ε' (685—686) μέχρι τοῦ Κωνσταντίνου α' (708—715), ὁ δὲ Ἀρχιεπίσκοπος Ραβέννης ἀνακηρυχθεὶς αὐτοκέφαλος (663) ἀναμιγνύεται ζωηρῶς εἰς τὰ ἐσωτερικὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης¹. Ἄλλ' ἡ ἐλληνικὴ ἐκείνη ἀναγέννησις δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐλληνικὰς κτήσεις κατὰ τῶν Λογγοβάρδων καὶ ν' ἀνακόψῃ τὴν ἀρξαμένην ἤδη ἐν τῇ Δύσει ἐξέλιξιν, πολλῶ μᾶλλον ὅτι ἐν Γαλλίᾳ ἐτίθεντο αἱ βάσεις τοῦ κράτους τῶν ἐκχριστιανισθέντων ἤδη Φράγκων, πρὸς οὓς ἐν ἀνάγκῃ ἠδύνετο νὰ στραφῶσιν οἱ Πάπαι Ρώμης, συνετελείτο δὲ ἡ ἐκχριστιανιστικὴ τῶν Γερμανικῶν λαῶν, δι' ἱεραποστόλων, ἐνεργούντων κατ' ἐντολὴν τῆς Ρώμης.

Οἱ Λογγοβάρδοι, μεσοῦντος τοῦ ἡ' αἰῶνος, καταλαβόντες ἤδη καὶ αὐτὴν τὴν Ράβενναν, ἠπειλοῦν σοβαρῶς τὴν Ρώμην. Μάτην οἱ Πάπαι ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου. Ὁ Πάπας Γρηγόριος γ' (731—741) ἐστράφη τότε πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Φράγκων Κάρολον Μάρτελον, τὸν νικητὴν τῶν Ἀράβων. Ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ὡς δῶρον τὰς κλεῖς τοῦ τάφου τοῦ Ἀπ. Πέτρου μετὰ τινων κρίων τῆς ἀλύσεως δῆθεν τοῦ Πέτρου, προετινε δὲ εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον Πατρικίου τῆς Ρώμης καὶ δὴ τὴν ὑποταγὴν τῶν Ρωμαίων εἰς τὸν Φράγκον ἡγεμόνα ἀντὶ τοῦ Ἕλληνος αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου (740—741). Μετὰ τὸν Γρηγόριον ὁ Πάπας Ζαχαρίας (741—752), Ἕλλην τὸ γένος, κατώρθωσε νὰ συγκρατήσῃ τοὺς Λογγοβάρδους, ἐνέκρινε δὲ τὴν ἐπελθοῦσαν ἐν Γαλλίᾳ πολιτικὴν μεταβολὴν διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἐξουσίας τῶν Μεροβιγγείων ὑπὸ τῶν Καρολιῶν. Ἐπὶ τοῦ Πάπα Στεφάνου γ' (752—757) οἱ Λογγοβάρδοι ἐπανάβον τὰς κατὰ τῆς Ρώμης ἐπιθέσεις. Ὁ Πάπας ἐζήτησεν ἐπείγοντως ἐπικουρίαν ἐκ ΚΠόλεως, ἀλλὰ δὲν εἰσηκούσθη, προσεπάθησε δὲ νὰ περιστείλῃ τοὺς Λογγοβάρδους διὰ συν-

1. A. Fliche, La Chrétienté médiévale (395—1254) Paris 1929 σ. 109 ἐξ.

ενοήσεων, αλλά δὲν κατώρθωσεν, ὅθεν ἐστράφη πρὸς τὸν ἡγεμόνα τῶν Φράγκων Πιπῖνον, μεταβάς προσωπικῶς πρὸς αὐτὸν εἰς Γαλλίαν, στέψας αὐτὸν καὶ ἀνακηρύξας Πατρίκιον Ρώμης. Ἐξεστράτευσεν δὲ ὁ Πιπῖνος κατὰ τῶν Λογγοβάρδων καὶ ἠνάγκασε τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Ἀϊστούλφον νὰ ὑποσχεθῆ ἑνόρκως ὅτι θὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν Ἄγ. Πέτρον τὰς καταληφθείσας ἐν Ἰταλίᾳ πόλεις. Ἀλλὰ μόλις ἀπεμακρύνθησαν τὰ φραγκικὰ στρατεύματα ὁ Ἀϊστούλφος ὤρμησε κατὰ τῆς Ρώμης. Ὁ Πάπας ἔγραψεν ἐσπευσμένης πρὸς τὸν Πιπῖνον, ἀποστείλας ἐκτὸς τῶν ἰδίων καὶ ἐπιστολὴν... τοῦ Ἄπ. Πέτρου πρὸς τοὺς Φράγκους, δι' ἧς ὁ Ἄπ. Πέτρος μετὰ τῆς Θεοτόκου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων ἐξώριζεν αὐτοὺς ὅπως μὴ ἀφίσωσι τοὺς Λογγοβάρδους νὰ καταλάβωσι τὴν Ρώμην, ἄλλως ἠπεῖλει ὅτι ἐμελλε ν' ἀποκλείσῃ αὐτοὺς ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ! Ὁ Πιπῖνος διέβη πάλιν τὰς Ἄλπεις (756) καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἀϊστούλφον εἰς πλήρη ὑποχώρησιν, εἰς ἀπόδοσιν τῶν καταληφθεισῶν πόλεων καὶ εἰς πληρωμὴν τῶν δαπανῶν τοῦ πολέμου καὶ ἐτησίαν φόρον. Ἀπεσταλμένοι τοῦ αὐτοκράτορος ΚΠόλως συναντήσαντες τὸν Πιπῖνον κατὰ τὰς πρὸς τὸν Ἀϊστούλφον διαπραγματεύσεις ἤξιωσαν τὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀπόδοσιν τῆς Ραβέννης. Ἄλλ' ὁ Πιπῖνος ἀπήντησεν ὅτι τὸν πόλεμον ἀνέλαβεν ὑπὲρ τοῦ Ἄπ. Πέτρου. Παρεχώρησε δὲ εἰς τὴν ἑδραν αὐτοῦ, ἦτοι τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης, οὐ μόνον τὴν Ράβενναν ἀλλὰ καὶ τὰς ἄλλας πόλεις, ἃς τέως κατεῖχον οἱ Λογγοβάρδοι. Οἴκοθεν ἐννοεῖται ὅτι τὰ γεγονότα ταῦτα, ἅτινα μετέλλασον τὴν ὕψιν τῆς χριστιανικῆς Δύσεως, ἐνίσχυσαν τὴν δύναμιν τοῦ Πάπα Ρώμης. Τὸ ἀξίωμα αὐτοῦ καθίστατο ἐπίφθονον, ὅθεν ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ καὶ φόνοι ἐπηκολούθησαν ἐν Ρώμῃ μετὰ τὸν θάνατον ἰδίως τοῦ Παύλου α' (757—767), περὶ τὴν κατάληψιν τοῦ παπικοῦ ἀξιώματος. Οἱ Λογγοβάρδοι δὲν ἔπαυσαν οὐχ ἦττον ἀπειλοῦντες καὶ πάλιν τὴν Ρώμην, ἐδέησε δὲ νὰ ἐπικαλεσθῶσι πάλιν οἱ Πάπαι τὴν βοήθειαν τῶν Φράγκων, οἵτινες διὰ τοῦ Κάρλου τοῦ Μεγάλου κατέστρεψαν ὀριστικῶς τὸ Λογγοβαρδικὸν Κράτος. Ὁ Κάρλος ἐπανάλαβε τὴν δωρεάν τοῦ Πιπῖνου πρὸς τὴν ἑδραν τοῦ Ἄπ. Πέτρου, ἐστέφθη δὲ ὑπὸ τοῦ Λέοντος γ' (795—816) αὐτοκράτωρ τῆς Ρώμης (800).

Οὕτως ὁ Πάπας Ρώμης ἀπέκτα μεγάλην κοσμικὴν ἰσχύν, ἐν ἀρχῇ δὲ τοῦ θ' αἰῶνος ἐπλαστογραφήθη καὶ ἡ λεγομένη δωρεὰ τοῦ Μ. Κωνσταντίνου (Donatio Constantini). Ἐν αὐτῇ παρίστατο ὁ Κωνσταντῖνος εὐθὺς μετὰ τὸ ὄραμα τοῦ Σταυροῦ βαπτιζόμενος δῆθεν ὑπὸ τοῦ Πάπα Σιλβέστρου ἐν Ρώμῃ καὶ θεραπευόμενος ἐκ λέπρας², ἐξ εὐγνωμοσύνης δὲ παρα-

2. Κατὰ τὸν 8' αἰῶνα εἶχονεν μαρτυρίαν καθ' ἣν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἐβαπτίσθη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου αὐτοῦ. Ἐπιστολὴ τῆς ἐν Ἀριμίνῳ (359) Συνόδου πρὸς Κωνσταντῖνον παρ' Ἀθανασίου, Ἐπιστολὴ περὶ τῶν γενομένων ἐν Ἀριμίνῳ καὶ ἐν Σελευκείᾳ Συνόδων, Πατρ. Migne ἑλλ. 26,697 καὶ παρ' Ἰλαρίῳ Πατρ. Migne λατ. 10,70. Πρβλ. Σωκράτους Ἐκκλησι. Ἱστορία 2,37. Σωζομένου, Ἐκκλησι. Ἱστορία 4,18 Θεοδωρήτου, Ἐκκλησι. Ἱστορία 2,19. Ὁ Εὐσέβιος, Βίος Κωνσταντίνου Δ., 61 Πατρ. Migne ἑλλ. 20, 1212-16 λέγει

χωρῶν εἰς τὸν Πάπαν τὸ ἀνάκτορον τοῦ Λατερανοῦ μετὰ πασῶν τῶν Ἐπαρχιῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ Σιλβέστρος καλεῖται ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Summus pontifex et universalis papa, pater universalis. Παρίσταται ἀναγνωρίζων ὁ αὐτοκράτωρ, συμφώνως πρὸς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Ἄπ. Πέτρον (Ματθ. 16,18), εἰς τὸν Βικάριον αὐτοῦ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ τιμὴν (imperialis potestas, gloriae dignitas, vigor, honorificentia) καὶ τὴν ὑπεροχὴν τῆς ἑδρας τοῦ Πέτρου ἐπὶ τῶν ἐξεχουσῶν ἐδρῶν (praecipuae sedes) Ἀντιοχείας, Ἀλεξανδρείας, Κωνσταντινουπόλεως, Ἱερουσαλῆμ καὶ ἐπὶ πασῶν τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ κόσμου, ἐπιτάσσων δὲ ὅπως ἢ ἐν Λατερανῷ καθιδρυμένη Ἐκκλησία θεωρῆται ὡς caput et vertex omnium ecclesiarum in universo orbe³. Εἶναι προφανές ὅτι διὰ τοῦ πλαστογραφήματος τούτου ἐζητεῖτο νὰ δικαιολογηθῶσιν οἱ ἐνέργειαι τῶν Παπῶν, ὀριστικῶς ἀποχωρισθέντων τῆς ἐλληνικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ἰδρυσάντων νέαν αὐτοκρατορίαν, ἅμα δὲ καὶ νὰ ὑπεκκλίσωσι τὸν ζῆλον αὐτῆς εἰς δωρεὰς πρὸς τὴν ἑδραν τοῦ Ἄπ. Πέτρου. Τὸ πλαστογράφημα ἐπιστεύετο ὡς γνήσιον καθ' ἅπαντα τὸν μεσαίωνα, καίτοι οὐχὶ σπανίως διετυπύοντο ἀμφιβολίαι περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ⁴.

ὅτι ἐβαπτίσθη εἰς προάστειόν τι τῆς Νικομηδείας. Ἡ αὕτη πληροφορία ὑπάρχει καὶ ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῶν ἐπὶ Ἰουλιανοῦ μαρτυρησάντων Βονόσου καὶ Μαξιμιλιανοῦ. Th. Ruinaart, Acta primorum martyrum, Amstelredami 1613, σ. 596, ὀνομάζεται δὲ τὸ προάστειον τῆς Νικομηδείας Ἀχυρῶν (Ἀχυρῶνος). Τὴν εἶδησιν περὶ τοῦ βαπτίσματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου παρὰ τὴν Νικομηδείαν ἐπανάλαβον καὶ οἱ δυτικοί, ὁ Ἱερώνυμος, A. Schöne, Eusebii Chronicorum lib. duo, Berolini 1866, 11, 192. Ἰσιδώρος Σεβίλλης ἐν τῷ ἐνωτοῦ Χρονικῷ, Πατρ. Migne λατ. 83, 1048, ἐπίσης ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων ὅτι ἐβαπτίσθη κατὰ τὰς τελευταίας του ἡμέρας, Πατρ. Migne λατ. 16,1399. Ἀλλὰ κατὰ τὸν ε' καὶ στ' αἰῶνα ἐμφανίζεται ὁ μῦθος περὶ βαπτίσεως τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ὑπὸ Σιλβέστρου παρὰ Σύριος καὶ Ἀρμενίους συγγραφεῖς, Fr. Jos. Dölger. Die Taufe Constantins und ihre Probleme. ἐν τῷ συγγράμματι Constantin der Grosse und seine Zeit, Gesammelte Studien, herausg. von Fr. Jos. Dölger, Freiburg i. Br. 1913, σ. 409 ἐξ. Ὁ μῦθος οὗτος περὶ τὸ 530 ἀναγράφεται καὶ ἐν τῷ συγγράμματι Liber Pontificalis, ἐκδ. L. Duchesne, I, 74 μετὰ τῆς προσθήκης περὶ θεραπείας τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐκ λέπρας. Πληρέστεραι εἰδήσεις ὑπάρχουσιν ἐν βιογραφίᾳ τοῦ Σιλβέστρου Ρώμης, συνταχθεῖσα κατὰ τὸν ε' αἰῶνα, Παρὰ Dölger, ἐνθ. ἀν. σ. 397 ἐξ. Ὁ μῦθος ἤρξατο εἰσεῖναι καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ὡς μαρτυρεῖ ἡ παρὰ τῷ χρονογράφῳ Μαλάλα (+ 565) πληροφορία, καίτοι μετ' αὐτὸν τὸ Πασχάλιον Χρονικὸν συναχθέν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἡρακλείου (610—641) ἐπανάλαβε τὴν εἶδησιν περὶ βαπτίσεως τοῦ Μ. Κωνσταντίνου ἐν προαστειῷ τῆς Νικομηδείας, Πατρ. Migne 92,716. Ἐπειδὴ τῆς βαπτίσεως μετέσχε καὶ ὁ ἀρειανὸς Εὐσέβιος Νικομηδείας ὁ Χρονογράφος Θεοφάνης, edit. Bonnae σ. 24,25 παρεδέχθη τὴν εἶδησιν περὶ τῆς τελέσεως τοῦ βαπτίσματος ὑπὸ τοῦ Σιλβέστρου. Ἀπὸ τοῦ 9' αἰῶνος οἱ ἀναγράφοντες τὸν μῦθον παραπέμπουσιν εἰς τὴν ὑπαρξίν τοῦ Βαπτιστηρίου ἐν Ρώμῃ. Τέλος σημειοῦμεν ὅτι ὁ μῦθος δυστυχῶς εὑρεν εἰσοδὸν καὶ εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἡμῶν βιβλία, τὰ ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ καὶ ἀλλοῦ καὶ κατὰ τοὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους.

3. Πατρ. Migne λατ. VIII, 557 ἐξ. Ἡ καλύτερα ἐκδοσις τοῦ κειμένου παρὰ K. Zeumer, Der älteste Text des Konstitutum Constantini ἐν Festgabe für Rudolf von Gneist, Berlin 1888.

4. Ign. v. Döllinger, Die Papstfabeln

Συνέβη όμως τὸ ἀπροσδόκητον τοῦτο ὅτι οἱ Πάπαι Ρώμης, μακρὰν τοῦ αὐτοκράτορος ΚΠόλεως εὐρισκόμενοι, ἀπελάμβανον ἐλευθερίας, νῦν δὲ ὑπὸ τοὺς νέους αὐτοκράτορας τῆς Δύσεως, παρ' ἄπασαν τὴν καὶ διὰ πλαστογραφημάτων ἀνάπτυξιν τοῦ πρωτείου, εὐρέθησαν ὑπόδουλοι τῆς κοσμικῆς ἐξουσίας. Ἀνεπτύχθη βαρύτερος καισαροπαπισμός⁵, ἐκδηλωθεὶς ἰδίως ἐπὶ Καρόλου τοῦ Μεγάλου, ὅστις ἐζήτηε νὰ ἐπιβάλλῃ τὰς ἐαυτοῦ γνώμας ἐπὶ πάντων τῶν ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων καὶ ἀπέκρουον μὲν αὐτόν, ὅσον ἠδύνατο οἱ Πάπαι Ρώμης, ὡς ἔπραξαν ἐν τῷ ζητήματι τῆς Εἰκονομαχίας, ἧς ὑποστηρικταὶ ὑπῆρξαν οἱ Φράγκοι ἡγεμόνες καὶ ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Filioque, ὅπερ ἐντόνως ἀπέκρουεν ὁ Πάπας Λέων γ', ἀλλ' οὐχ ἤττον, ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν Φράγκων ἡγεμόνων πεπλανημένοι ἰδέαι λεληθότως ἐπεβλήθησαν καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Παπῶν, ὡς ἀκριβῶς ἐν τῷ ζητήματι τοῦ Filioque συνέβη. Ἡσπάσθη αὐτὸ κατ' ἀρχὰς ὁ Κλήρος, δὲν ἐβράδυναν δὲ νὰ υἱοθετήσωσιν αὐτὸ καὶ οἱ Πάπαι. Ἐπειδὴ δὲ παρηγωνίζοντο οὗτοι ὑπὸ τῶν κοσμικῶν ἀρχόντων, ἐπενοήθη ὑπ' ἀγνώστου τινὸς νέου πολύκροτον πλαστογράφημα, ἡ συλλογὴ τῶν ψευδοϊσιδωρείων Διατάξεων, ψευδῶς ἀποδοθεῖσα εἰς τὸν Ἰσίδωρον Σεβίλλης. Ἡ συλλογὴ, συνταχθεῖσα κατὰ τὴν γ' ἢ δ' δεκαετηρίδα τοῦ θ' αἰῶνος περιέχει τὴν πλαστὴν Δωρεὰν τοῦ Κωνσταντίνου, 50 Ἀποστολικοὺς κανόνας, 59 ἐπιστολάς τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης, κανόνας τῶν ἀρχαίων Συνόδων καὶ τέλος διατάξεις τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης ἀπὸ τοῦ Σιλβέστρου α' μέχρι Γρηγορίου γ' (314—741). Περὶ τὰ 100 ἔγγραφα τῆς συλλογῆς ταύτης εἶναι πλαστά, ἀλλ' ἡ ὅλη συλλογὴ καθ' ἅπαντα τὸν μεσαιῶνα ἐπιστεύετο ὡς γνησία, ἐπ' αὐτῆς δ' ἐστηρίχθη τὸ παπικὸν πρωτεῖον ἐξουσίας ἐπὶ πάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης παρίσταται ὑπέρτερος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀνάτατος ἄρχων, ἐξουσιαστής καὶ ρυθμιστὴς τῆς ζωῆς τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, νομοθέτης καὶ δικαστὴς, μοναδικὸς Ἐπίσκοπος τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ καὶ αὐτὴ ἔτι ἡ Ἱερωσύνη ἐκπηγάσει⁶.

Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὸν θ' αἰῶνα διὰ ραγδαίας ἐξελιξέως τῶν ἐν τῇ Δύσει πολιτικῶν καὶ ἐκκλησιαστικῶν γεγονότων ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπέκτησε μεγάλην ἐξουσίαν, πρὸς στήριξιν δὲ αὐτῆς ἐπενοήθησαν διάφοροι μῦθοι καὶ πλαστογραφήματα, ἐν οἷς ἀνεπτύχθη ἡ ἰδέα τῆς τοῦ πρωτείου ἐξουσίας. Ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ἀπέβη ἀγνώριστος, περιβληθεὶς ἀξίωμα, ὅπερ ἦτο ἀγνωστον τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῶν ἐπτὰ Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ ὅπερ ἠγνόει καὶ τότε ἔτι, κατὰ τὸν θ' αἰῶνα, ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀνατολῆς, μὴ ὑπαρχούσης, ἀπὸ πολλοῦ, τακτικῆς κοινωνίας πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώ-

μης. Ἀναμφιβόλως ὁ Γρηγόριος α' Πάπας Ρώμης ἠδύνατο νὰ μείνῃ κατάπληκτος πρὸ τοῦ μεγέθους τοῦ ἀξιώματος, ὅπερ μετὰ δύο καὶ πλέον ἑκατονταετηρίδας ἤξιον ὅτι κατέχουσιν οἱ διάδοχοι αὐτοῦ, ἀλλ' οὐτινος ὅμως αἱ ἀπαρχαὶ ὑπ' αὐτοῦ ἐτέθησαν. Τί ὅμως ἠδύνατο νὰ συμβῆ εἰάν τις τῶν Παπῶν Ρώμης, ὡς ἔπραξεν ὁ Νικόλαος α' (858—867), ἐπεδιώκει νὰ ἐπιβάλλῃ καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς τὸ πρωτεῖον, ὑπὸ τὴν νέαν αὐτοῦ, τὴν ἀγνωστον εἰς αὐτὴν, ἔνοιαν;

16. Ὁ Πάπας Νικόλαος α' καὶ τὸ πρωτεῖον.

Ὅποια διεστραμμένοι ἀρχαὶ ἐπεκράτησαν ἐν τῇ Δύσει διὰ τῶν ψευδοϊσιδωρείων διατάξεων καὶ τῶν ἄλλων πλαστογραφημάτων, δι' ὧν προήχθη ἡ ἰδέα τοῦ πρωτείου τῶν Ἐπισκόπων Ρώμης, κατέδειξεν ὄντως ἡ ἐπέμβασις τοῦ Πάπα Νικολάου α' εἰς ἐσωτερικὸν ζήτημα τῆς Ἐκκλησίας ΚΠόλεως. Ὁ Πάπας Νικόλαος α' χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν δυτικῶν ἱστορικῶν ὡς ἄνθρωπος μεγάλης ἐπιβολῆς, ὅστις κατώρθωσε νὰ διατάσῃ βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας, ὡς δεσπότης ἀπάσης τῆς οἰκουμένης, καὶ συνάμα ἦτο πεπληρωμένος ὑπὸ τῆς ἰδέας τοῦ παπικοῦ πρωτείου, ἄνθρωπος μᾶλλον τῶν ἔργων ἢ τῶν λόγων, καίτοι καὶ τούτους μετεχειρίζετο ὡς κατάλληλον ὄπλον, πρῶτος δὲ παρουσίασε τὴν Ρωμαϊκὴν Ἐκκλησίαν ὡς οἰκουμένην μετὰ πολλοῦ τοῦ κύρους. Τοιοῦτος ὢν ὁ Νικόλαος ἐθεώρησεν εὐθετον τὴν εὐκαιρίαν ὅπως ἐπιβάλλῃ ἑαυτὸν καὶ ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, ὡφελθεὶς ἐκ τῶν προκληθέντων ἐν ΚΠόλει γνωστῶν ζητημάτων μεταξὺ Ἰγνατίου καὶ Φωτίου.

Εἶναι γνωστὸν ὑπὸ τίνος περιστάσεως ἐπαύθη μὲν ὁ Πατριάρχης Ἰγνάτιος, ἐξελέγη δὲ ἄκων ὁ Μ. Φώτιος (858), ὅστις κατὰ τὸ κρατοῦν ἔθος ἀπέστειλε πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης Νικόλαον καὶ πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς τὰ εἰρηνικὰ λεγόμενα ἢ συνοδικά, ἐπὶ τῇ ἀναρρῆσει αὐτοῦ, γράμματα. Σώζονται τὰ πρὸς τὸν Ρώμης καὶ τὰ πρὸς τὸν Ἀντιοχείας ἐν οἷς ἀφηγεῖται τὰ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ καὶ ἐκτίθησι τὴν ὁμολογίαν πίστεως. Ἐπειδὴ δὲ ὑπῆρχον λείψανά τινά τῆς εἰκονομαχίας ἔγραψε καὶ ὁ αὐτοκράτωρ Μιχαὴλ γ' (842—867) πρὸς τὸν Πάπαν Ρώμης παρακαλῶν αὐτὸν ἵν' ἀποστείλῃ ἀντιπροσώπους εἰς ΚΠολιν πρὸς συγκρότησιν Συνόδου. Ὁ Πάπας ἐδέχθη εἰς ἐκκλησιαστικὴν κοινωνίαν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Φωτίου Ἐπισκόπους, ἀλλ' ἀνεστάλη ἀπὸ πάσης ἄλλης περαιτέρω σχέσεως πρὸς αὐτὸν καὶ ἀπὸ τῆς ἀναγνωρίσεως διότι οἱ περὶ τὸν Ἰγνάτιον, καίτοι οὗτος εἶχεν ὑποβάλει παραίτησιν, προὐκάλεσαν δι' ἀπεσταλμένον τὴν ἐπέμβασιν τοῦ Νικολάου ἐναντίον τοῦ Φωτίου. Ὁ Νικόλαος ἀπέστειλεν εἰς ΚΠολιν τοὺς Ἐπισκόπους Ροδοάδων καὶ Ζαχαρίαν, κομίζοντας τὰς πρὸς τὸν Φώτιον καὶ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ἀπαντήσεις, καὶ ἔχοντας ἐντολὴν ἵνα μετάσχῃσι τῆς συγκροτηθησομένης Συνόδου¹. Πρὸς τὸν αὐτοκράτορα ὅμως γράφων ὁ Νικόλαος ἐμφανίζει ἑαυτὸν ὡς ἀπό-

des Mittelalters², Stuttgart 1890, σ. 72—125.

5. A. Fliche, ἔνθ' ἀν. σ. 152 ἐξ.

6. E. Secket, Pseudoisidor, ἐν Herzog—Hauck Realencyclopädie f. prot. Theologie und Kirche³, XVI 265—307.

1. Mansi XV, 160—261.

λυτον ἡγεμόνα τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὃν τρόπον ὁ Πέτρος ἦτο δῆθεν ἡγεμὼν τῶν Ἀποστόλων, καὶ ὡς προσκαλούμενος ὑπὸ τοῦ αυτοκράτορος ἵνα κρίνῃ καὶ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τῶν ἐν ΚΠόλει, παρὰ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς διατάξεις, συμβάντων. Ἐχὼν ὑπ' ὄψιν τὰς ψευδοϊσιδωρείους διατάξεις ὁ Νικόλαος φρονεῖ ὅτι δὲν ἐδικαιούντο οἱ ἐν ΚΠόλει νὰ παύσωσι τὸν Ἰγνατίον καὶ νὰ ἐκλέξωσι τὸν Φώτιον ἄνευ προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης. Κηρύσσει ἀντικανονικὴν τὴν τε παῦσιν τοῦ Ἰγνατίου καὶ τὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου, ἀναχθέντος μάλιστα ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν κοσμικῶν εἰς τὸ ἐπισκοπικὸν ἀξίωμα. Ἐν τέλει δ' ἐζήτει τὴν ἀπόδοσιν τῶν ὑπὸ τῶν εἰκονομάχων Βασιλέων δημευθέντων κτημάτων τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης καὶ τὴν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τοῦ Ἀνατολικοῦ Ἰλλυρικοῦ. Ἡ πρὸς τὸν Φώτιον ἐπιστολὴ ἦτο λακωνικὴ. Δὲν ὠνόμαζεν αὐτὸν ὁ Νικόλαος Ἐπίσκοπον, ἐπῆνει δὲ τὴν μεγάλην αὐτοῦ σοφίαν καὶ τὸ ὀρθόδοξον φρόνημα. Ὁ Πάπας ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς ταύταις ζητεῖ νὰ καταστῇ ἀνωτάτος κριτὴς τῆς Ἐκκλησίας ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποῦοι οὐδεμία πρᾶξις δύναται νὰ τελεσθῇ, παρουσιάζει δὲ πάσας τὰς κατὰ τόπου Ἐκκλησίας ἐξαρτωμένας ἐκ τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης.

Συνειροτήθη τῷ 861 ἡ Σύνοδος ἐν ΚΠόλει, «πρωτοδετέρα» κληθεῖσα, διότι δις συνήλθεν ἐν τῷ ναῶ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἐκ 318 Ἑλλήνων Ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Πάπα Νικολάου², ἐνέκρινε δὲ αὕτη ὁμοφώνως τὴν γενομένην κανονικὴν ἐκλογὴν τοῦ Φωτίου καὶ προέβη εἰς καθάραισιν τοῦ Ἰγνατίου, μὴ θέλοντος ν' ἀναγνωρίσῃ τὰ γενόμενα. Ἄλλ' ὁ Πάπας Ρώμης Νικόλαος ἐτιμώρησε μὲν τοὺς ἀντιπροσωπεύσαντας αὐτὸν, διέταξε τὴν καῦσιν τῶν πρακτικῶν τῆς Συνόδου, κατεφρόνησε δὲ τὴν συνοδούσαν αὐτὰ μακρὰν ἐπιστολὴν τοῦ Φωτίου, ζητήσαντος νὰ διαφωτίσῃ τὸν Πάπαν περὶ τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῶν ἐν ΚΠόλει συμβάντων. Ὁ Πάπας ἀποδεχθεὶς μᾶλλον τὴν ἐκκλήσιν τῶν Ἰγνατιανῶν, ἐπιγραφομένην δουλοπρεπέστατα «τῷ Δεσπότη ἡμῶν, τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ προέδρῳ καὶ πατριάρχῃ πάντων τῶν θρόνων τοῦ Ἁγίου Πέτρου, κορυφαίου τῶν Ἀποστόλων διαδόχῳ καὶ οἰκουμένικῳ Πάπα Νικολάῳ», τῇ 18 Μαΐου 862, ὡς κεφαλὴ, δῆθεν, τῆς Ἐκκλησίας, ἀπηθύθη Ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους τῆς Ἀνατολῆς ἀποδοκιμάζων τὰ ἐν ΚΠόλει γενόμενα³. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν «Λογιώτατον κύριον Φώτιον», μὴ ἀναγνωρίζων αὐτὸν ὡς Ἐπίσκοπον καὶ πρὸς τὸν αυτοκράτορα. Ἐν τῇ πρὸς τὸν Φώτιον ἐπιστολῇ ζητεῖ ν' ἀναιρέσῃ τὰ ἐπιχειρήματα αὐτοῦ ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἀπὸ κοσμικοῦ εἰς Ἐπίσκοπον ἀνάδειξιν, νὰ ἐξάρῃ δὲ τὸ παπικὸν ἀξίωμα, παραπέμψων εἰς τοὺς κανόνας τῆς ἐν Σαρδικῇ Συνόδου, ἣν θεωρεῖ οἰκουμενικὴν, καὶ εἰς τὰ παπικὰ δεκρετάλια. Ὁ Νικόλαος κηρύσσει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ταύτῃ τὸν Φώτιον λαϊκὸν τὸν δὲ Ἰγνατίον μόνον κανονικὸν Ἐπίσκοπον.

Μετὰ τῆς αὐτῆς προπετείας ἔγραψε καὶ πρὸς τὸν αυτοκράτορα, ἐν ὀνόματι τοῦ ἀποστολικοῦ ἀξιώματος αὐτοῦ ἀπαιτῶν νὰ ἐκτελεσθῇ ἡ ἀπόφασις αὐτοῦ, διότι δῆθεν δὲν ἐπιτρέπεται ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ Πάπα ἢ παῦσις ἐνὸς καὶ ἡ ἐκλογὴ ἐτέρου Ἐπισκόπου. Ἐν τέλει ἀπαγορεύει εἰς τὸν αυτοκράτορα νὰ λαμβάνῃ ἀποφάσεις περὶ ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων ἄνευ τῆς προηγουμένης συγκαταθέσεως τοῦ Πάπα Ρώμης!

Τοιαύτην γλῶσσαν ἐνέπνεον εἰς τὸν Νικόλαον τὰ ψευδῆ δεκρετάλια καὶ αἱ ἐπικρατήσασαι ἐν τῇ Δύσει γλῶσσαι περὶ τοῦ ἀξιώματος τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης, γλῶσσαι ὅλως ἀσυνήθη καὶ ἀκατανόητον διὰ τὴν Ἀνατολήν. Μὴ ἀρκεσθεῖς εἰς ταῦτα ὁ Πάπας Νικόλαος συνεκάλεσε Σύνοδον ἐν Ρώμῃ τῷ 863, καθῆρσε τὸν Φώτιον καὶ ἀνεκήρυξε κανονικὸν πατριάρχῃ τὸν Ἰγνατίον, δυνάμει δὲ τοῦ κύρους τοῦ «μακαρίου ἡγεμόνος τῶν Ἀποστόλων Πέτρου» καὶ τῇ κρίσει τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ δι' αὐτοῦ ἐλάλει, καὶ συμφώνως ταῖς ἀποφάνσεσι τῶν ἐξ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἀνεθεμάτισεν ἅπαντας τοὺς ἀντιπάλους αὐτοῦ⁴! Εἰς νέαν δ' ἐπιστολὴν τοῦ αυτοκράτορος Μιχαὴλ ἀπαντῶν τῷ 865 ὁ Πάπας Νικόλαος, διὰ μακρῶν ἀνέπτυξε πάλιν τὴν ἰδέαν τοῦ πρωτείου, κατὰ τρόπον μεγαλειώδη, ὡς ἐσημείωσεν ὁ Hergenröther⁵. Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν ἔγραφεν ὁ Πάπας πρὸς τὸν Μιχαὴλ εἶναι πλήρης βλασφημιῶν καὶ δηλητηρίου κατὰ τῶν προνομίων τῆς Ρωμαϊκῆς ἑδρας. Ἄλλ' ἱκετεύομεν τὸν Ὑψιστον Θεὸν ὅπως ἀποκαλύψῃ ἡμῖν τὸ μυστήριον (mysterium) τοῦτο, περὶ τῶν προνομίων τῆς Ρωμαϊκῆς Ἐκκλησίας. Ταῦτα, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, θεμελιούνται ἐν τῷ Ἀπ. Πέτρῳ, ἐν αὐτῇ τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων εἶχον ἰσχὺν καὶ διετηροῦντο, ἐτιμήθησαν ὑπὸ Οἰκουμενικῶν Συνόδων, ἐσεβάσθη διαρκῶς αὐτὰ σύμπας ὁ χριστιανικὸς κόσμος, κατ' οὐδένα δὲ τρόπον δύναται ἢ νὰ μειωθῶσιν ἢ νὰ καταργηθῶσιν ἢ νὰ μεταβληθῶσιν, διότι τὸ θεμέλιον αὐτῶν ἔθηκεν ὁ Θεός. Ἀμαρτάνει ὅστις ἀνθίσταται εἰς τὴν νομοθεσίαν τοῦ Θεοῦ. Τὰ προνόμια ταῦτα εἶναι αἰώνια, δύναται τις νὰ προσβάλλῃ αὐτὰ οὐχὶ ὅμως καὶ καταργήσῃ. Προὔπηρχον τῆς ὑμετέρας βασιλείας, θὰ ὑπάρξωσι καὶ μετ' αὐτῆν· δὲν θὰ παύσωσιν ὑφιστάμενα ἐφ' ὅσον θὰ ἐξαγγέλληται τὸ χριστιανικὸν ὄνομα. Ἐφεξῆς ὁ Πάπας Νικόλαος λέγει — στηριζόμενος εἰς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πάπα Βονιφατίου—ἐκ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης πηγάζει ἡ πίστις διὰ πάσας τὰς Ἐκκλησίας· τοῦτο ἐπιβεβαιούσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνόδου. Ἡ Σύνοδος αὕτη οὐδὲν ἐτόλμησε νὰ προσθέσῃ νέον σχετικῶς πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ρώμης, διότι τὸ πᾶν παρεδόθη εἰς ταύτην διὰ τῶν λόγων τοῦ Κυρίου (πρὸς τὸν Πέτρον). Ἄλλαις λέξεσιν, ἢ Α' ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος, κατὰ τὸν Νικόλαον, αὐδὲν εἶπεν περὶ τοῦ πρωτείου τῆς Ἐκκλησίας Ρώμης, οἶγο εἰς αὐτὴν ἀνήκουσι τὰ ὑψίστα δικαιώματα ἐν ἀπάσῃ τῇ Ἐκκλησίᾳ!!! Προσέθηκε δὲ καὶ τοῦτο ὁ σεμνὸς Πάπας, ὅτι δυνάμει τῶν θείων ἐπαγγελιῶν οὐδαμῶς μὲν ἐξισοῦται κατὰ τὰς ἐκδουλεύσεις πρὸς τοὺς ἀνωτάτους

2. Mansi XV, 595.

3. Mansi XV, 168.

4. Photius I, 570—71.

5. Mansi, XV, 187—216.

Ἀποστόλους (Πέτρον καὶ Παῦλον) ἀλλ' ὅτι εἶναι ἡγεμῶν ἀπάσης τῆς γῆς, τ.ἔ. ἀπάσης τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Πάπας δικάζει πάντας αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς δικάζεται. Ὅθεν ἠξίωσεν ὅπως ἀμφοτέροι, ὁ τε Ἰγνάτιος καὶ ὁ Φώτιος, ἐμφανισθῶσιν εἰς Ρώμην καὶ δικασθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ, τοῦ Πάπα, ἀνεκκλήτως, ἐὰν δὲ κωλύονται δύναται ν' ἀποστείλωσιν ἀντιπροσώπους αὐτῶν!

Πρὸς δικαιολογίαν τῆς θραυστάτης ταύτης ἀξιώσεως ὁ Πάπας Νικόλαος, σὺν τοῖς ἄλλοις, παραπέμπει εἰς τὸν 9ον κανόνα τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου, οἰκτρῶς αὐτὸν παρερμηνεύων. Ὁ κανὼν ὀρίζει ὅτι ἐὰν κληρικός τις ἔχη ὑπόθεσιν τινα πρὸς κληρικὸν δὲν πρέπει νὰ καταφεύγῃ εἰς τὰ κοσμικὰ δικαστήρια, ἀλλὰ πρότερον νὰ προσέρχεται πρὸς τὸ δικαστήριον τοῦ οἰκείου Ἐπισκόπου ἢ πρὸς διαιτητὴν ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν ὀριζόμενον, τῇ γνώμῃ τοῦ Ἐπισκόπου, ἐὰν δὲ κληρικός ἔχη ὑπόθεσιν πρὸς Ἐπίσκοπον δέον νὰ δικάζεται ὑπὸ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, τέλος ἐὰν κληρικός ἢ Ἐπίσκοπος ἔχη ὑπόθεσιν πρὸς τὸν Μητροπολίτην τῆς Ἐπαρχίας καταλαμβανέντω ἢ τὸν Ἐξάρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον καὶ ἐπ' αὐτῷ δικάζεσθω. Εἶναι πρόδηλον ὅτι ὁ κανὼν ὀρίζει τρία δικαστήρια α) τὸ Ἐπισκοπικόν, β) τὸ Μητροπολιτικόν ἢ τοῦ τῆς Ἐπαρχιακῆς Συνόδου, γ) τὸ Πατριαρχικόν. Ἀναμφιβόλως δ' ὑπὸ τὸν «ἐξάρχον τῆς διοικήσεως» νοεῖται ὁ ἀνώτερος Μητροπολίτης ὁ ἔχων ὑφ' ἑαυτὸν καὶ ἄλλους Μητροπολίτας μετὰ τῶν Ἐπισκόπων ὧν αὐτῶν ἕξαρχος ἢ Πατριάρχης ὡς παραδέχονται καὶ οἱ λατίνοι⁶. Ἀλλὰ τινες τούτων μεταφράζουσιν ἐν τῷ ἀνωτέρῳ κανόνι τὴν λέξιν «ἐξάρχον» διὰ τῆς λέξεως «Primates» καὶ «τῆς διοικήσεως» διὰ τοῦ «christianae dioeceseos» ἢ «dioeceseon» καὶ ἀποδίδουσι τὸ ἔλληνικόν κείμενον τοῦ κανόνος διὰ τοῦ Primas christianae dioeceseos, universalis dioeceseos, primas dioeceseon, ὑφ' ὃν δῆθεν νοεῖται ὁ Πάπας Ρώμης, ἔχων ex regula τὸ δικαίωμα νὰ δικάζῃ πάντας τοὺς Μητροπολίτας. Ἐπειδὴ δ' ἐν τῷ κανόνι προστίθεται ἡ φράσις «ἢ τὸν βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον», λέγουσιν οἱ λατίνοι ἐρμηνεύται τοῦ κανόνος ὅτι καὶ ὁ ΚΠόλεως Πατριάρχης δύναται ἐν τοιαύταις περιπτώσεσι νὰ δικάζῃ, ἀλλὰ μόνον ex permissione τοῦ Πάπα Ρώμης. Κατὰ ταῦτα οἱ Πατέρες τῆς Δ' Οἰκουμηνικῆς Συνόδου ὥρισαν δῆθεν τὸν Πάπαν Ρώμης κριτὴν ἀπάσης τῆς Οἰκουμένης⁷.

Ὁ Πάπας Νικόλαος ἐν τῇ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μιχαὴλ ἐπιστολῇ ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ ἔκφρασις τοῦ κανόνος «ἢ τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως, ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον» σημαίνει ὅτι ὑπὸ τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως νοεῖται ὁ Πάπας Ρώμης καὶ ὅτι ἡ εἰς τὸ δικαστήριον αὐτοῦ προσφυγὴ εἶναι ὑποχρεωτικὴ ἐνῶ ἢ εἰς τὸ δικαστήριον τῆς ΚΠό-

λεως προσφυγὴ εἶναι προαιρετικὴ, «ὅτι οὐδὲν, λέγει ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὁ Πάπας, δύναται νὰ τελεῖται ἀνευ τῆς κανονικῆς ἐξουσίας μαρτυροῦσιν οἱ κανόνες τῆς ἐν Χαλκηδόνι Συνόδου, οἵτινες διατάσσουσιν ὅπως κληρικός ἔχων κατηγορίαν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἢ ἄλλον Ἐπίσκοπον δέον ν' ἀπευθύνηται πρὸς τὸ δικαστήριον τῆς ἐπαρχιακῆς (μητροπολιτικῆς) Συνόδου, Ἐπίσκοπος δὲ ἢ κληρικός ἔχων διένεξιν πρὸς τὸν ἐπαρχιακὸν μητροπολίτην, δέον ν' ἀπευθύνηται πρὸς τὸν προϊστάμενον τῆς μεγάλης διοικήσεως ἢ εἰς τὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως. Ὅθεν ὅπως τηρεῖται ἡ τάξις αὕτη, ὅτι κληρικός ἢ Ἐπίσκοπος ἔχοντες διένεξιν πρὸς τὸν μητροπολίτην... ὅπουδῆποτε καὶ εὐρίσκωνται, δέον ν' ἀπευθύνωνται πρὸς τὸν ἕξαρχον τῆς μεγάλης διοικήσεως, οἱ δὲ ζῶντες παρὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ δικασθῶσιν παρὰ τοῦ προϊσταμένου τῆς πόλεως ταύτης ἄς ἀπευθύνωνται πρὸς αὐτόν. Τὸ λεχθὲν ὑπὸ τῆς Συνόδου «ἢ τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως» ἀποτελεῖ διάταξιν καὶ νόμον, λέγουσα δὲ ἡ Σύνοδος περατέρω «ἢ τὸν τῆς Βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον» ἐννοεῖ μετὰ τὴν ἄδειαν τοῦ ἕξαρχου». Διὰ τοιούτων παραλογισμῶν καὶ διαστρεφῶν ὁ Πάπας Νικόλαος παρουσιάζει τὴν Δ' Οἰκουμ. Σύνοδον διὰ τῆς ἐκφράσεως «ἢ τὸν ἕξαρχον τῆς διοικήσεως ἢ τὸν τῆς βασιλευούσης Κωνσταντινουπόλεως θρόνον» ἐννοοῦσαν ὅτι τὸ μὲν πρῶτον σημαίνει ὑποχρεωτικὸν νόμον τὸ δὲ δεύτερον μετὰ ἄδειαν τοῦ ἕξαρχου. Συνεχίζων τοὺς παραλογισμοὺς αὐτοῦ ὁ Πάπας λέγει ὅτι ὑπὸ τὸν «ἐξάρχον διοικήσεως» νοεῖται ὁ Βικάριος τοῦ πρώτου τῶν Ἀποστόλων, διότι αὐτὸς εἶναι ὁ πρῶτος καὶ ἀνώτατος πάντων. Ἄρα ὁ Πάπας Ρώμης ὡς primus et summus ἔχει τὸ δικαίωμα ex regula νὰ δικάζῃ τὴν ὑπόθεσιν Φωτίου καὶ Ἰγνατίου. Ζητεῖ δὲ ὁ Νικόλαος νὰ στηρίξῃ τὴν ἐρμηνείαν τῆς λέξεως «διοικήσεως» ὡς σημαίνουσης τὰς διοικήσεις πάσας (dioeceseos) δι' ἀναλόγου χωρίου τῆς Ἀγ. Γραφῆς «πηγὴ δὲ ἀνέβαινον ἐκ τῆς γῆς καὶ ἐπότιζε πᾶν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς» (Γεν. 2, 6). Ὅπως τὸ «πηγὴ» ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ σημαίνει τὰς «πηγάς» οὕτω καὶ ἡ λέξις τοῦ 9ου κανόνος τῆς Δ' Οἰκουμ. Συνόδου «διοικήσεως» σημαίνει «διοικήσεων»! ἐγένετο μὲν, λέγει ὁ Πάπας, χρῆσις ἐνικοῦ «χάριν τῆς ἐνόητος τῆς εἰρήνης καὶ τῆς πίστεως ἐν τῷ κόσμῳ ἀλλ' ὑπονοεῖται πληθυντικός»!

Καὶ αὐτοὶ οἱ λατίνοι θεολόγοι, οἱ ἐκθειάζοντες τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πάπα Νικολάου, μένουσι κατὰ πληκτοὶ πρὸ τοιούτων παραλογισμῶν. Ὁ Hergenrother ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ὁ Πάπας Νικόλαος κέρμηνεῖ τὸν κανόνα οὐχὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ἢν εἰς αὐτὸν ἀπέδιδον οἱ ἐν Χαλκηδόνι καὶ ὅτι ἡ παρερμηνεία ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι τὸ «ἐξάρχον διοικήσεως» ἐξελέφθη ὡς σημαίνον τὸν Πάπαν⁸. Ἄλλ' ἔμως ἐπὶ τοιούτων τερατῶδων παρερμηνειῶν καὶ ἐπὶ πλαστῶν δεκρεταλίων, ἐπὶ ψευδῶν μαρτυριῶν καὶ γνωμῶν ὁ Πάπας Νικόλαος ἐζήτει νὰ στηρίξῃ τὰς

6. Hefele Conciliengeschichte 11.513. Hergenrother, Photius 1.568.

7. Νικ. Μίλας, Οἱ κανόνες τῆς Ὁρθόδοξου Ἐκκλησίας μεθ' ἐρμηνειῶν (ρωσιστί). Ἐν Πετρούπολει 1911 1,353έξ.

8. Photius, I, 568 σημ. 92.

παραλόγους αξιώσεις αὐτοῦ, δι' ὧν ἐμελλε νὰ προκαλέσῃ τὸ ἀξιοθρήνητον σχίσμα τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Μ. Φώτιος δὲν ἠδύνατο βεβαίως νὰ μὴ διαμαρτυρηθῇ κατὰ τοιοῦτων ἀνηκούστων ἀξιώσεων τοῦ Πάπα, ἀλλὰ κατάπληκτος ἐμάνθανεν ὅτι ἀπεσταλμένοι τούτου, «ἀνδρες ἐκ σκότους ἀναδύντες», συνετάρασσον τὴν νεοπαγῆ ἐν Βουλγαρίᾳ Ἐκκλησίαν ἣν αὐτὸς διὰ τῶν ἱεραποστολικῶν ἀγῶνων αὐτοῦ καθίδρυσε. «Ὡς ἄγριοι μονιοὶ οὗτοι εἰσπηδήσαντες κεῖς τὸν ἀμπελῶνα τοῦ Κυρίου τὸν ἡγαπημένον καὶ νεόφυτον καὶ ποσὶ καὶ ὀδοῦσι, ἥτοι τρίβους αἰσχροῦ πολιτείας καὶ διαφθορᾶς δογμάτων, τὸ γε εἰς τόλμην ἦγον τὴν αὐτῶν, κατανεμησάμενοι ἐλυμήναντο», ὡς ἔλεγεν ὁ Φώτιος. Καὶ πρῶτον μὲν τοὺς νεωστὶ ἐκχριστιανισθέντας Βουλάρους ἐκθέσμως εἰς τὴν τῶν Σαββάτων νηστείαν μετέστησαν. Ἐπειτα δὲ τὴν τῶν νηστεϊῶν πρώτην ἑβδομάδα περιέκοψαν τῆς ἄλλης νηστείας. Τοὺς ἐνθέσμως γάμψοντες πρεσβυτέρους μυσάττεσθαι καὶ ἀποστρέφασθαι παρεσκεύασαν. Ἄλλὰ γε δὴ καὶ τοὺς ὑπὸ πρεσβυτέρων μύρψοντες ἀναμυρίζοντες αὐτοὶ οὐ πεφρίκασιν, ἐπισκόπους ἑαυτοὺς ἀναγορεύοντες καὶ τὸ τῶν πρεσβυτέρων χρίσμα ἄχρηστον εἶναι καὶ εἰς μάτην ἐπιτελεῖσθαι τερατεύμενοι. Ἄλλὰ καὶ τὸ ἱερὸν καὶ ἅγιον Σύμβολον, ὃ πᾶσι τοῖς συνοδικοῖς καὶ οἰκουμενικοῖς ψηφίσμασιν ἄμαχον ἔχει τὴν ἰσχύν, κιβδηλεύειν ἐπεχείρησαν, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς μόνου ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι κοινολογήσαντες. Ἦτο λοιπὸν δυνατόν νὰ γίνωσι ταῦτα ἀνεκτά; Ὁ Πάπας Νικόλαος δὲν ἤρκεϊτο μόνον προβάλλων τὸ πρωτεῖον μοναρχίας ἐπὶ τῆς ὅλης Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ συνετάρασσε τὴν συνείδησιν τῶν πρὸ μικροῦ δεχθέντων τὸν χριστιανισμόν Βουλγάρων διὰ τῆς παρανόμου εἰσπηδήσεως εἰς ξένην πρὸς αὐτὸν ἐκκλησιαστικὴν περιοχὴν καὶ διὰ τῆς διαδόσεως τῶν ἀνωτέρω καινοτομιῶν καὶ κακοδοξιῶν. Ἀπαντήσας δὲ ὁ Πάπας Νικόλαος εἰς ἐρωτήματά τινα τοῦ ἡγεμόνος τῶν Βουλγάρων Βογόριδος ἐσημείωσε καὶ ταῦτα: «Ἀληθεῖς Πατριάρχαι εἰσὶν ἐκεῖνοι μόνον, οἵτινες διοικοῦσι τὰς Ἀποστολικὰς Ἐκκλησίας, ἥτοι τὰς παρὰ τῶν Ἀποστόλων συσταθείσας, οἷαι ἡ τῆς Ρώμης, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας. Καίτοι οἱ Ἐπίσκοποι Κων/πόλεως καὶ Ἱεροσολύμων καλοῦνται Πατριάρχαι, δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ἡ τῆς Κων/πόλεως Ἐκκλησία δὲν ἐθεμελιώθη ὑπὸ Ἀποστόλου, ἡ δὲ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος δὲν ἐμνημόνευσε τοῦ Πατριάρχου Κων/πόλεως... ἡ δὲ νῦν Ἱερουσαλήμ δὲν εἶναι ἡ παλαιά, ἥτις ἐντελῶς ἔχει καταστραφῆ. Τίς δὲ ὁ δεύτερος τὴν ἀξίαν Πατριάρχης; Ἡ ἐν Νικαίᾳ Σύνοδος ἀπαντᾷ, ὁ Ἀλεξανδρείας»⁹. Ὁ Πάπας ἠγνόει φαίνεται ὅτι κατὰ τὸν χρόνον τῆς Α' Οἰκουμ. Συνόδου δὲν ὑφίστατο εἰσέτι ἡ Κων/πολις, ἰδρυθεῖσα μόλις τῆ

9. Mansi XV, 430. Ὁ Ἱγναριος Ρήμων ἔλυσε σφώτατα τὴν ἀπορίαν διατὶ δὲν εἶναι δεύτερος ὁ Ἀντιοχείας ἀφοῦ ἐκεῖ ἐκήρυξεν ὁ Πέτρος ἀλλ' ὁ Ἀλεξανδρείας; Διότι (ἄκουσον!) ὁ ἰδρυτὴς τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας Μάρκος ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον κατὰ τοὺς λόγους τοῦ Πέτρου. Παρὰ Pichler, ἐνθ' ἄν. 11,645.

11 Μαΐου 330, οὐδ' αὐτὴν δὲ τὴν Ἐκκλησίαν Ἱεροσολύμων, ἐπὶ τῷ παραλόγῳ σοφίσματι ὅτι ἡ παλαιὰ πόλις (Αἰλία) εἶχε καταστραφῆ, θεωρεῖ Ἀποστολικήν.

Ὁ Μέγας Πατριάρχης Κων/πόλεως Φώτιος τῷ 867 διὰ τῆς περιαλήτου Ἐγκυκλίου αὐτοῦ πρὸς τοὺς Πατριάρχας τῆς Ἀνατολῆς¹⁰, κατήγγειλε τὰς ἀνωτέρω παραβάσεις τοῦ Ἐπισκόπου Ρώμης καὶ τὴν αἰρετικὴν δόξαν τοῦ Filioque καὶ συνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς Σύνοδον ὅπως δικάσωσιν αὐτόν. Ὄντως δὲ ἡ Σύνοδος συνῆλθε κατ' αὐτὸ τὸ ἔτος 867, ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Φωτίου, παρόντων τῶν ἀντιπροσώπων τῶν λοιπῶν Πατριαρχῶν καὶ πλείστων Ἐπισκόπων, προβάσα εἰς τὴν καταδίκην καὶ τὸν ἀναθεματισμὸν τοῦ Πάπα Ρώμης Νικολάου Α'. Ἐν τῷ προσώπῳ αὐτοῦ κατεδικάσθη καὶ ἀνεθεματίσθη τὸ μετὰ τηλικαύτης ἀλαζονείας προβληθὲν ἀνήκουστον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἀνατολῆς πρωτεῖον, δι' οὗ ἀνετρέπετο ἡ καθορισθεῖσα ὑπὸ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων κανονικὴ τάξις καὶ ἡ ἀνεξαρτησία τῶν Πατριαρχικῶν θρόνων καὶ δι' οὗ ἐπεδίωκεν ὁ Ἐπίσκοπος Ρώμης ὅπως καταστῇ ἀπόλυτος ἡγεμὸν τῆς καθόλου Ἐκκλησίας, τοὺς πάντας κρῖνων, αὐτὸς δὲ παρὰ μηδενὸς κρινόμενος, ἐπιβάλλων εἰς αὐτὴν οὐχὶ ἀπλῶς τὴν ἰδίαν θέλησιν ἐν διοικητικοῖς ζητήμασιν, ἀλλὰ καὶ τὰς ἰδίας καινοτομίας καὶ ἑτεροδοξίας. Ὁ Πάπας Νικόλαος ἀγωνιζόμενος ταυτοχρόνως ὅπως ἐπὶ τῆ βάσει τῶν ψευδοῦσιδωρειῶν διατάξεων ἐπιβάλλῃ ἑαυτὸν ἐπὶ τοῦ Ἱγναρίου Ρήμων, ἀπέθανε μικρὸν μετὰ τ' ἀνωτέρω γεγονότα ἐν πλήρει ἀποτυχίᾳ τῶν ξένων πρὸς τὸ γνήσιον Χριστιανικὸν πνεῦμα ὑπὲρ τοῦ πρωτεῖου ἀγῶνων τοῦ ἀλλ' ἔθικεν ἐν κινδύνῳ τὴν ἐνόμητα τῆς Ἐκκλησίας. Διότι οἱ μὲν διάδοχοι αὐτοῦ ἐμελλον ἵνα ἐπιμείνωσιν, κατὰ τὴν διαχαραχθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ πορείαν, εἰς τὴν ἐπιβολὴν τοῦ πρωτείου ἐπὶ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς, αὕτη δὲ δὲν ἦτο δυνατόν ν' ἀνεχθῆ τοῦτο¹¹.

(Συνεχίζεται) ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ (†)
Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος

10. Ἰ. Βαλέττα, Φωτίου Ἐπιστολαί, Λονδῖνον 1864, σ. 165—181.

11. E. Michaud, L' ancienne et la nouvelle Eglise en Occident au IX siècle, ἐν Revue internationale de Théologie, Berne 1896, 6. 471 ἐξ. J. Richterich, Papst Nicolaos I, Αὐτόθι, 1901, σελ. 560-588.

Ἀπολυτίκιον τῶν Ἀγ. Πέτρου καὶ Παύλου

Ἦχος Δ'.

Οἱ τῶν Ἀποστόλων πρωτόθρονοι καὶ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι τῷ Δεσπότη τῶν ὄλων πρεσβεύσατε, εἰρήνην τῇ οἰκουμένῃ δωρήσασθαι καὶ ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν τῷ μέγα ἔλεος.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΩΝ ΣΤΗΛΗ

«Πάντα χορηγεί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον...»

Ἡ ἑορτὴ τῆς Πεντηκοστῆς, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγας ἡμέρας θὰ ἑορτάσῃ ἡ ἁγία ἡμῶν Ἐκκλησία, ὑπομνησκει εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν, ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἀνθρώπινος ὀργανισμός, ἀλλὰ θεσμός θεοσύστατος. «Ἡ πρώτη αὐτῆς ἐμφάνισις ἐσημείωθη ἐν τῷ Χριστῷ» καὶ «συμπύπτει πρὸς αὐτὴν τὴν θείαν ἐνανθρώπησην, ἀλλ' ἡ κατ' ἐξοχὴν γενέθλιος ἡμέρα αὐτῆς εἶναι ἡ Πεντηκοστή, κατὰ τὴν ὁποίαν κατήλθεν ἐπὶ τοὺς πρώτους μαθητὰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐκ τῆς ἀφορμῆς ταύτης ψάλλει ὁ ὕμνωδός: «Πάντα χορηγεί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, βῦνει προφητείας, ἱερέας τελειοῖ, ἀγαπήματα σοφίαν ἐδίδαξεν, ἀλιεῖς θεολόγους ἀνέδειξεν, ὅλον συγκροτεῖ τὸν θεσμὸν τῆς Ἐκκλησίας».

Ὡς λέγει ὁ γερμανὸς καθηγητὴς καὶ φίλος τῆς Ὀρθοδοξίας Φοιητριχ Χάιλερ, «ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐγεννήθη ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὸ Πνεῦμα εἶναι ἡ ζωτικὴ ἀρχὴ τῆς. Ὅτι εἶναι ἐν τῷ ἀνθρώπινῳ σώματι ἡ ψυχὴ, αὐτὸ εἶναι τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ». «Ὅθεν ἐὰν θέλωμεν νὰ ἐπιτυγχάνοναι αἱ προσπάθειαι ἡμῶν πρὸς ἀναγέννησιν καὶ ἀνανέωσιν τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ζωῆς, πρέπει συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ ζῶμεν τὸ θαῦμα τῆς Πεντηκοστῆς, εἰς τρόπον ὥστε τὸ Ἅγιον Πνεῦμα νὰ εἶναι ἡ γενεσιουργὸς αἰτία καὶ ἡ κινητήριος δύναμις πασῶν τῶν ἐπιδιώξεων ἡμῶν.

Ἦρχισαν τὴν κατεδάφισιν.

Οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν τὴν κατεδάφισιν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἀρχίζοντες ἀπὸ ἑνα ἐξωτερικὸν τοῖχος, τοῦ ὁποίου τὸ ὕψος τοὺς ἐνοχλεῖ. Τὸ γεγονός ὀρθῶς ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῶν ἑλληνικῶν ἐφημερίδων, αἱ ὁποῖαι ἐκρούσαν τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου.

Οἱ Τοῦρκοι μετ' τὴν «δοκιμαστικὴν» κατεδάφισιν τοῦ τοίχου αὐτοῦ, θέλουν νὰ βολιδοσκοπήσουν τὴν κατάστασιν. Πρόκειται περὶ «κρούσεως», ὡς ὀρθῶς ἐλέχθη. Ἐὰν δὲν γίνῃ ἀμέσως ἡ δέουσα ἀντίδρασις ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων παραγόντων, ἐὰν δὲν διεγερθῇ ὀλόκληρος ἡ διεθνὴς κοινὴ γνώμη, οἱ Τοῦρκοι ἀσφαλῶς θὰ ἐξιώσουν νὰ κατεδαφισθῇ καὶ ἐσωτερικὸς τις τοῖχος, θὰ προχωρήσουν εἰς τὰ παλαιὰ ἱστορικὰ κτίσματα καὶ τελικῶς θὰ ἐξαφανίσουν τὸ κέντρον τῆς Ὀρθοδοξίας, ἀναγκάζοντες τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην νὰ καταφύγῃ πρόσφυξ εἰς Ἑλλάδα. Ἡ δοκιμαστικὴ κατεδάφισις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ἤρχισεν. Ἄς ἀντιμετωπίσωμεν, μετὰ ψυχραιμίας καὶ θαρραλέως, τὴν ἱεροσυλίαν.

Προετοιμασία τοῦ Β' Πανορθοδόξου Θεολογικοῦ Συνεδρίου.

Ἡ «Ἐκκλησία» ἐκφράζει τὴν χαρὰν αὐτῆς, διότι πρὸ τινῶν ἡμερῶν — κατόπιν ἐγγενεοῦς προσκλήσεως

τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρουμανίας — συνήλθον ἐν Βουκουρεστίῳ εἰς κοινὰ συσκέψεις ἐκπρόσωποι τῶν διαφόρων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ Θεολογικῶν Σχολῶν πρὸς προετοιμασίαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ συγκληθσομένου ἐν τῷ προσεχεῖ μέλλοντι Β' Πανορθοδόξου Θεολογικοῦ Συνεδρίου. Τῶν συσκέψεων τούτων μετέσχον ἐξ Ἑλλάδος οἱ Καθηγηταὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης κ.κ. Δημήτριος Μωραΐτης καὶ Σάββας Ἀγουρίδης.

Τὸ γεγονός αὐτὸ εἶναι μίαν εὐχάριστον, διότι εἶναι ἐπὶ τέλους καιρὸς αἱ ὀρθόδοξοι θεολογικαὶ δυνάμεις, αἵτινες νῦν, ὡς μὴ ὄφελον, δροῦν κερχωρισμένως ἀπ' ἀλλήλων, νὰ συνασπισθοῦν εἰς μίαν κοινὴν προσπάθειαν πρὸς ἐπιτυχὴ καὶ τελεσφόρον ἀντιμετώπισιν πλείστον διορθοδόξων καὶ διεκκλησιαστικῶν προβλημάτων, ἅτινα ἀπαιτοῦν ἀμεσον μελέτην καὶ λύσιν.

Ἄνανεωτικὸς παράγων.

Μὲ συγκίνησιν ὁ ὀρθόδοξος ἑλληνικὸς λαὸς ἀνέγνωσεν εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰς πρὸς τοὺς δημοσιογράφους δηλώσεις τῶν ἀποτελούντων τὴν διὰ τῆς Ἑλλάδος διεληθούσαν ἀντιπροσωπείαν τῶν δέκα τεσσάρων ρώσων κληρικῶν καὶ θεολόγων, ἡ ὁποία ἐπραγματοποίησε προσκνηματικὸν ταξίδιον εἰς Ἄγριος Τόπους καὶ Ἅγιον Ὄρος.

Ἐκ τῶν, διὰ λόγους ἐνοήτους, μεμετρημένων δηλώσεων τούτων κατέστησαν σαφεῖς ἀπ' ἐνός αἱ δυσκολαί, τὰς ὁποίας ἀντιμετωπίζουσιν οἱ ἀδελφοὶ ρώσοι Χριστιανοί, ἀπ' ἑτέρου ἡ ἀποτυχία τῆς κομμουνιστικῆς ἀθεϊστικῆς προπαγάνδας, ἐκ τρίτου οἱ ἀγῶνες τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας πρὸς ἐπιβίωσιν καὶ διάδοσιν τῆς χριστιανικῆς πίστεως ἡ σταθερὰ προσήλωσις καὶ ἐμμονὴ τοῦ εὐσεβοῦς ρωσικοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἐν τῷ ἱστορικῷ ὑποσυνειδητῶ αὐτοῦ παλλομένας μακροαἰώνας παραδόσεις του.

Ἄς εὐχηθῶμεν, ἵνα ὁ Θεὸς φωτίσῃ τοὺς κυβερνῶντας τὴν Ρωσίαν νὰ κατανοήσουν, ὅτι ἡ χριστιανικὴ πίστις καὶ ἡ Ἐκκλησία, ὄχι μόνον δὲν ἀνακόπτει τὴν πολιτιστικὴν πορείαν ἐνός λαοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως ἀποτελεῖ δι' αὐτὴν ζωτικὴν δύναμιν καὶ ἀνανεωτικὸν παράγοντα.

Ὁ ἀποχρωματισμὸς τῆς «εορτῆς τῆς μητέρας».

Ὀρθῶς καὶ κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἐγένετο παρ' ἡμῶν εἰς εὐρείαν ἐκτασιν ὁ πρὸς τιμὴν τῆς «μητέρας» εορτασμός. Αἱ μητέρες εἶναι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι τροφοδοτοῦν διαρκῶς τὸν κοινωνικὸν ὀργανισμὸν μὲ νέον αἷμα, ὄχι μόνον σωματικόν, ἀλλὰ καὶ πνευματικόν. Αἱ ψυχαὶ τῶν τέκνων τῶν εἶναι ὄγκοι ἀκατεργάστου μαρμάρου, τοὺς ὁποίους αὐταὶ δύνανται νὰ σμιλεύσουν εἰς πνευματικὰ καλλιτεχνήματα, εἰς

ομοιώματα τοῦ Θεοῦ καὶ εἰς ἐκλεκτὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, πρέπει αἱ μητέρες νὰ ἀνατρέφουν τὰ τέκνα των «ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ Κυρίου». Αὐτὸ δυστυχῶς δὲν ἐτονίσθη ὅσον ἔπρεπε εἰς πολλὰς ἐκ τῶν σχετικῶν ἐφετησιῶν ἐορταστικῶν ἐκδηλώσεων. Μάλιστα τὸ γεγονός, ὅτι ἡ «ἐορτὴ τῆς μητέρας» ἀπεσπάρθη ἀπὸ τῆς ἐορτῆς τῆς Ὑπαπαντῆς καὶ μετεφέρθη εἰς τὸν μῆνα Μάιον συνετέλεσεν εἰς τὸν ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς ἀποχρωματισμὸν τῆς ἐορτῆς. Ὁ ἀποχρωματισμὸς οὗτος οὐδόλως εἶναι δεδικαιολογημένος. Πρέπει νὰ κατανοηθῇ, ὅτι μόνον ἐν τῇ ἀτμοσφαιρᾷ τῆς χριστιανικῆς βιοθεωρίας εἶναι δυνατόν νὰ φθάσῃ εἰς τὸ κατακόρυφον, τόσοσ ἡ ὀφειλομένη πρὸς τὰς μητέρας τιμὴ, ὅσον καὶ ἡ καρποφορία τοῦ μητρικοῦ μόχθου καὶ τῆς μητρικῆς στοργῆς.

«Ἡ ἠθικὴ κρίσις».

Τὸ ἐνδιαφέρον περιοδικῶν «Ἐποχές» ἤνοιξεν ἀπὸ τῶν στηλῶν του συζήτησιν ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ Ἡθικὴ Κρίσις καὶ ἡ Ἡθικὴ Ἀξίωσις». Καὶ μέχρι τοῦδε ἐξητάσθησαν κυρίως τὰ ζητήματα, ἀφ' ἑνὸς ποῖα εἶναι ἡ οὐσία τῆς ἠθικῆς κρίσεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐὰν ὑπάρχῃ σήμερον ἠθικὴ κρίσις.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ πρῶτον ζήτημα, ἡ συζήτησις δὲν πρέπει νὰ πελαγοδρομῇ εἰς ἀοριστολογίας, ἀλλὰ νὰ καθιστᾷ σαφές, ὅτι ἡ ἀπομάκρυνσις ἐκ τοῦ ιδεώδους τοῦ ἥθους συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τῆς ἠθικῆς κρίσεως. Τὸ ιδεῶδες δὲ τοῦ ἥθους συνίσταται κυρίως εἰς τὴν συμφωνίαν τῆς ὑποκειμενικῆς βουλευτικῆς ἐνεργείας πρὸς τὴν ἱεραρχικὴν τάξιν τῶν ἀξιῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ κατώτεροι ἀξίαι πρέπει νὰ καταφάσκονται καὶ πραγματοποιῶνται πρὸς χάριν τῶν ἀνωτέρων, ὑποτασσόμεναι εἰς αὐτάς. Ὡστε ἠθικῶς ἀγαθὸν δὲν εἶναι ἡ τυχὸν ἄρησις μιᾶς κατωτέρας ἱεραρχικῆς ἀξίας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ ὑποταγὴ αὐτῆς εἰς τὰς ἀνωτέρας ἀξίας. Ἀντιθέτως, ἠθικῶς κακὸν δὲν εἶναι ἡ κατάφρασις οἰασδήποτε ἀξίας αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἀλλ' ἡ ἀπολυτοποίησις καὶ θεοποίησις αὐτῆς καὶ ἡ ἔξαρσις αὐτῆς ὑπεράνω πασῶν τῶν λοιπῶν ἀξιῶν. Ὡστε ἡ ἠθικὴ κρίσις συνίσταται εἰς τὸ νὰ συμπεριφέρεται ὁ ἄνθρωπος ἢ νὰ ἀξιολογῇ ἠθικῶς κατὰ τρόπον οὐχὶ σύμμετρον πρὸς τὴν ἀντικειμενικὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῶν ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς καταναλωμένων ἀξιῶν. Τὸ ἀποτέλεσμα εἶναι ἡ ὑπερτροφικὴ ἀνάπτυξις μιᾶς ἀξιολογικῆς ροπῆς τῆς ψυχῆς εἰς βάρος τῶν ἄλλων καὶ ἡ ἐκ τῆς ζωῆς ἔλλειψις τοῦ μέτρου, τῆς πειθαρχίας, τῆς τάξεως, τῆς ἐνότητος, τοῦ ρυθμοῦ, τῆς ἰσορροπίας.

Ἐνοδικὴ πορεία.

Ἐν συνεχείᾳ δέον νὰ παρατηρηθῇ, ὅτι ἀναμφιβόλως ὑπάρχει σήμερον ἠθικὴ κρίσις, διότι πολλοὶ — ἂν ὄχι εἰς τὴν θεωρίαν, ἀσφαλῶς εἰς τὴν πράξιν — ἀνατρέπουν τὴν ἱεραρχικὴν κλίμακα τῶν ἀξιῶν, θεο-

ποιούντες καὶ ἀπολυτοποιούντες τὰς κατωτέρας ὑλικὰς ἀξίας ἢ τὰς βιολογικὰς δομὰς καὶ ἐνοστικτῶδεις παρορμήσεις. Ἀλλὰ τοῦτο οὐδόλως σημαίνει, ὅτι ἡ ἠθικὴ κρίσις σήμερον ἔχει τόσοσ γενικευθῇ, ὥστε, ὡς ἰσχυρίζεται ὁ κ. Τερζάκης ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἐποχές», «τὸ οἰκοδόμημα τῆς καθιερωμένης ἠθικῆς θυμίζει κάποια κτίρια μεγάλα, πὸν ἔπιασαν φωτιά, κἀγκαν ἀπὸ μέσα συμπτουρμπούλα, ὅμως ἡ πρόσοψή τους ἔμεινε ἀθιχτὴ καὶ στέκεται ὄρθια, σκεπάζοντας τὸ κενό».

Παρὰ τὴν εἰς εὐρείαν κλίμακα ἀνατροπὴν τῆς ἱεραρχίας τῶν ἀξιῶν, ἀνοδικὴ εἶναι καὶ σήμερον ἡ ἠθικὴ πορεία τῆς ἀνθρωπότητος, τοῦ χριστιανικοῦ ιδεώδους τοῦ ἥθους ἔλκοντος, ὀλονὲν καὶ περισσότερον, τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἀνθρώπων. Οὐ μόνον σήμερον ἀκούονται περισσότεροι φωναὶ ὑπὲρ τοῦ χριστιανικοῦ ἥθους, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῶν κοινωνιῶν διέπεται ὀλονὲν καὶ περισσότερον ὑπὸ χριστιανικῶν κριτηρίων. Ὡς ὀρθῶς τονίζει ὁ μετέχων τῆς σχετικῆς συζητήσεως ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ ὑφ' ὑπογραφῆς τοῦ Συντονισμοῦ κ. Ἰ. Ἀθ. Κανελλόπουλος, «Ἡ θρησκεία παραμένει γενικὰ ἀτρωτὴ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη... Ἀπόδειξη τὸ σημερινὸ πλήθος θρησκευτικῶν συγγραφέων, Marilain, Berdiaeff, Gilson, Marcel κ.λ.π. Σωστὰ ἐπίσης παρατηρήθη ἀπὸ τὸν Picon πὼς κατὰ τὰ πρῶτα 50 ἔτη τοῦ 20οῦ αἰῶνα ἀναδείχθησαν περισσότεροι χριστιανοὶ συγγραφεῖς παρὰ κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα... Τὸ χριστιανικὸ ἰδανικὸ τῆς ἐνεργοῦ ἀγάπης δὲν νομίζω ὅτι ὑπέστη στήν ἐποχὴ μας φθορά... Ἐχει ἀπομακρυνθῇ ἡ ἐποχὴ μας ἀπὸ τὸ χριστιανικὸ αὐτὸ ἰδανικόν; Μεταβλήθη ἡ ἠθικὴ βάση τῆς κοινωνίας μας; Κλονίσθη ἡ πίστις πρὸς τὸν ἀπόλυτὴν ἐπιταγὴ τῆς ἀγάπης; Ἀντίθετα. Καὶ ἡ ὑποκειμενικὴ στάσις καὶ κυριώτερα ἡ ἀντικειμενικὴ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρώπινης συμπεριφορᾶς ὀδηγοῦν ὀλοένα καὶ ἐγγύτερα στήν ἐπιταγὴ αὐτῆ. Ὑπάρχει ἠθικὴ πρόοδος, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ λέξις, καὶ ὄχι ἠθικὴ ὀπισθοχώρησις. Συνεχῶς προχωροῦμε πρὸς τὸ βαθμιαῖο ἐξανθρωπισμὸν τοῦ ἀνθρώπου... Σαφέστερα φαίνεται ἡ μεταβολὴ αὐτῆ στὸν τομέα τῆς οἰκονομικῆς ἠθικῆς. Πιστοποιεῖται μιὰ συνεχῆς πρόοδος πρὸς τὸν ἠθικὸ ἐμποτισμὸν τοῦ οἰκονομικοῦ πράττειν. Ἀπὸ τῆς βίας, τὴν κλοπῆ, τὴν πειρατεία σὰ μέσο οἰκονομικῆς συναλλαγῆς καὶ ἱκανοποίησις ἀναγκῶν, περνᾷμε στήν κρατικὴ νόμιμη βία καὶ ἀπ' ἐκεῖ, με τὴν βοήθεια τοῦ Χριστιανισμοῦ, στήν ἰσότητα καὶ ἐντιμότητα τῆς συναλλαγῆς».

Τὰ συμβαίνοντα καὶ παρ' ἡμῖν.

Αἱ ἐφημερίδες ὀλοκλήρουν τοῦ κόσμου ἐπὶ ἡμέρας προσφάτως ἦσαν πλήρεις ἀπὸ ἐκτενεῖς περιγραφὰς τῆς τραγωδίας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἀποτέλεσμα τῆς ποδοσφαιρικῆς συναντήσεως τοῦ Περού. Ἐκ τῆς δημοσιογραφικῆς συναντήσεως καὶ τοῦ πανικοῦ αἱ νεκροὶ καὶ οἱ τραυματῆαι ἀνῆλθον εἰς ἑκατοντάδας!

Ἀλλὰ τί νὰ εἴπῃ τις καὶ διὰ τὰ συμβαίνοντα παρ' ἡμῖν; «Δυστυχῶς καὶ ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, — ὡς

ἔγγραφη —, ἕνας καταθλιπτικὰ μεγάλος ἀριθμὸς ποδοσφαιριστῶν καὶ πολὺ πλῆθος «φιλάθλων» ἔχουν παρανοήσει τὸν σκοπὸν τῆς ἀθλήσεως. Δι' αὐτὸ καὶ ἐκτρέπονται εἰς πολλὰς ἀθλιότητας. Εἰς τὰ ἑλληνικὰ ποδοσφαιρικὰ γήπεδα κατήρησαν συνήθειαι πλέον αἱ ἐπιθέσεις κατὰ τῶν διατητῶν, αἱ συμπλοκαὶ μεταξὺ τῶν ὁμάδων, ὅπως καὶ μεταξὺ τῶν «φιλάθλων», μὲ αἱματηρὰ ἀποτελέσματα. Πολὺ συχνὰ γίνονται ἀγοραπωλησῆαι ποδοσφαιριστῶν ἐκ μέρους ἀθλητικῶν σωματείων. Ὅχι δὲ σπανίως δωροδοκοῦνται καὶ ἐξαγοράζονται ποδοσφαιρισταί, διὰ νὰ προδώσων τὴν ὁμάδα των καὶ ἐμπαίξων τὸ κοινόν. Πρὸς τιμορίαν αὐτῶν τῶν δωροδοκιῶν λειτουργεῖ καὶ εἰδικὴ ἐπιτροπὴ δωροδοκιῶν. Ἐξ ἄλλου καὶ τὰ ποινικὰ δικαστήρια καλοῦνται νὰ δικάζων ποδοσφαιριστὰς δι' ἀθλιότητος ἠθικῆς τάξεως. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ Κράτος ἔχει μεταβάλλει τὸ ποδόσφαιρον εἰς τυχερὸ παιγνίδι!»

Οἱ ἀρμόδιοι πρέπει νὰ φροντίσουν νὰ διδαχθῇ ἡ νεολαία μας, ὅτι τὸ ὑγιὲς ἀθλητικὸν πνεῦμα δὲν ὀδηγεῖ εἰς ἐγωϊστικὸν ἀνταγωνισμόν καὶ βαρβάρους ἐκδηλώσεις, πρὸς κατάκτησιν διὰ παντὸς θεμιτοῦ ἢ ἀθεμίτου μέσου ἐνὸς κυπέλλου ἢ ρεκόρ ἢ χρηματικῶν ποσοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως συμβάλλεται εἰς τὴν ἀσκήσιν τῆς πειθαρχίας, εἰς τὴν ἀπόκτησιν τοῦ θάρρους, εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πνεύματος τῆς εὐγενοῦς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς ἀμίλλης, εἰς τὴν ἰσχυροποίησιν τῶν ψυχικῶν ἐνεργειῶν, εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν μόρφωσιν ἠθικοῦ χαρακτήρος.

Τί περιμένει;

Εἰς τῶν πλέον δοκίμων δημοσιογράφων μας εὐστόχως ἐφιστᾷ τὴν προσοχὴν ἐπὶ τοῦ ὅτι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις εἶναι πλήρεις διαφόρων «καφέ-μπάρ», ἐφωδιασμένων μὲ «αὐτομάτους ἠλεκτρομηχανικὰς συσκευὰς», μὲ θορυβώδη, πολύχρωμα καὶ φωτεινὰ μηχανάκια διαφόρων ἐπινοήσεων, πρὸς ψυχαγωγίαν δῆθεν τῶν νέων: «Τὰ 9000 τῶν πελατῶν, — γράφει, — εἶναι νέοι ἡλικίας 17—25 ἐτῶν — μωθηταί, ἐργατάκια, ὑπαλλήλακια, ἄεργοι κ.λ.π. Ἡ ἀτύρσιμος εἶναι πνιγρὰ — κυριολεκτικῶς καὶ μεταφορικῶς — ἀπὸ τὰ σιγᾶρα, τὰ χνώτα, τὴς βροσιές, τὴς χυδαιότητες κ.λ.π. Ὑπάρχουν καὶ μεγάλοι, ἀλλὰ καθόλου — ὄχι «καθ' ὅλα» — «ἀξιοπρεπεῖς», οἱ ὅποιοι δὲν συνωθοῦνται ἐκεῖ διὰ νὰ «ξεδώσῃ τὸ μυαλό τους», ἀλλὰ διὰ λόγους, ποὺ δὲν γράφονται καὶ ποὺ ἀπασχολοῦν συνήθως τὴν ἀστυνομίαν ἠθῶν. Τὰ παιγνίδια κεντοῦ τὸν ἐγωϊσμόν, δημιουργοῦν τὴν ψευδαίσθησιν ἐπιτηδειότητος, καλλιεργοῦν τὸ πείσμα, ἐπρωτίζων τὸς παίζοντας καὶ καταβροχθίζων μεροκάματα. Εἰς αὐτὰ τὰ κέντρα συνάπτονται κακοήθειαι γνωριμίαι, συγκροτοῦνται συμμορίαί, στρατολογοῦνται ὄργανα βδελυρῶν ἢ ἐγκληματικῶν ἐπιδόσεων, ἀνταλλάσσεται παναθλία «πεῖρα».

Ἀλλὰ τούτων οὕτως ἐχόντων, φυσικὸν ἀναπηδᾷ

τὸ ἐρώτημα: Τί περιμένει ἀκόμη ἡ ἀστυνομία, διὰ νὰ κλείσῃ τὸ φθοροποιὰ ταῦτα κέντρα;

Ἡ ἀναγνώρισις τῆς διακονικῆς προϋπηρεσίας.

Εἰς τοὺς Ἐφημερίους παρέχεται, ὡς γνωστόν, δυνάμει τοῦ Νόμου καὶ ἐπίδομα πολυετοῦς ἐπηρεσίας. Καὶ εἶναι τοῦτο δίκαιον καὶ ὀρθόν. Διότι τὸ λαμβάνουν καὶ ὄλων σχεδὸν τῶν ἄλλων κατηγοριῶν οἱ μισθωτοί. Ἐνῶ ὅμως διὰ τοὺς τελευταίους τούτους ἀναγνωρίζεται ἡ προσμέτρησις εἰς τὴν πολυετίαν ταύτην καὶ πάσης ἄλλης συναφοῦς προϋπηρεσίας, διὰ τοὺς Ἐφημερίους δὲν ἀναγνωρίζεται τοιαύτη· καὶ μάλιστα ἡ τοῦ ἱεροδιακόνου, ἥτις ἄλλωστε ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτην βαθμίδα τῆς ἱερωσύνης.

Ἀποτεινόμεθα ὅθεν εἰς τοὺς ἀρμόδιους, ὅπως λάβουν ὑπ' ὄψιν τὸ δίκαιον τοῦτο αἴτημα καὶ προβοῦν εἰς τὰ ἀναγκαῖα νομοθετικὰ μέτρα πρὸς ἄρσιν τῆς προφανοῦς αὐτῆς ἀδικίας.

Αἱ δημοτικὰ ἐκλογαί

Αἱ ἐν ὄψει δημοτικὰ ἐκλογαί, ὡς διεκηρύχθη ὑπὸ τῶν ἐθνικοφρόνων κομμάτων, δὲν θὰ ἔχουν πολιτικὸν χαρακτήρα. Τοιοῦτον χαρακτήρα προσδίδει μόνον ἡ ἄκρα Ἀριστερά, ἡ ὁποία εἰς καμμίαν περιπτώσει δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἑαυτὸν τῆς εὐλυγισίαν, ὑπαγορευομένην ἀπὸ λόγους ἀφορῶντας εἰς τὸ γενικὸν καλόν. Ἡδὴ αἱ πρώται φάσεις τῆς προεκλογικῆς κινήσεως ἀφήρουν νὰ ἐξαχθῇ τὸ συμπέρασμα, ὅτι πράγματι, μέγα μέρος τῶν κατερχομένων εἰς τὸν ἐκλογικὸν στίβον ὑποψηφίων δημάρχων, προέδρων κοινοτήτων καὶ συμβούλων εἶναι «λευκόν» ἐξ ἀπόψεως ἐπιδιώξεων καὶ δεσμεύσεων κομματικῶν. Οὕτω δὲ οἱ ἐκλογεῖς καλοῦνται νὰ δώσουν τὴν προτίμησιν των εἰς τοὺς ἀληθῶς ἰκανωτέρους διὰ τὰ ζητήματα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως, μὴ ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ συναισθηματικὰς ὑπαγορεύσεις, προερχομένας ἐκ πολιτικῶν πεποιθήσεων. Θὰ εἶναι εὐχῆς ἔργον ἡ τοπικὴ αὐτοδιοίκησις νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ κύκλωμα τῶν πολιτικῶν συναρτήσεων, διότι μόνον οὕτω θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιτελέσῃ τὸν προορισμὸν τῆς. Καὶ ἡ φωνή τῆς νὰ εἶναι σεβαστὴ εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς, ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε ἀσκούντων τὴν ἐξουσίαν πολιτικῶν ἀνδρῶν.

Ἀπολυτίκιον τοῦ Ἁγίου Παύλου

Ἦχος δ'. Κανόνα πίστεως...

Ἐθνῶν σε κήρυκα καὶ φωστῆρα τρισμέγιστον, Ἀθηναίων διδάσκαλον, οἰκουμένης ἀγλάϊσμα, εὐφροσύνης γεραίρομεν, τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς βασάνους διὰ Χριστόν, τὸ σεπτὸν σου μαρτύριον, ἅγιε Παῦλε Ἀπόστολε, πρέσβευε Χριστῷ τῷ Θεῷ σωθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἱερά Ἀρχιεπισκοπή Ἀθηνῶν

Ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος κ. Χρυσόστομος κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς 26ης Μαΐου μέχρι τῆς 10ης Ἰουνίου ἐ.ε. ἐχοροστάτησεν εἰς διαφόρους ἱερούς ναοὺς τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, συνειργάσθη μετὰ Σεβασμ. Ἀρχιερέων καὶ τῶν παρ' Αὐτῷ Θεοφιλεστάτων Βοηθῶν Ἐπισκόπων, προήδρευσε τῶν συνεδριῶν τῶν Διοικητικῶν Συμβουλίων διαφόρων Ἐκκλησιαστικῶν Ὁργανισμῶν, ἐδέχθη εἰς ἀκρόασιν διάφορα πρόσωπα κ.τ.λ.

Ἐχοροστάτησε: Τῆ 30ῆ Μαΐου εἰς τὸν Ἑσπερινὸν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς Νέας Σμύρνης.

— Τῆ 31η Μαΐου εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν ἐν τῷ ἱερῷ ναῷ τῆς Μητροπόλεως.

— Τῆ 7ῆ Ἰουνίου εἰς τὴν ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν τελεσθεῖσαν θείαν Λειτουργίαν.

Παρέστη: Τῆ 31η Μαΐου εἰς τὸ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ Ἀθηνῶν τελεσθῆν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ βουλευτοῦ Λαμπράκη.

— Τῆ 7ῆ Ἰουνίου εἰς τὸ ἐν τῷ Μητροπολιτικῷ Ναῷ τελεσθῆν μνημόσυνον ὑπὲρ ἀναπαύσεως τῆς ψυχῆς τοῦ τέως Διευθυντοῦ Ἀστυνομίας Πόλεων Σωτηρίου Σταματιάδη.

Μετέβη: Τῆ 2α Ἰουνίου εἰς τὰ Ἀνάκτορα καὶ ἐνεγράφη εἰς τὸ βιβλίον συγχαρητηρίων ἐπὶ τοῖς γενεθλίοις τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου.

Προέστη: Τῆ 4η Ἰουνίου τῆς ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ φιλο-λογικοῦ συλλόγου «Παρνασσός» συγκεντρώσεως διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τῆς Κύπρου.

Ἐπεσκέφη: Τῆ 7η Ἰουνίου ἐν τῇ ἱερᾷ Μονῇ Πεντέλης στεγαζόμενον Πνευματικῶν Φροντιστηρίων Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος.

Προήδρευσε: Τῆ 26η Μαΐου τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΤΑΚΕ.

— Τῆ 27η Μαΐου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τοῦ Δημητριακεῖο Κληροδοτήματος, τὸ δὲ ἀπόγευμα τῆς ἰδίας ἡμέρας τοῦ Κεντρικοῦ Συμβουλίου τοῦ ΟΔΕΠ.

— Τῆ 28η Μαΐου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Σιβιτανίδειο Σχολῆς.

— Τῆ 1η Ἰουνίου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

— Τῆ 5η Ἰουνίου τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

— Τῆ 9η Ἰουνίου τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Σιβιτανίδειο Σχολῆς.

Ἐδέχθη: Τῆ 26η Μαΐου τὸν Γενικὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Προνοίας κ. Μπουλαντζῆν.

— Τῆ 27η Μαΐου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανόν, Διδυμοτεῖχου καὶ Ὁρεστιάδος κ. Κωνσταντίνου, Ρόδου κ. Σπυρίδωνα καὶ Καρπάθου καὶ Κάσου κ. Ἀπόστολον, τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΟΔΕΠ κ. Κόγκαν, ἀντιπροσωπεῖαν τῶν εἰς Ἀθήνας ἀφιχθέντων Γεωργιανῶν καλλιτεχνῶν καὶ τὸν ὑπάλληλον τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Κοσμάδοπουλον.

— Τῆ 28η Μαΐου τὸν Νομικὸν Σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον.

— Τῆ 29η Μαΐου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Πατρῶν κ. Κωνσταντίνου, Δημητριάδος κ. Δαδασκητῶν καὶ Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνόν, τὸν καθηγητὴν Πανεπιστημίου κ. Παναγιώτην Τρεμπέλαν, τὸν Διευθυντὴν

τῆς Διευθύνσεως Ἐκκλησιῶν τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Θεόδωρον Μπατζίον, τὸν ἡγούμενον τῆς Ἱ. Μονῆς Πετρακῆ ἀρχιμ. κ. Βασιλόπουλον, τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον, τὸν στρατηγὸν κ. Ρεβίθην, τὰς ἐκ Καβάλας κυρίας Κυριακοῦ καὶ Λυγίζου, τὸν Ἀρειοπαγίτην κ. Παπαϊωάννου, τὸν κ. Κουράσην, τὸν στρατηγὸν κ. Προφαντόπουλον μετὰ τῆς συζύγου του, τὸν λογοτέχνην κ. Τ. Ἀθανασιάδην καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Συμβούμιον τοῦ ἱ. ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Κουκαλίου.

— Τῆ 30ῆ Μαΐου τὸν Σεβασμιώτατον Ἀρχιεπίσκοπον Τιβεριάδος καὶ Ἐξάρχον τοῦ Παναγίου Τάφου ἐν Ἀθήναις κ. Ανατόλιον, τὸν βουλευτὴν Καβάλας κ. Σταύρον Νικολαΐδην μετὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Μαλαθούρα, τὸν Διευθυντὴν τῆς Ἐκκλησίας κ. Θ. Σπεράντσαν, τὸν βουλευτὴν Καβάλας κ. Μάρτην, τὸν βουλευτὴν κ. Βαρσαδάνην μετὰ μελῶν τοῦ ἔξωφραϊστικοῦ Συλλόγου Καισαριανῆς καὶ τὸν νομικὸν σύμβουλον τοῦ ΤΑΚΕ κ. Σταυρόπουλον.

— Τῆ 1η Ἰουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἰωακείμ, Ναυπακτίας καὶ Εὐρυτανίας κ. Δαμασκηνόν καὶ Σισανίου καὶ Σιατίστης κ. Πολύκαρπον, τὸν Διευθυντὴν τῶν Ὀργανισμῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Γιανναράν καὶ τὸν ἱατρὸν κ. Καλογήρου.

— Τῆ 3η Ἰουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Δράμας κ. Φίλιππον καὶ Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Πνευματικοῦ Φροντιστηρίου Κληρικῶν τῆς Ἐκκλησίας Ἑλλάδος πρωτοσ. κ. Χρυσόστομον Γιாலούρη καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Κελεμένην.

— Τῆ 4η Ἰουνίου τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἐλασσάνων κ. Ἰάκωβον καὶ τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον.

— Τῆ 5η Ἰουνίου τοὺς Σεβασμιωτάτους Μητροπολίτας Ἐάνθης κ. Ἀντόνιον καὶ Γόρτυνος καὶ Μεγαλοπόλεως κ. Εὐστάθιον, τὸν πρόεδρον τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ κ. Γεωργακόπουλον, τὸν τέως ὑπουργὸν κ. Θεόδωρον Τουρκοβασίλην, τὸν Διευθυντὴν τῶν Ὀργανισμῶν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Γιανναράν, τὸν Διευθυντὴν τοῦ ΤΑΚΕ κ. Ζαφ. Κεπετζήν καὶ τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας κ. Κελεμένην.

— Τῆ 6η Ἰουνίου τὸν Σεβασμ. Μητροπολίτην Φλωρίνης, Ἀλωπίας καὶ Βορδαίας κ. Βασίλειον, τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον, τὸν προσωπάρχην τοῦ Ὑπουργείου Ἀσφαλείας συναγματάρχην Σκούρτην καὶ τὸν Διοικητὴν τοῦ Β' Ἀστυν. Τμήματος Ἀθηνῶν κ. Παπασταθόπουλον.

— Τῆ 8η Ἰουνίου τοὺς Σεβασμ. Μητροπολίτας Ἡλείας κ. Γερμανόν, Θεσσαλιώτιδος καὶ Φαναριοφερσάλων κ. Κύριλλον, Ἀργολίδος κ. Χρυσόστομον, Τρίκκης καὶ Σταγῶν κ. Διονύσιον καὶ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Στυλιανόν καὶ τὸν Δήμαρχον Ἀθηνῶν κ. Ἀγγελοῦν Τσουκαλῆν.

— Τῆ 9η Ἰουνίου τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον.

— Τῆ 10η Ἰουνίου τὸν Ὑπουργὸν Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως κ. Δημ. Παπασπύρου, τοὺς βουλευτὰς κ.κ. Ζορμπᾶν καὶ Μαυριδόγλου, τὸν νομικὸν σύμβουλον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου κ. Παναγιωτάκον, τὸν ἡγούμενον συμβούλιον τῆς Ἱ. Μονῆς Πετρακῆ, τὸν ἀντισυναγματάρχην Σισιάνην καὶ τὸν κ. Διαμαντόπουλον.

Συγκέντρωσις εἰς τὸν «Παρνασσόν» διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τῆς Κύπρου

Τὴν 4 Ἰουνίου 1964 εἰς τὰς 8 μ.μ. ἐπραγματοποιήθη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Παρνασσός» συγκέντρωσις διὰ τὴν αὐτοδιάθεσιν τῆς Κύπρου. Ἐν ἀρχῇ ὁ Μακαριώτατος Ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν κ. Χρυσόστομος, ἐν τῇ ιδιότητι του ὡς προέδρου τῆς Πανελληνίου Ἐταιρείας Αὐτοδιαθέσεως τῆς Κύπρου, ἐτόνισε τὸν σκοπὸν τῆς συγκεντρώσεως προσθέσας, ὅτι, ἐνῶ ἀξιοῦμεν ἱκανοποίησιν τοῦ πρὸς αὐτοδιάθεσιν δικαιώματος τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ κατὰ τὸν σήμερον

διεθνῶς νόμιμον τρόπον, δὲν ἀποκρύπτωμεν ὅτι ἐπιθυμία καὶ ἐπιδιώξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι νὰ ἴδῃ ἐκπληρούμενον τὸν δικαίον πόθον τῆς Ἐνωσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν μητέρα πατρίδα. Ἐν συνεχείᾳ ἀφοῦ διεβεβαίωσε τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Κύπρου ὅτι, ὅτιδήποτε καὶ ἂν συμβῆ, οἱ Ἕλληνες θὰ εὐρίσκωνται παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν, ἀπηύθυνεν ἑκκλησίαν πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν ὅπως ἀγρυπνος παρακολουθῆ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἱεραῆς υποθέσεως τῆς Κύπρου. Τέλος ἀπηύθυνεν ἑκκλησίαν πρὸς τὰ Ἠνωμένα Ἔθνη ὅπως ἐφαρμόσουν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Κύπρου τὴν ἀρχὴν τῆς αὐτοδιαθέσεως.

Ἀκολουθῶς ἔλαβε τὸν λόγον ὁ κ. Σάββας Δοξίδης, ὁ ὁποῖος ὠμίλησε περὶ τοῦ μέχρι σήμερον ρόλου τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν κατὰ τὴν νέαν φάσιν τοῦ Κυπριακοῦ, ἀναφερθεὶς εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ Συμβουλίου Ἀσφαλείας καὶ τοὺς ἄλλους ἐντολὰς πρὸς τὴν δύναμιν τοῦ ΟΗΕ ἐν Κύπρῳ. Ἐν συνεχείᾳ ἐξέθεσε τὴν προβλεπομένην εἰς τὸ Συμβούλιον Ἀσφαλείας καὶ εἰς τὴν Γενικὴν Συνέλευσιν ἐξέλιξιν τοῦ Κυπριακοῦ, ὑποστηρίξας ὅτι ἡ μόνη ὀριστικὴ καὶ δικαία λύσις θὰ εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτοδιαθέσεως Ἐνωσεως τῆς Κύπρου μὲ τὴν Ἑλλάδα. Ἐτόνισεν, ὅμως, τὰς ὑφισταμένας δυσκολίας καὶ ἐξήγησεν ὅπως Ἑλλάς καὶ Κύπρος ἀντιμετωπίσουν ἀπὸ κοινού τὸ τεράστιον ἔργον ἀφ' ἐνὸς μὲν τῆς πολιτικῆς καὶ διπλωματικῆς προπαρασκευῆς διὰ τὴν μάχην εἰς τὸν ΟΗΕ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διαφωτιστικῆς τῆς διεθνούς κοινῆς γνώμης ἐπὶ εὐρύτῳ πεδίῳ καὶ κατὰ τὸν πλέον ἀποτελεσματικὸν τρόπον. Τέλος ἐξήγησε τοὺς λόγους δι' οὓς φρονεῖ ὅτι διὰ νὰ ἀποφύγωμεν σκοπέλους καὶ παγίδας πρέπει νὰ ἐμμείνωμεν ἀνεκδοτῶς εἰς τὴν ἀσκήσιν ὑπὸ τοῦ Κυπριακοῦ λαοῦ τοῦ δικαίου καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως.

Ἱερά Μητρόπολις Μυτιλήνης

Τὴν 24ην Μαΐου ἑορτάσθη μεγαλοπρεπῶς εἰς τὴν Μυτιλήνην ἡ μνήμη τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου τοῦ Νεομάρτυρος, πολιούχου Μυτιλήνης, οὗτινος τὸ τίμιον λείψανον φυλάσσεται μετ' εὐλαβείας εἰς τὸν Μητροπολιτικὸν Ναόν. Τόσον εἰς τὸν Ἐσπερινόν, ὅσον καὶ εἰς τὴν Θ. Λειτουργίαν καὶ τὴν ἐπακολουθήσανσαν λιτάνευσιν τοῦ ἁγίου Λειψάνου ἀνὰ τὴν πόλιν, ἦτις ἐγένετο διὰ μεγαλοπρεπεστάτης Ἐκκλησιαστικῆς πομπῆς, μετέσχον οἱ Σεβασμ. Μητροπολιταὶ Μυτιλήνης Ἰακώβος, Τρίκκης καὶ Σταγῶν Διονύσιος, Μηθύμνης Κων/νος, Ἱερουσόου καὶ Ἁγίου Ὁρους Παῦλος καὶ ὁ Θεοφίλ. Ἐπίσκοπος Μυρίνης Χρυσόστομος, ὡς καὶ ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς Νήσου, ἅπειρα δὲ πλήθη λαοῦ ἐκ τῆς πόλεως καὶ τῆς Νήσου παρεκλήθησαν, μετὰ ἀκραν κατάνυξιν, ὅλας τὰς τελετάς. Ὁμίλησαν ἐπικαιρῶς ὁ Σεβασμ. Μυτιλήνης, ὁ Σεβασμ. Τρίκκης καὶ ὁ Ἱεροκήρυξ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως.

Τὴν ἐπομένην, τελεταρχοῦντος τοῦ Σεβασμ. Τρίκκης κ. Διονυσίου, ὡς ἀντιπροσώπου τῆς Ἱεραῆς Συνόδου καὶ τοῦ ΟΔΕΠ, παρουσίᾳ τῶν λοιπῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ τόπου, ἐτελέσθησαν συνοπτικῶς τὰ ἐγκαίνια τῶν νέων ἐγκαταστάσεων τῆς Ἱεραῆς Μονῆς Πιθαρίου, ὅπου θὰ ἐγκατασταθῆ τὸ δυνάμει εἰδικὸν Νόμου συσταθὲν «Σωφρονιστήριον τῶν Κληρικῶν» εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, θὰ ἐκτίουν τὴν ποιήν των ὅσοι ἐκ τῶν ἀγάμων κληρικῶν καταδικάζονται ὑπὸ τῶν Ἐκκλησιᾶς Δικαστηρίων εἰς τὴν ποιήν τοῦ σωματικῶν περιορισμοῦ, ἐνεκα ἐκ κλησιαστικῶν μόνον παραπτωμάτων, μετὰ σκοπὸν νὰ ἐξέρχονται βελτιωμένοι, χάρις εἰς τὰ πνευματικὰ μέσα τὰ ὁποῖα θὰ μετέρχεται ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ἐν τῷ Ἰδρυματι ὀργάνων τῆς. (Θ. λατρεία, Ἐξομολόγησις, Θεία Μετάληψις, ἀνάγνωσις Ἁγ. Γραφῆς, μελέτη καταλλήλων ἐποικοδομητικῶν βιβλίων, ἐπικαιροὶ ὁμίλια κ.λ.π.). Κατὰ τὴν τελετὴν ὁμίλησαν οἱ Σεβασμ. Μητροπολιταὶ Μυτιλήνης καὶ Τρίκκης.

Ὡσαύτως, τὴν 29ην τοῦ ἰδίου μηνός, εἰς τὸ ἀγρόκτημα τοῦ Σημαντηρίου Κληροδοτήματος «ΑΧΛΑΔΕΡΗ», ἐγένετο, παρουσίᾳ τῶν ἀρχῶν, ἡ τελετὴ τῆς ἐπιδόσεως τῶν διπλωμάτων, εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ἐκεῖ, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς Ἱ. Μητροπόλεως λειτουργοῦσης Πρακτικῆς Γεωργικῆς Σχολῆς. Μετὰ τὸν ἀγιασμὸν ὁ τελεταρχῶν Σεβασμ. Μυτιλήνης ὠμίλησε καταλλήλως πρὸς τοὺς μαθητὰς, δούς εἶτα τὰ διπλώματα καὶ ἀνὰ ἕν δέμα με γεωργικὰ ἐργαλεῖα. Οἱ μαθηταὶ ἀπήγγειλαν ἐπικαιρὰ ποιήματα καὶ ἔψαλον ὕμνους καὶ Χριστιανικὰ ἄσματα.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΝ

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. Ἀθηναγόρας ἔλαβε μῆνυμα τοῦ Πάπα Παύλου ΣΤ', ἐπιδοθὲν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὑπὸ παπικῆς ἀντιπροσωπείας σταλείσης εἰδικῶς. Ὡς μέλη τῆς ἀντιπροσωπείας ταύτης ὠρίσθησαν ὁ γραμματεὺς τῆς ἐπὶ τῆς προωθήσεως τῆς χριστιανικῆς ἐνότητος γραμματείας Βιλλεμπράνς, ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρουῆν καὶ ὁ λίαν γνωστός παρὰ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς κύκλοις τῆς Ἀνατολῆς πατὴρ Πέτρος Ντυπρέ, τοῦ τάγματος τῶν Λευκῶν Πατέρων, ὑπογραμματεὺς τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος γραμματείας. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος τῆς Ρουῆν Μακρίνος ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς του, περιγράφων τὰ τῆς μετὰδόσεως τοῦ παπικοῦ μηνύματος, εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, λέγει μεταξὺ ἄλλων τὰ ἑξῆς:

«Ὅταν αἱ χεῖρες τοῦ Παναγιωτάτου Πατριάρχου Ἀθηναγόρου ἠνοήθησαν μεγαλοπρεπῆς, διὰ νὰ ἀνανώσουν πρὸς τοὺς ἀπεσταλμένους τῆς Ρώμης τὸν εἰρηνικὸν ἀσπασμὸν τὸν δοθέντα εἰς Ἱερουσαλήμ, ἡ χαρὰ καὶ ἡ συγκίνησις ἦσαν βαθεῖαι ἐξ ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν, διότι δὲν ἦσαν ἀπλῶς χεῖρες ἀνοικταί, ἀλλὰ δύο καρδίαι καὶ δύο ἐλπίδες, αἱ ὁποῖαι συνητῶντο. Ἐπίσης δύναμαι νὰ διηγῶ τὴν ἐνθερμον προθυμίαν, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἔλαβεν, ἡσπάσθη καὶ ἀνέγνωσε τὸ μῆνυμα, τὸ ὁποῖον μετέφερον ἐκ μέρους τοῦ σεβασμίου καὶ ἡγαπημένου ἀδελφοῦ του, ὡς ἀρέσκειται νὰ ἀποκαλῆ ὁ Πατριάρχης τὸν Πάπαν, ἰδίως μετὰ τὴν εἰς Ἱερουσαλήμ συνάντησιν... Ἄν καὶ ἡ ἀπόφασίς τῆς ἀποστολῆς μας εἶχε ληφθῆ πρὸ τῶν κυβερνητικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὸσον σκληρῶς εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, ἢ ἑλευσίς μας κατὰ τὰς χαλεπὰς ἐκείνας ἡμέρας προσέθεσεν ἀσφαλῶς μεγαλύτεραν χαρὰν εἰς τὴν ὑποδοχὴν μας».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΩΣΙΑΣ

Ἐπὶ τῇ συμπληρώσει 400 ἐτῶν ἀπὸ τῆς τύποις ἐκδόσεως τοῦ πρώτου ρωσικοῦ βιβλίου ἤρχισαν τὴν 1ην Μαρτίου ἐ.ε εἰς τὴν Σοβιετικὴν Ἐνωσιν μεγάλα ἑορταστικὰ ἐκδηλώσεις. Τὸ πρῶτον τύποις ἐκδοθὲν ρωσικὸν βιβλίον φέρει τὸν τίτλον «Αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, αἱ Καθολικαὶ Ἐπιστολαὶ καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τοῦ ἁγίου Ἀποστόλου Παύλου», ἐξεδόθη δὲ εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1564 ὑπὸ τοῦ διακόνου Ἰβάν Φεδάρωφ. Ὁ Φεδάρωφ ἐγεννήθη εἰς τὴν Μόσχαν τὸ 1533, ἀπέθανε δὲ τὸ 1583 εἰς Αβρόβ. Οὗτος ὑπῆρξε τυπογράφος, βιβλιοδότης καὶ διάκονος τοῦ πλησίον τοῦ Κρεμλίνου ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικολάου Γκοστόνουσκου, εἶχε δὲ εὐρυτάτην μόρφωσιν διὰ τὴν ἐποχὴν του. Ἀπῆλθε τῆς προστασίας τοῦ Τσάρου Ἰβάν Δ' τοῦ Τρομεροῦ καὶ τοῦ Μητροπολίτου Μακαρίου. Ἀποτελεῖ πραγματικὸν ἀριστοῦργημα ἡ ὑπὸ τοῦ τυπογράφου αὐτοῦ ἐκδοσις τῆς λεγομένης «Βίβλου τοῦ Ὀστρόγκ», ἡ ὁποία ἐτυπώθη τὸ 1581 εἰς τὴν πόλιν Ὀστρόγκ τῆς Δυτικῆς Ρωσίας δαπάναις τοῦ ἡγεμόνος Κωνσταντίνου (Βασιλείου). Οὗτος ἀνέθεσεν εἰς τὸν Ἰβάν Φεδάρωφ, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μονῆς Δέρμαν, νὰ ἰδρῦσιν τυπογραφεῖον πρὸς ἐκδοσιν σλαβικῶν ὀρθοδόξων θρησκευτικῶν βιβλίων, ἀπαραίτητων διὰ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς καθολικῆς ἐπιρροῆς εἰς τὴν ἡγεμονίαν του.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΕΡΒΙΑΣ

Ἐπὶ τῇ ἐορτῇ τοῦ Πάσχα ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανὸς ἀπηύθυνε θερμὸν μῆνυμα πρὸς τοὺς Σέρβους τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὅπως διατηρήσουν τὴν πνευματικὴν των ἐνότητα, ὅπως ἀμένουν ἐν τῇ ἐνότητι τῆς μῆδος πίστεως, τῆς ἐλπίδος καὶ τῆς ἀγάπης». Εἰς τὸ μῆνυμα γίνεται λόγος περὶ τοῦ θλιβεροῦ σχίσματος εἰς τὴν Ἀμερικὴν, τὸ ὁποῖον ἐδημιούργησεν ὁ τέως Σέρβος Ἐπίσκοπος Διονύσιος, ὁ ὁποῖος καθρέθη καὶ ἀφωρίσθη τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας.

—Ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Σερβίας κ. Γερμανὸς ἐδήλωσε προσφάτως ὅτι μελετᾷ τὸ ζήτημα τῆς ἐνδεχομένης ἀποστολῆς δύο παρατηρητῶν τῆς Σερβικῆς Ἐκκλησίας εἰς τὴν προσεχῆ συνέλευσιν τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ.

—Ἐκ τοῦ περιοδικοῦ «Ὁρθόδοξος Ἱεραπόστολος», τὸ ὁποῖον ἐκδίδεται εἰς Βελιγράδιον, πληροφοροῦμεθα ἐμμέσως ὅτι ἡ πρόσφατος συνάντησις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ Πάπα Ρώμης θεωρεῖται ὑπὸ τινων πιστῶν ὡς ἐμπεριλειπούσα «μέγαν κίνδυνον διὰ τὴν Ὁρθοδοξίαν».

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΡΟΥΜΑΝΙΑΣ

Ο Μακαριώτατος Πατριάρχης Ρουμανίας κ. 'Ιουστινιανός συντάξε νέον Κανονισμόν διὰ τὰ ἐν Ρουμανίᾳ ἀνδρικὰ καὶ γυναικεῖα μοναστήρια. Κατὰ τὸν κανονισμόν αὐτὸν, ὅλοι οἱ ὑποψήφιοι μοναχοὶ καὶ μοναχαὶ πρέπει νὰ γνωρίζουν γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν.

Ὅλοι οἱ μοναχοὶ καὶ ὅλοι αἱ μοναχαὶ ὀφείλουν νὰ μάθουν μίαν τέχνην πρὸ τῆς συμπληρώσεως τοῦ 40ου ἔτους τῆς ἡλικίας των.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΙΝΗΣΙΣ

—Καθ' ἃ πληροφοροῦμεθα ἐκ τοῦ ἐν Γενεύῃ ἐκδιδόμενου Δελτίου Πληροφοριῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, μία ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Συμβουλίου τούτου ἐπεσκέφθη προσφάτως τὴν Ρουμανίαν πρὸς σύναψιν θεολογικῶν διαλόγων μετὰ τῶν καθηγητῶν καὶ σπουδαστῶν τῶν θεολογικῶν σχολῶν τῆς χώρας. Ὁ σημαντικώτερος ἐκ τῶν διαλόγων τούτων διεξήχθη εἰς τὸ Ὁρθόδοξον Ἰνστιτούτον τοῦ Βουκουρεστίου. Τοῦ διαλόγου τούτου, κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Μακ. Πατριάρχου τῆς Ρουμανίας, μετέσχον οἱ καθηγηταὶ τοῦ Ἰνστιτούτου καὶ ἀντιπρόσωποι τῆς ἐν Cluj—Sibiu προτεσταντικῆς σχολῆς καὶ τοῦ ἐν Sibiu Ὁρθόδοξου Ἰνστιτούτου. Κυρίως ἐζητήσθησαν τὰ θέματα «Βύχαριστία» καὶ «Χριστὸς καὶ Κόσμος». Ἡ συνάντησις εἶχε προπαρασκευασθῆ ἐπιμελῶς ἐκ μέρους τῶν ὀρθοδόξων καὶ προτεσταντῶν Ρουμάνων θεολόγων, διὰ κοινῆς συσκέψεως. Κατὰ τὴν συνάντησιν ἐξεδηλώθη ἡ ἐπιθυμία τῆς κοινῆς οἰκουμενικῆς ἐργασίας καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

ΑΝΤΙ ΚΡΙΤΙΚΗΣ

Πρὸς

Τὸν Σεβασμιώτατον Μητροπολίτην Ἀργολίδος
Κύριον Χρυσόστομον

Ν α ὄ π λ ι ο ν

Σ ε β α σ μ ι ὄ τ α τ ε,

Εὐλαβῶς ἔλαβον τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «ΨΕΥΔΕΝΩΤΙΚΑ» βιβλίον Ἰμῶν, τὸ ὁποῖον μοι ἐκάματε τὴν τιμὴν νὰ μοι στείλητε, καὶ Σὰς εὐγνωμονῶ.

Ὡς ἰδιαιτέρως τιμηθέντα θεωρῶ τὸν ἑαυτὸν μου, διότι τοῦτο ἐδέχθη ἀπὸ ἑνα ἐκλεκτὸν Ἀρχιερέα τῆς ἀγωνιστικῆς ἡμῶν Ἐκκλησίας.

Ἐπειδὴ δ' ἀκριβῶς τὸ βιβλίον προήλθεν ἀπὸ τὸν κλάμον Ἱεράρχου, ὅστις ἔχει πλήρη συνείδησιν, τῇ ἀληθείᾳ, τῶν φρικτῶν ὄρων, τοὺς ὁποίους ἔχει ὑμῶσι, διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐμελέτησα μετ' ἰδιαιτέρας εὐλαβείας, προσοχῆς καὶ ἐμπιστοσύνης.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἀποτελεῖ «κραυγὴν πόνου καὶ διαμαρτυρίας καὶ ἐκβολὴν στεναγμοῦ», οὐχὶ μόνον τῆς Ἰμετέρας ἀγνοήσεως ἐκ τῶν συμβαινόντων καθαρᾶς καὶ ἀκαταγνώστου Ἐπισκοπικῆς καρδίας, ἀλλὰ καὶ πάντων, προφανῶς, τῶν ἀκραφινῶς καὶ ἀδιανοθεύτως ὀρθοδόξων Ἑλλήνων κληρικῶν τε καὶ λαϊκῶν.

Ἡ μάχη Σας εἶναι καὶ ἰδική μας μάχη, καθότι περὶ αὐτοῦ κοινού κτήματος, τοῦ πατρικοῦ θησαυροῦ τῆς ὑγαινουμένης Πίστεως» πρόκειται.

Τὸ πεπνυμένον βιβλίον Σας εἶναι συντριπτικὸν κατ' ἐκείνων. οἵτινες τὴν συντηγὴν μὲν καὶ φρόνιμον στάσιν τῆς Ἑλλαδικῆς Ἐκκλησίας ἐναντι τοῦ πελωρίου πελωρίου θέματος τῆς τῶν Ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, ὡς μισαλλαδοξίαν καὶ ἀρτηριοσιληρωτισμὸν ἐχαρκτήρησαν καὶ διεκωμώδησαν, τὴν δὲ τὸ ἀδαμάντινον κύρος τῆς πανακλήρατου Ὁρθοδόξιας διαφυλάξασαν καὶ διαφυλάσσουσιν ἐνέργειάν Της, ὡς ἄρνησιν εἰς τὰς... (ἱστορικὰς προσπάθειάς!) πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ Θεϊκοῦ ἐφετοῦ ἐξέλαβον καὶ διετυμάνισαν.

Ἦλθεν, ὡσαύτως, τὸ βιβλίον Ἰμῶν νὰ τονίσῃ καὶ ὑπογράμμισιν συγχρόνως, ὅτι οὐχὶ μόνον οὐδὲ ἔχνος κακοβούλου ἀντιδραστικῆς διαθέσεως ὑπάρχει ἐκ μέρους τῶν Ἱεραρχῶν

καὶ παντὸς γνησίου ὀρθοδόξου Ἑλληνοσ, κληρικοῦ καὶ λαϊκοῦ, ἀλλὰ καὶ πόθος μυχαίωτατος αὐτῶν τυγχάνει, νὰ ἐνωθῶν αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι, —ἀφοῦ ἄλλωστε τοῦτο εἶναι καὶ τὸ αἷτημα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, —ἀρκεῖ νὰ ὑπάρξουν αἱ προϋποθέσεις, αἵτινες θὰ διασφαλίσουν τὸ οὐράνιον κύρος τῶν τῆς Ὁρθοδόξιας δογμάτων.

Εἴμεθα εὐγνώμονες πρὸς τὴν Σεπτῆν Ἱεραρχίαν καὶ δὴ τὸν Προκαθήμενον Αὐτῆς, διὰ τὴν συντηγὴν καὶ «φρόνιμον» στάσιν, ἣν ἐτήρησαν ἐναντι τῆς σπουδῆς τοῦ Πατριάρχου ὡς πρὸς τὸ πάμμεγα θέμα τῆς Ἐνώσεως ἢ τῆς Ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ὁμολογουμένως, ἀπετελέσατε, ἡ χορεία τῶν Ἑλλήνων Ἱεραρχῶν, τροχοπέδην εἰς τὰς ἐσπευσμένας ἐνεργείας τοῦ ὑπάτου Πνευματικοῦ Ποδηγέτου, ὅστις θὰ ἠγνόησε πλέον, πιστεύομεν, περὶ τίνος πρόκειται, εἰς τρόπον ὥστε εἰς τὸ ἐξῆς νὰ χειρίζεται τὰ θέματα πράγματι μετ' «σοφίαν Σειράχ καὶ Σολομώντος».

Ἀνάγκη πρωτίστως ν' ἀγωνισθῆ ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης διὰ τὴν ἀρραγῆ ἐνωσιν τῶν ἑομοδόξων Ἐκκλησιῶν καὶ τῶν διηρημένων διὰ τὸ ἡμερολογιακὸν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων, καὶ εἴτα νὰ χωρήσῃ μετ' ἀνοῦν Χριστοῦ εἰς τὸ λεπτεπίλεπτον θέμα τῆς Ἐνώσεως τῶν κεχωρισμένων καὶ αἰρετικῶν Παπικῶν μετὰ τῶν Ὁρθοδόξων...

Μετὰ βαθυτάτου σεβασμοῦ καὶ ἀιροτάτης εὐλαβείας

Ἀσπαζόμενος τὴν Δεξιάν Σας

Ἀρχιμανδρίτης Φιλόθεος Ζερεβάκος

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ἱερά Μητρόπολις Ἐλασσῶνος

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τῶν ἄρθρων 46, 47 καὶ 48 τοῦ Α.Ν. 2200/40 «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν», καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως καταλάβωσι τὰς κενὰς ὀργανικὰς θέσεις τακτικοῦ ἐφημερίου τῶν Ἐνοριῶν : 1) Ἰσαποστόλων Κωνσταντίνου καὶ Ἑλένης Δεσκάτης καὶ 2) Ἀγίου Γεωργίου Καλλιθέας, ἵνα ὑποβάλωσιν ἡμῖν ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας τὰ νόμιμα καὶ κανονικὰ πιστοποιητικά, προκειμένου νὰ προβῶμεν εἰς τὴν ἀνακήρυξιν ὑποψηφίων πρὸς πληρωσιν τῶν ἀνωτέρω κενῶν ἐφημεριακῶν θέσεων.

Ἐν Ἐλασσῶνι τῇ 20ῃ Μαΐου 1964

† Ὁ Ἐλασσῶνος ΙΑΚΩΒΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Σισανίου καὶ Σιατίστης

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰ ἄρθρα 46 καὶ 47 τοῦ Α. Νόμου 2200/1940 «Περὶ Ἱ. Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν», ὡς οὗτος ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ μεταγενεστέρων διαταγμάτων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ ἔχοντας τὰ κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα, ὅπως ἐντὸς μηνὸς ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς παρουσίας ἐν τῷ Δελτίῳ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» ὑποβάλωσιν ἐν τῇ Ἱερᾷ Μητροπόλει ἡμῶν τὰ ὑπὸ τοῦ Νόμου ἀπαιτούμενα δικαιολογητικά πρὸς κατάληψιν τῆς κενῆς Ἐφημεριακῆς θέσεως τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίου Νικολάου Κάτω Σιατίστης.

Ἐν Σιατίστῃ τῇ 23ῃ Μαΐου 1964

† Ὁ Σισανίου καὶ Σιατίστης ΠΟΛΥΚΑΡΙΠΟΣ

Ἱερά Μητρόπολις Παραμυθίας, Φιλιατῶν
καὶ Γηρομερίου

Ἐχοντες ὑπ' ὄψιν τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 46 παράγραφος 1 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 2200/1940 Α.Ν. «Περὶ ἐνοριακῶν Ἱερῶν Ναῶν καὶ Ἐφημεριῶν» ὡς ἐτροποποιήθη καὶ συνεπληρώθη διὰ μεταγενεστέρων διαταγμάτων, καλοῦμεν τοὺς βουλομένους καὶ κεκτημένους τὰ τε κανονικὰ καὶ νόμιμα προσόντα νὰ καταλάβωσι

τάς κενάς Έφημεριακάς θέσεις : 1) Τού έν Καρβουναρίω Έιρου Νκου «Ο Άγιος Γεώργιος», 2) τού έν Λειβαδαρίω Έιρου Νκου «Προφήτης Ηλιού», 3) τού έν Άγίω Νικολάω Φιλιατών Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 4) τού έν Άχλαδιά Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 5) τού έν Βρυσέλλα Έιρου Νκου «Δώδεκα Απόστολοι», 6) τού έν Ζερβοχωρίω Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 7) τού έν Κοκκινολιθαρίω Έιρου Νκου «Δώδεκα Απόστολοι», 8) τού έν Λίστα Έιρου Νκου «Άγιος Προκόπιος», 9) τού έν Μαζαρακιά Έιρου Νκου «Άγιος Άθανάσιος», 10) τού έν Μπογαζίω Έιρου Νκου «Άγιος Παντελεήμων», 11) τού έν Μεσοβουνίω Έιρου Νκου «Άγιος Δημήτριος», 12) τού έν Εφρολόφω Έιρου Νκου «Άγιος Γεώργιος», 13) τού έν Πηγαδουλλίσις Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 14) τού έν Πολυνερίω Έιρου Νκου «Άγιοι Κωνσταντίνος και Έλένη», 15) τού έν Τσαμαντά Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 16) τού έν Φροσύνη Έιρου Νκου «Άγιος Βλάσιος», 17) τού έν Άνω Ζαλόγγω Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 18) τού έν Δάκκα Έιρου Νκου «Άγιος Γεώργιος», 19) τού έν Τρικορούφω Έιρου Νκου «Άγιος Γεώργιος», 20) τού έν Άγίω Βλασίω Έιρου Νκου «Άγιος Άθανάσιος», 21) τού έν Άγίω Γεωργίω (Ρίζανη) Έιρου Νκου «Άγιος Γεώργιος», 22) τού έν Κεραμίτση Έιρου Νκου «Άγιος Δημήτριος», 23) τού έν Κρουονερίω Έιρου Νκου «Γενέθλιον Θεοτόκου», 24) τού έν Σεβαστά Έιρου Νκου «Άγιος Αρσένιος», 25) τού έν Αετώ Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 26) τού έν Μαυρονερίω Έιρου Νκου «Άγιος Κοσμάς», 27) τού έν Καλλιθέα-Φιλιατών Έιρου Νκου «Κοιμ. Θεοτόκου», 28) τού έν Κάτω Ζαλόγγω Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 29) τού έν Πετροβίτση Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 30) τού έν Σαλονίκη Έιρου Νκου «Άγιος Νικόλαος», 31) τού έν Άγία Έιρου Νκου «Άγία Παρασκευή», 32) τού έν Άργυροτόπω Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 33) τού έν Άγερουσία Έιρου Νκου «Μεταμόρφωσις του Σωτήρος», 34) τού έν Βροσίνα Έιρου Νκου «Άγιος Γεώργιος», 35) τού έν Ελευθερίω Έιρου Νκου «Άγιος Άθανάσιος», 36) τού έν Ριζώ (Αραχώβης) Έιρου Νκου «Κοίμησις Θεοτόκου», 37) τού έν Φοινικίω Έιρου Νκου «Μεταμόρφωσις του Σωτήρος», 38) τού έν Άγία Κυριακή Σουλίου Έιρου Νκου «Άγία Κυριακή», όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης προκηρύξεως έν τώ Δελτίω «ΕΚΚΛΗΣΙΑ» υποβάλλωσιν ήμίν σχετικήν αίτησιν μετά τών δικαιολογητικών έγγραφων.

Έν Παραμυθία τή 30 Μαΐου 1964

† Ο Παραμυθίας, Φιλιατών και Γηρομερίου ΤΙΤΟΣ

Ι. Μητρόπολις Καλαβρύτων και Αιγιαλείας

Διακηρύττομεν ότι, στερουμένης τής ένορίας Κουτάλης ταχικιού Έφημερίου, καλούμεν τούς βουλομένους νά καταλάβωσι τήν θέση ταύτην και έχοντας τά νόμιμα και κανονικά προσόντα, όπως έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης εις τό περιοδικόν «ΕΚΚΛΗΣΙΑ», υποβάλλωσιν ήμίν τά υπό τού άρθρου 48 τού αναγκαστικού Νόμου 2200 (περί 'Ι. Ναών και Έφημερίων) προβλεπόμενα πιστοποιητικά, καθ' όσον μετά ταύτα θέλομεν προβή εις τήν ανακήρυξιν τών υποψηφίων.

Αίγιον τή 4η Ιουνίου 1964

† Ο Καλαβρύτων και Αιγιαλείας ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Έρὰ Μητρόπολις Μαρωνείας

Έχοντας υπ όψει τας διατάξεις τών άρθρων 46, 47 και 48 τού Α.Ν. 2200/40 «Περί Έιρών Ναών και Έφημερίων» καλούμεν τούς βουλομένους και έχοντας τά νόμιμα και κανονικά προσόντα πρòς κατάληψιν τής κενής έφημεριακής θέσεως τού Έιρου Νκου Άγίου Γεωργίου Παμφόρου, ίνα υποβάλλωσιν ήμίν έντός μηνός από τής δημοσιεύσεως τής παρούσης τά υπό τού Νόμου ορίζόμενα πιστοποιητικά προκειμένου νά προβώμεν εις τήν ανακήρυξιν τών υποψηφίων.

Έν Κομοτηνή τή 4η Ιουνίου 1964

† Ο Μαρωνείας ΤΙΜΟΘΕΟΣ

« ΕΚΚΛΗΣΙΑ »

ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έκδιδόμενον κατά δεκαπενθήμερον

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

† Ο Άθηνών και πάσης Έλλάδος ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

† Ο Φλωρίνης, Άλμωπίας και Έορδαίας ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ

† Ο Ναυπακτίας και Εύρυτανίας ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ Κ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

Ναών Άρχιεπισκοπής Άθηνών:
Δρχ. 50, 75, 100 ετησίως.
Λοιπών Ναών Έπικρατείας: 30 ετησίως.
Έξωτερικού: δολάρια 3.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Θεοδοσίου Σπεράντσα, Αύτην τήν σημασίαν έχει.

Έόρτια Γράμματα.

Έπισκόπου Μελόης Αίμιλιανού, Ποιμαντική τού Μετανάστου.

Π. Τρεμπέλα, Θεωρία άπαράδεκτοι περι τήν Unam Sanctam.

Άρχιμ. Προκ. Παπαθεοδώρου, Μετά τόν νηπιοβαπτισμόν.

Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου, Άρχιεπισκόπου Άθηνών και πάσης Έλλάδος, Τό πρωτεϊον τού Έπισκόπου Ρώμης.

Παρατηρήσεων στήλη.

Έκκλησιαστικά χρονικά.

Προκηρύξεις.

ΜΟΝΟΤΥΠΙΚΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΑΤΑ ΤΕΙΡΩΝΗ
Μενάνδρου 4—Άθήναι—Τηλ. 533.805

Έπεύθυνος Τυπογραφείου Γεώργιος Σ. Χρυσάφης
Ίασωνίδου 22 — Σούρμενα